नेपालमा जलवायु परिवर्तनसँग समुदायको उत्थानशीलता वृद्धिका लागि जलाधार व्यवस्थापन (MaWRiN) परियोजना

Managing Watersheds for Enhanced Resilience of Communities to Climate Change in Nepal (MaWRiN) Project

कार्यक्रम कार्यान्वयन कार्यविधि-२०८२

बागमती प्रदेश सरकार

वन तथा वातावरण मन्त्रालय

हेटौंडा, मकवानपुर, नेपाल

प्रदेश सचिव

बागमती प्रदेश सरकार
वन तथा वातावरण मन्त्रालय
हेटौंडा, नेपाल

विषय–सूची

परिच्छेद १: प्रारम्भिक ६

१.१ पृष्ठभूमी ६

१.२ कार्यविधिको तयारी मार्गदर्शन ६

१.३ कार्यविधि तयारीको उद्देश्य ७

परिच्छेद २: परियोजना मार्फत कार्यान्वयन हुने क्रियाकलापहरु ९

योगदान क्षेत्र १: जलवायु परिवर्तनलाई मूलप्रवाहीकरण गर्न सक्षम वातावरण तयार गर्ने ९

१.१.१.३: सहभागीतामुलक लैङ्गिक संवेदनशील जलवायु जन्य जोखिम तथा संकटासन्नाता विश्लेषण र जलवायु परिवर्तन अनुकूलनलाई (CCA) मूलप्रवाहीकरण गर्न समुदायमा आधारित संघ-संस्था (CBOs) र सरकारी कार्यालयका कर्मचारीहरुको ज्ञान र सीप विकास सम्बन्धि तालिम ९

१.१.१.४: सहभागीतामुलक जलवायु जन्य जोखिम तथा संकटासन्नाता विश्लेषण र प्रतिवेदन तयारीका लागि नगरपालिका र सम्बन्धित निकायहरुलाई सहयोग ११

१.१.२.१: नगरपालिकाका मुख्य योजना र नीतिहरूको पुनरावलोकन गर्दै, स्थानीय जलवायु जोखिम र संकटासन्नताको जानकारीलाई आधार बनाएर, जलवायु परिवर्तन अनुकूलन विषय र आवश्यकताहरू पहिचान १३

१.१.२.२: कृषि, पशुपन्छी पालन, बन तथा पानी व्यवस्थापनका क्षेत्रहरूमा जलवायु परिवर्तन अनुकूलन (CCA) लाई एकीकरण गर्न लैङ्गिक संवेदनशील जलवायु परिवर्तन अनुकूलन एकीकरण निर्देशिका तयार गर्ने १५

१.१.२.४: लैङ्गिक संवेदनशील जलवायु परिवर्तन अनुकूलन एकीकरण निर्देशिकालाई आधारमा नगरपालिका/गाउँपालिका/प्रदेशस्तरका योजना तथा नीति निर्माण तथा परिमार्जन गर्न गोष्ठी तथा परामर्श आयोजनामा सहयोग १८

१.१.३.१: जलाधार स्तरीय बहु—सरोकारवाला मञ्चको परिचालन प्रक्रिया, संरचना, काम र जिम्मेवारीहरुको लागि निर्देशिका तयार २०

१.१.३.२: बहु—सरोकारवालाहरुलाई जलाधार स्तरीय बहु—सरोकारवाला मञ्चको जानकारी, क्षमता अभिवृद्धि र अवधारणामा समान बुझाइ निर्माण गर्ने गोष्ठी २२

नेपाल सरकार वन तथा वातावरण मन्त्रालय सिंहदरबार, नेपाल

१.१.३.२.१: उप-जलाधार स्तरीय बहु-सरोकारवाला मञ्च (उप-जलाधार समन्वय समिति) लाई बैठक, अनुगमन र संस्थागत क्षमता विकास सहयोग। २३

१.१.३.३: बहु-सरोकारवाला मञ्चलाई जानकारी आदानप्रदानलाई सहज बनाउनुका साथै जलवायु परिवर्तनका विषयहरू र अनुकूलन उपायहरूमा समन्वय र साझा बुझाइको विकास गर्न गोष्ठी, मिडिया परिचालनका कार्यक्रम र संवादहरू आयोजना गर्न सहयोग गर्ने २५

योगदान क्षेत्र २: स्थानीय समुदायको जलवायु परिवर्तन प्रतिको उत्थानशीलता बृद्धि गर्ने २७

२.१.१.१.१: समुदायका लागि उच्च मूल्य भएका र जलवायु-अनुकूलित बीउ तथा बेर्नाहरूको बिस्तारमा सहयोग २७

२.१.१.१.२: निजी क्षेत्र/सहकारीहरूसँगको सहकार्यमा उच्च मूल्य र जलवायु-अनुकूलित बीउ तथा बेर्नाहरूको व्यावसायिक उत्पादन/प्रवर्द्धनमा सहयोग २९

२.१.१.१.३: निजी क्षेत्रसँगको समन्वयमा कृषि उत्पादनका लागि शक्ति संचय, लैंगिक मैत्री र जलवायु परिवर्तन अनुकूलनका उपयुक्त औजार र प्रविधिहरु पहिचान, विकास र वितरणमा सहयोग ३१

२.१.१.१.३.१: जनजाती तथा स्थानीय समुदायका लागि उपयोगी लैंगिक मैत्री र जलवायु परिवर्तन अनुकूलनका उपयुक्त औजार र प्रविधिहरु अध्ययन ३३

२.१.१.२.१: गोठमलको सुधार तथा व्यवस्थापनका लागि भकारो सुधार, डाले तथा भुईं घाँस सहयोग र बधुवा पशुपालन (स्टल फिडिङ) सहयोग ३५

२.१.१.२.३: स्थानीय पशुपन्छीको नश्ल सुधार तथा व्यवस्थापनमा सहयोग ३७

२.१.१.२.४ मत्स्यपालन विकास मार्फत बाढीको रोकथाम ३९

२.१.१.३.१: जलवायु उत्थानशीलता र पानीको किफायती प्रयोगको लागि सिंचाई कुलो निर्माण, संरक्षण र स्तर उन्नति ४१

२.१.१.३.३ सिँचाइ र घरेलु प्रयोजनका लागि पानीका स्रोत/मुहानहरु पुनर्स्थापना र संरक्षण ... ४२

२.१.१.३.४: भूमिगत जल क्षेत्रको पानी संकलन र वितरण ४४

२.१.१.३.४.१: सिंचाइ तथा घरेलु प्रयोजनका लागि इनार निर्माण ४६

२.१.१.४: स्थानीय समुदायलाई जलवायु-अनुकूलित औजार, प्रविधि तथा अभ्यास; व्यवसायिक कृषि र पशुपन्छी पालन; र पानी व्यवस्थापनका लागि तालिम ४८

२.१.१.५: स्थानीय सरकारका कर्मचारीहरू र निजी कृषि/पशुपन्छी पालन सेवा प्रदायकहरूलाई समुदायहरुको क्षमता अभिवृद्धि र प्रविधि विस्तारका लागि जलवायु-अनुकूलित औजार, प्रविधि तथा अभ्यास; व्यावसायिक कृषि र पशुपन्छी पालन; र पानी व्यवस्थापनका लागि तालिम ५०

२.२.१.१.१: बहु-उपयोगी नर्सरी स्थापना, मर्मत सम्भार र प्रवर्द्धनमा सहयोग ५२

२.२.१.१.२: वृक्षारोपण सहित सँरक्षण र तारबारको लागि सहयोग ५३

२.२.१.१.३: सूचना सामग्री, सचेतना गोष्ठी र डढेलो रोकथाम सामग्री सहयोग मार्फत वन डढेलो व्यवस्थापन ५५

२.२.१.१.३.१: पातपतिङ्गरबाट कम्पोस्ट मल, सूचना सामग्री, सचेतना गोष्ठी, डढेलो रोकथाम सामग्री सहयोग मार्फत वन डढेलो व्यवस्थापन ५७

२.२.१.१.४: खुल्ला चरीचरण व्यवस्थापन लागि सामग्री (जस्तैः तारबार) र हेरालु परिचालनमा सहयोग ५९

२.२.१.२.१: तालिम, जनचेतना अभिवृद्धि र दिगो वन व्यवस्थापन कार्ययोजना तयारी/परिमार्जन मार्फत समुदायमा आधारित वन व्यवस्थापनलाई सुदृढ गर्ने ६१

२.२.१.२.२: शैक्षिक संस्था र विद्यार्थीहरूलाई थेसिस तथा अनुसन्धान अनुदानमार्फत प्रभावकारी वन व्यवस्थापन रणनीतिहरू पहिचान गर्न सहयोग ६२

२.२.१.३: कबुलियती वन व्यवस्थापनलाई सुदृढ गर्न कबुलियती वन उपभोक्ता समुहरूलाई तालिम, जनचेतना अभिवृद्धि, उपकरण तथा सामग्रीको सहयोग ६४

२.२.१.३.१: विद्यार्थीहरूलाई वन व्यवस्थापन, जलवायु परिवर्तन अनुकूलन, र जलाधार व्यवस्थापन जस्ता प्राकृतिक स्रोत व्यवस्थापनमा संलग्न गराउन विद्यार्थी/युवा/ईको क्लबको नेतृत्वमा प्रोत्साहन कार्यक्रममा सहयोग ६६

२.२.१.४.१: बायोइन्जिनियरिङ (बाँस, भेटिभर, वृक्षारोपण) प्रविधि प्रयोग गरी नदी/खोला किनारको संरक्षण/क्षतिग्रस्त भूमि पुनर्स्थापनामा सहयोग ६७

२.२.१.४.२: प्राथमिकता प्राप्त खोल्सा/खोलाहरूमा छेकबाँध निर्माण ६९

२.२.१.४.३: संरक्षण पोखरी निर्माण (भू-क्षय नियन्त्रण र पहिरो जोखिम न्यूनीकरण साथै जल व्यवस्थापन सुधारमा समेत योगदान गर्ने) ७१

२.२.१.५: स्थानीय समुदायलाई प्रकृतिमा आधारित समाधानका उपायहरु (NbS) कार्यान्वयन गर्न आवश्यक ज्ञान, सिप र प्रविधि विकास तालिम ७३

२.२.१.६: सामुदायिक तथा कबुलियत वनहरूको व्यवस्थापनका लागि प्राविधिक सहयोग तथा परामर्श सेवा उपलब्ध गराउन डिभिजन/सब-डिभिजन वन कार्यालयका कर्मचारीहरुलाई तालिम ७५

योगदान क्षेत्र ३: अनुगमन, मूल्यांकन र सिकाई/ज्ञान व्यवस्थापन ७८

३.१.१.१: परियोजनाको असल अभ्यास र सिकाईहरुको केस स्टडी मार्फत दस्तावेजीकरण र प्रचार—प्रसार गरी पुनरावृत्ति र बिस्तारका लागि सहयोग ७८

३.१.१.२: परियोजना क्षेत्रमा जलवायु उत्थानशील बिधि र अभ्यासहरूमा स्थानीय ज्ञानको अध्ययन र दस्तावेजीकरण मार्फत कृषि, पशुपन्छी व्यवस्थापन, पानी व्यवस्थापन, सामुदायिक/कबुलियती वन व्यवस्थापन र जलवायु जन्य जोखिम न्यूनीकरणको लागि जलवायु अनुकूलनका समाधानहरूका बिधि र अभ्यासहरू विस्तार, प्रवर्द्धन र एकीकरणमा सहयोग ७९

३.१.१.३: सूचना र सञ्चार तथा शिक्षण सामग्रीहरू विकास र प्रचार—प्रसार गर्ने (प्रिन्ट, प्रसारण तथा डिजिटल सञ्चार माध्यम मार्फत)। ८१

३.१.१.५: जलवायु परिवर्तन अनुकूलनका लागि परियोजनाले अपनाएका जलाधार व्यवस्थापनको अवधारणा, दृष्टिकोण, रणनीति तथा अभ्यासहरुलाई उजागर र प्रचार—प्रसार गर्न स्थानीय/जिल्ला, प्रदेश र राष्ट्रिय स्तरका सञ्चार माध्यम/पत्रकारहरुसंग अन्तरक्रियात्मक बैठक, परियोजना क्षेत्रको अवलोकन, लेखन गोष्ठी (Write-shops) तथा मिडिया फेलोसिपहरू आयोजना गर्ने ८२

परिच्छेद १: प्रारम्भिक

१.१ पृष्ठभूमी

नेपालमा जलबायु परिवर्तनसँग समुदायको उत्थानशीलता वृद्धिका लागि जलाधार व्यवस्थापन (MaWRiN) परियोजना नेपालको बागमती प्रदेश अन्तर्गतका सिन्धुली जिल्लाको कमलामाई नगरपालिका (१, ४ र ५ को पानी ढलो), घ्याङलेख गाउँपालिका (१ देखि ३ सम्मको पानी ढलो), मरिण गाउँपालिका (१ देखि ७ सम्मको पानी ढलो) र हरिहरपुरगढी गाउँपालिका (२, ४ देखि ८ सम्मको पानी ढलो) मा फैलिएको मरिण जलाधार क्षेत्रका लागि संचालित परियोजना हो। यस परियोजनामा डब्लु. डब्लु. एफ. (WWF) मार्फत ग्लोबल ईन्वाइरन्मेन्ट फेसिलिटी (GEF) को आर्थिक र प्राविधिक सशर्त अनुदान मार्फत संघीय बन तथा वातावरण मन्त्रालय राष्ट्रिय परियोजना कार्यान्वयन निकाय र बागमती प्रदेश सरकार, बन तथा वातावरण मन्त्रालय, हेटौंडा, नेपाल कार्यान्वयन साझेदारको (सम्झौता नं. NP१५५४९) रुपमा संचालित परियोजना हो।

जलबायु परिवर्तनले नेपालको दिगो विकासको लागि सबै भन्दा ठूलो चुनौतीको रुपमा खडा भएको छ। चुरेको मध्य—पूर्वमा स्थित मरिण जलाधार क्षेत्रलाई देशको सबैभन्दा जोखिमपूर्ण क्षेत्रहरु मध्ये एक पहिचान गरिएको छ। यस जलाधार क्षेत्र भित्र बढ्दो पहिरो, बाढी, खडेरी, थेग्रिकरण तथा बन डढेलोले आदिवासी तथा स्थानीय समुदायहरुको जीविका तथा जीविकोपार्जनका स्रोत र सम्पतीहरुमा असर गरिरहेको छ। त्यसमा थप मानवीय गतिविधिहरुको कारणले प्राकृतिक स्रोतहरुको विनास, बनसम्पदाको क्षयीकरण, कृषि उत्पादनमा ह्रास र पानीको अभाव बढ्दै गएको छ। यस परियोजनाले सरकार र स्थानीय सरोकारवालालाई मरिण जलाधारको व्यवस्थापन र आदिवासी तथा स्थानीय समुदायहरुको जलवायु उत्थानशीलता वृद्धि गर्न सहयोग पुर्याउनेछ। परियोजनाले प्रकृतिमा आधारित समाधान (Nature-based Solutions-NbS) र जीविकोपार्जन विविधीकरण (Livelihood Diversification) मार्फत समुदायहरुको जलवायु उत्थानशीलता बढाउनेछ। साथै, यसले जलवायु परिवर्तनका विषयहरुलाई मूलप्रवाहीकरण, स्थानीय समुदायको उत्थानशीलता बृद्धि, र असल अभ्यासको व्यवस्थापन र प्रचार प्रसारमा मद्दत गर्नेछ।

१.२ कार्यविधिको तयारी मार्गदर्शन

यो कार्यविधि प्रचलित सार्वजनिक खरिद ऐन, सार्वजनिक खरिद नियमावली, र बजेट कार्यान्वयन सँग सम्बन्धित संघीय सरकार र बागमती प्रदेश सरकारले जारी गरेका अन्य निर्देशिकाको हकमा सोही बमोजिम हुने अन्यथा यस कार्यविधि अनुसार गर्ने गरी बागमती प्रदेश सरकार, बन तथा वातावरण मन्त्रालयको नेपालमा जलबायु परिवर्तनसँग समुदायको उत्थानशीलता वृद्धिका लागि जलाधार व्यवस्थापन (MaWRiN) परियोजनाको क्रियाकलापहरु संचालन गर्न *कार्यक्रम कार्यान्वयन कार्यविधि, २०८२* जारी गरेको छ ।

- कार्यक्रम सञ्चालन गर्दा स्वीकृत नर्मस, जिल्ला दररेट, आर्थिक ऐन, नियम बमोजिम कार्यान्वयन गर्नु पर्दछ ।

- अध्ययन, अनुसन्धान गर्नका लागि सम्बन्धित विषय विशेषज्ञहरुको सहयोगमा कार्य क्षेत्रगत शर्त (ToR, Terms of Reference) र लागत अनुमान तयार गरी स्वीकृत गरी संघ तथा प्रदेशको प्रचलित सार्वजनिक खरिद ऐन तथा नियमावलीमा भएको प्रावधान अनुसार गर्नु पर्दछ।
- कार्यविधिले नसमेटेको तर वन भू तथा जलाधार व्यवस्थापन शाखाको स्वीकृत कार्यविधिमा उल्लेख भएका क्रियाकलापहरु सोही बमोजिम सञ्चालन गर्न सकिने छ।
- परियोजनाका क्रियाकलापहरू संचालन गर्दा, परियोजना संचालन निर्देशिका (Project Operational Manual), वातावरणीय र सामाजिक सुरक्षा अनुगमन फ्रेमवर्क (Environmental and Social Safeguards Monitoring Framework), प्रक्रिया फ्रेमवर्क (Process Framework), आदिवासी जनजाति योजना फ्रेमवर्क (Indigenous Peoples Planning Framework), लैङ्गिक विश्लेषण र कार्य योजना (Gender Analysis and Action Plan), सरोकारवाला संलग्नता योजना (Stakeholders Engagement Plan), नतिजा श्रृंखला (Result Framework), ज्ञान व्यवस्थापन र सञ्चार योजना (Knowledge Management and Communication Plan) जस्ता दस्तावेजहरूले निर्दिष्ट गरेका सुझाव र प्रावधानहरू समावेश गर्नु पर्दछ।
- वर्षिक योजनामा उल्लेख नभएका क्रियाकलाप सञ्चालन गर्नु पर्दा कार्यविधि तयार पारी सम्बन्धित निकायबाट एक तह माथिको निकायबाट स्वीकृत गराई सञ्चालन गर्न सकिने छ।
- संघीय वन तथा वातावरण मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय, बागमती प्रदेश र डब्लु. डब्लु. एफ. बीच भएको त्रिपक्षीय आयोजना कार्यान्वयन सम्झौता (सम्झौता नं. NP१५५४९) र अर्थ मन्त्रालय र डब्लु. डब्लु. एफ. बीच भएको आर्थिक सम्झौतामा उल्लेख भएका सर्त अनुसार गर्नुपर्दछ।

१.३ कार्यविधि तयारीको उद्देश्य

बागमती प्रदेश सरकार, वन तथा वातावरण मन्त्रालयको आर्थिक वर्ष २०८२/८३ मा सञ्चालन गर्ने यस परियोजनाका क्रियाकलापहरूलाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्नको लागि *कार्यक्रम कार्यान्वयन कार्यविधि-२०८२* तयार गरिएको छ। यो कार्यविधि परियोजनाका क्रियाकलापहरूलाई सफल र समयमा कार्यान्वयन गर्न महत्त्वपूर्ण भूमिका खेल्दछ। यस कार्यविधि तयारीका उद्देश्यहरू निम्न प्रकार छन्:

- नेपाल सरकारबाट स्वीकृत परियोजना दस्तावेज र विकास साझेदार निकायसँग भएको सम्झौताका प्रावधानहरूलाई कार्यान्वयनमा ल्याई बाह्य सहयोगलाई प्रभावकारी रूपमा परिचालन गर्ने।
- विभिन्न कार्यालयहरूबाट सञ्चालन हुने आयोजना सम्बन्धी कार्यक्रम र क्रियाकलापहरूको प्राविधिक पक्ष र वित्तीय प्रावधानहरूको बारेमा थप स्पष्टता दिने।
- कार्यक्रम सञ्चालनका क्रममा कार्यान्वयन प्रक्रियामा एकरुपता र समान बुझाइ सुनिश्चित गर्ने।
- परियोजनाका क्रियाकलापहरूलाई परियोजनाका लक्ष्य, उद्देश्य र आवश्यकतासँग मेल खान सुनिश्चित गर्ने।

- कार्यहरूको प्रभावकारिता, परिमाणात्मक र गुणात्मक पक्षको सुनिश्चितता प्रदान गर्नुका साथै, सञ्चालन भएका क्रियाकलापहरूको दिगो सञ्चालन र उपभोगमा सहयोग पुर्याउने।
- सेवा प्रदायक संस्था र कार्यान्वयन निकायलाई क्रियाकलापहरूको कार्यान्वयन प्रक्रियामा समान बुझाइ, सहजता र एकरुपता कायम राख्न सहयोग गर्ने।
- परियोजनाका क्रियाकलापहरू संचालन गर्दा, परियोजना संचालन निर्देशिका (Project Operational Manual), वातावरणीय र सामाजिक सुरक्षा अनुगमन फ्रेमवर्क (Environmental and Social Safeguards Monitoring Framework), प्रक्रिया फ्रेमवर्क (Process Framework), आदिवासी जनजाति योजना फ्रेमवर्क (Indigenous Peoples Planning Framework), लैङ्गिक विश्लेषण र कार्य योजना (Gender Analysis and Action Plan), सरोकारवाला संलग्नता योजना (Stakeholders Engagement Plan), नतिजा श्रृंखला (Result Framework), ज्ञान व्यवस्थापन र सञ्चार योजना (Knowledge Management and Communication Plan) जस्ता दस्तावेजहरूले निर्दिष्ट गरेका सुझाव र प्रावधानहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने।

प्रदेश सचिव

परिच्छेद २: परियोजना मार्फत कार्यान्वयन हुने क्रियाकलापहरु

योगदान क्षेत्र १: जलवायु परिवर्तनलाई मूलप्रवाहीकरण गर्न सक्षम वातावरण तयार गर्ने

१.१.१.३: सहभागीतामुलक लैङ्गिक संवेदनशील जलबायु जन्य जोखिम तथा संकटासन्नाता विश्लेषण र जलबायु परिवर्तन अनुकूलनलाई (CCA) मूलप्रवाहीकरण गर्न समुदायमा आधारित संघ-संस्था (CBOs) र सरकारी कार्यालयका कर्मचारीहरुको ज्ञान र सीप विकास सम्बन्धि तालिम

1.1.1.3. Conduct a series of training for CBOs and government officials to develop their knowledge and skills for participatory gender-sensitive assessments of climate risks and vulnerabilities, adaptation options and CCA mainstreaming

पृष्ठभूमि/परिचयः

जलवायु जन्य जोखिमहरू जस्तै खडेरी, बाढी, पहिरो, असिना आदिले जीवन, जीविकोपार्जनका स्रोत र सम्पत्तिहरूमा क्षति र प्राकृतिक स्रोतहरूमा प्रभाव पार्दै आएका छन्, जसको असर विशेषगरी महिला, दलित, आदिवासी, जेष्ठ नागरिक जस्ता संवेदनशील समुहमा बढी पर्न जान्छ। उनीहरूमा स्रोत-साधनको पहुँच र जोखिम सामना गर्ने क्षमता सीमित हुने हुँदा संकटासन्नाता विश्लेषणका आधारमा जलवायु परिवर्तन अनुकूलन विशेष क्रियाकलापहरु पहिचान र कार्यान्वयन आवश्यक हुन्छ। तर, अनुकूलनका क्रियाकलापहरु पहिचान र कार्यान्वयन गर्न स्थानीय तहका/सरकारी कार्यालयका कर्मचारी र समुदायस्तरका संस्थाहरूमा पर्याप्त सीप र ज्ञानको अभाव देखिन्छ।

यसै सन्दर्भमा, स्थानीय तहमा कार्यरत सरकारी कर्मचारी तथा सामुदायिक संस्था (CBOs) का प्रतिनिधिहरूले लैङ्गिक संवेदनशील जलबायु जन्य जोखिम तथा संकटासन्नता विश्लेषण गर्न सक्ने र जलबायु अनुकूलनलाई विकास योजना तथा कार्यक्रमहरूमा लैङ्गिक दृष्टिकोणसहित मूलप्रवाहीकरण गर्न सक्ने सीप र ज्ञानको आवश्यकता देखिएको छ। यस तालिमको माध्यमबाट सशक्तिकरण भएका सरोकारवालाहरूले स्थानीय समुदायमा जलबायु जन्य जोखिम तथा संकटासन्नता विश्लेषण गर्न सक्ने र जलबायु अनुकूलनलाई विकास योजना तथा कार्यक्रमहरूमा लैङ्गिक दृष्टिकोणसहित मूलप्रवाहीकरण गर्न सहयोग पुर्याउनेछ छ।

उद्देश्यः

- यस क्रियाकलापको उद्देश्य परियोजनासँग प्रत्यक्ष सम्बन्धित स्थानीय तहका/सरकारी कार्यालयका कर्मचारी र समुदायस्तरका संस्थाहरू (CBOs) का कर्मचारीहरूलाई लैङ्गिक समावेशी दृष्टिकोणबाट जलबायु जन्य जोखिम र संकटासन्नताको विश्लेषण गर्न क्षमता विकास गरि जलवायु परिवर्तन अनुकूलन (CCA) लाई योजना, नीति, कार्यक्रम र बजेटमा मूलप्रवाहीकरण गर्ने।

कार्यान्वयन प्रक्रियाः

- भू तथा जलाधार व्यवस्थापन कार्यालय रामेछापले स्थानीय सरकार, सरकारी कार्यालय, समुदायमा आधारित संघ-संस्था (CBOs), सम्बन्धित सेवा प्रदायक र प्राविधिक संस्थाहरुसँग समन्वय गरि तालिम संचालनका लागी स्थान र मिति तय गर्ने,

- आवश्यक स्रोत सामाग्रीहरुको पूर्व तयारी एवं श्रोत व्यक्ति, अवधारण पत्र, तालिममा छलफल गर्ने विषयवस्तुको तयारी गरी तालिमको तालिका बनाउने,
- आवश्यक स्रोत सामग्री तयार गर्दा परियोजना दस्तावेज, तालिमको आवश्यकता पहिचान (Training Need Assessment - TNA)को प्रतिवेदन र लक्षित समुह/क्षेत्रहरूको आवश्यकताहरुलाई आधार बनाउनु पर्ने छ,
- तालिम सहजीकरण गर्नको लागि सम्भावित विषय-विज्ञ तथा स्रोत व्यक्तिहरुको रोस्टर तयार र अध्यावधिक गर्नु पर्ने,
- स्थानीय सरकार, सरकारी कार्यालय, सामुदायमा आधारित संघ-संस्था (CBOs), सम्बन्धित सेवा प्रदायक र प्राविधिक संस्थाहरूलाई तालिमको प्रस्तावित मिति, विषयवस्तु र कार्यक्रम सञ्चालन स्थलको बारेमा अग्रिम सूचना र जानकारी दिने,
- तालिमका सहभागी छनौट गर्दा महिला, आदिवासी र स्थानीय समुदायलाई प्राथमिकता दिनु पर्ने छ (महिलाको सहभागिता कम्तिमा ५०% हुनु पर्ने छ),
- तालिम पूर्व (Pre-Test) र तालिम पश्चातको (Post-Test) परीक्षा गर्ने,
- तालिम संचालनका क्रममा वातावरणीय र सामाजिक सुरक्षा अनुगमन फ्रेमवर्क (Environmental and Social Safeguards Monitoring Framework), प्रक्रिया फ्रेमवर्क (Process Framework), आदिवासी जनजाति योजना फ्रेमवर्क (Indigenous Peoples Planning Framework), लैङ्गिक विश्लेषण र कार्य योजना (Gender Analysis and Action Plan), सरोकारवाला संलग्नता योजना (Stakeholders Engagement Plan) का प्रावधानहरु सुनिश्चित गर्ने,
- संघीय वन तथा वातावरण मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय, बागमती प्रदेश र डब्लु. डब्लु. एफ. बीच भएको त्रिपक्षीय आयोजना कार्यान्वयन सम्झौता (सम्झौता नं. NP१५५४९) र अर्थ मन्त्रालय र डब्लु. डब्लु. एफ. बीच भएको आर्थिक सम्झौतामा उल्लेख भएका सर्तहरु सुनिश्चित गर्नु पर्ने,
- तालिम सञ्चालन भईरहेका अवस्था र सम्पन्न भएको प्रकृया र अवस्थाको श्रव्य दृश्य (फोटो, भिडियो) अभिलेख राख्ने,
- तालिमको ज्ञान र सीपलाई व्यवहारमा रूपान्तरण गर्न कार्य योजना तयार गर्ने,
- प्रतिवेदन तयार तथा तथ्याङ्क सङ्कलन गर्ने,
- कार्य योजनाको कार्यान्वयन अवस्थाको अनुगमन र छलफल गर्ने।

अपेक्षित उपलब्धि:

- जलवायु जन्य प्रकोपहरू जस्तै पहिरो, बाढी, खडेरी र बन डढेलोका बिरुद्ध मरिण जलाधारका संकटासन्न घरधुरीहरुको अनुकूलन क्षमता वृद्धि भएको हुने छ।
- स्थानीय योजना र नीतिहरूमा जलवायु परिवर्तन अनुकूलनलाई मूलप्रवाहीकरण गर्न ज्ञान, सिप र क्षमता सुधार भएको हुने।

प्रदेश सचिव

सहयोगी सूचकः

- सहभागितामूलक जलवायु उत्थानशीलता संकटासन्नता र जलवायु परिवर्तन मूलप्रवाहिकरणमा तालिम, क्षमता तथा ज्ञान भएका सरकारी र समुदाय आधारित संघ-संस्थाहरु (CBOs) को कर्मचारीहरूको संख्या ।
- जलवायु परिवर्तन अनुकूलन एकीकरण मार्गदर्शन अनुसार जलवायु परिवर्तन मैत्री विषयगत योजना तथा नीतिहरु तयार वा संशोध गर्ने नगरपालिका, गाउँपालिका र अन्य सरोकारवालाहरुको संख्या।

१.१.१.४: सहभागीतामुलक जलवायु जन्य जोखिम तथा संकटासन्नाता विश्लेषण र प्रतिवेदन तयारीका लागि नगरपालिका र सम्बन्धित निकायहरूलाई सहयोग

1.1.1.4: Support the municipalities and relevant sector agencies to carry out participatory assessments of climate risks and vulnerabilities and produce the reports of the assessments (this activity will provide the basis for activity 1.1.2.1 under output 1.1.2).

पृष्ठभूमि/परिचयः

नेपाल जस्तो भौगोलिक रूपमा विविधता भएको देशमा जलवायु परिवर्तनका असरहरू प्रदेश, भू-भाग र समुदायअनुसार फरक रूपमा देखिन्छन्। तराई क्षेत्रमा तापक्रम बृद्धी, लामो खडेरी र असामान्य वर्षाका कारण खडेरी, बाढी, पहिरो, डढेलो जस्ता जोखिमहरू बढ्दै गएका छन्। यसले कृषिको उत्पादकत्व घटाउने, खानेपानीका स्रोत सुकाउने, वन डढेलोका घटना बढाउने, जैविक विविधता प्रभावित हुने र स्थानीय समुदायको जीविकोपार्जनमा प्रत्यक्ष असर पार्ने चुनौतीहरू निम्त्याएको छ। यस्तै, मरिण जलाधारभित्र पनि जलवायु परिवर्तनका प्रभावहरू एकरूप छैनन्। यहाँका फरक सामाजिक-आर्थिक अवस्था, भू-बनवाट, र जलवायुजन्य विपद्को अवस्था अनुसार असरहरू फरक-फरक देखिन्छन्।

यस परिस्थितिमा, जलवायु परिवर्तनसँग सम्बन्धित जोखिम र संकटासन्नातालाई बुझ्न र प्रभावकारी रूपमा सम्बोधन गर्न सहभागीतामूलक जलवायुजन्य जोखिम तथा संकटासन्नता विश्लेषण आवश्यक छ। जलवायु परिवर्तनजन्य जोखिम न्यूनीकरण गर्न समुदायको सहभागिता, स्थानीय ज्ञान, तथा तथ्यमा आधारित विश्लेषण अत्यावश्यक छ। यस सन्दर्भमा, सहभागीतामूलक जलवायु जन्य जोखिम तथा संकटासन्नता विश्लेषण (Participatory Climate Risk and Vulnerability Assessment) एक प्रभावकारी प्रक्रिया हुन सक्छ, जसले स्थानीय तहलाई जोखिम, संकटासन्नता र अनुकूलन क्षमताको पहिचान तथा विश्लेषण गर्न सघाउँछ। यस कार्यका लागि नगरपालिका तथा सम्बन्धित निकायहरूको क्षमतामा वृद्धि गर्दै, उनीहरूलाई विश्लेषण तथा प्रतिवेदन तयार गर्न सहयोग पुऱ्याउनु आवश्यक छ, जसबाट समावेशी र तथ्यमा आधारित नीति, योजना र कार्यक्रम तय गर्न योगदान पुग्नेछ।

कार्यान्वयन प्रक्रियाः

- भू तथा जलाधार व्यवस्थापन कार्यालय रामेछापले स्थानीय सरकार, सरकारी कार्यालय, सम्बन्धित निकाय आदि सँग समन्वय गरि तालिम/गोष्ठी संचालनका लागी स्थान र मिति तय गर्ने,

- आवश्यक स्रोत सामाग्रीहरुको पूर्व तयारी एवं श्रोत व्यक्ति, अवधारण पत्र, तालिम/गोष्ठीमा छलफल गर्ने विषयवस्तुको तयारी गरी तालिम/गोष्ठीको तालिका बनाउने,
- आवश्यक स्रोत सामग्री तयार गर्दा परियोजना दस्तावेज, तालिमको आवश्यकता पहिचान (Training Need Assessment - TNA) को प्रतिवेदन र लक्षित समुह/क्षेत्रहरूको आवश्यकताहरुलाई आधार बनाउनु पर्ने छ,
- तालिम/गोष्ठी सहजीकरण गर्नको लागि सम्भावित विषय-विज्ञ तथा स्रोत व्यक्तिहरुको रोस्टर तयार र अध्यावधिक गर्नु पर्ने,
- स्थानीय सरकार, सरकारी कार्यालय र सम्बन्धित निकायहरूलाई तालिम/गोष्ठीको प्रस्तावित मिति, विषयवस्तु र कार्यक्रम सञ्चालन स्थलको बारेमा अग्रिम सूचना र जानकारी दिने,
- तालिम/गोष्ठीका सहभागी छनौट गर्दा महिला, आदिवासी र स्थानीय समुदायलाई प्राथमिकता दिनु पर्ने छ (महिलाको सहभागिता कम्तिमा ३३% हुनु पर्ने छ),
- तालिम/गोष्ठी पूर्व (Pre-Test) र तालिम पश्चातको (Post-Test) परीक्षा गर्ने,
- तालिम संचालनका क्रममा वातावरणीय र सामाजिक सुरक्षा अनुगमन फ्रेमवर्क (Environmental and Social Safeguards Monitoring Framework), प्रक्रिया फ्रेमवर्क (Process Framework), आदिवासी जनजाति योजना फ्रेमवर्क (Indigenous Peoples Planning Framework), लैङ्गिक विश्लेषण र कार्य योजना (Gender Analysis and Action Plan), सरोकारवाला संलग्नता योजना (Stakeholders Engagement Plan) का प्रावधानहरु सुनिश्चित गर्ने,
- संघीय वन तथा वातावरण मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय, बागमती प्रदेश र डब्लु. डब्लु. एफ. बीच भएको त्रिपक्षीय आयोजना कार्यान्वयन सम्झौता (सम्झौता नं. NP१५५४९) र अर्थ मन्त्रालय र डब्लु. डब्लु. एफ. बीच भएको आर्थिक सम्झौतामा उल्लेख भएका सर्तहरु सुनिश्चित गर्नु पर्ने,
- तालिम/गोष्ठी सञ्चालन भईरहेका अवस्था र सम्पन्न भएको प्रकृया र अवस्थाको श्रव्य दृश्य (फोटो, भिडियो) अभिलेख राख्ने,
- तालिम/गोष्ठी पश्चात सहभागीतामूलक जलवायु जन्य जोखिम तथा संकटासन्नता विश्लेषणका लागी कार्य योजना तयार र आर्थिक सहयोग गर्ने,
- प्रतिवेदन तयार तथा तथ्याङ्क सङ्कलन गर्ने,

अपेक्षित उपलब्धि:

- जलवायु जन्य प्रकोपहरू जस्तै पहिरो, बाढी, खडेरी र वन डढेलोका बिरुद्ध मरिण जलाधारका संकटासन्न घरधुरीहरुको अनुकूलन क्षमता बृद्धि भएको हुने छ।
- स्थानीय योजना र नीतिहरूमा जलवायु परिवर्तन अनुकूलनलाई मूलप्रवाहीकरण गर्न ज्ञान, सिप र क्षमता सुधार भएको हुने।

प्रदेश सचिव

सहयोगी सूचकः

- सहभागितामूलक जलवायु उत्थानशीलता संकटासन्नता र जलवायु परिवर्तन मूलप्रवाहिकरणमा तालिम, क्षमता तथा ज्ञान भएका सरकारी र समुदाय आधारित संघ-संस्थाहरु (CBOs) को कर्मचारीहरूको संख्या ।
- जलवायु परिवर्तन अनुकूलन एकीकरण मार्गदर्शन अनुसार जलवायु परिवर्तन मैत्री विषयगत योजना तथा नीतिहरु तयार वा संशोध गर्ने नगरपालिका, गाउँपालिका र अन्य सरोकारवालाहरुको संख्या।

१.१.२.१: नगरपालिकाका मुख्य योजना र नीतिहरूको पुनरावलोकन गर्दै, स्थानीय जलवायु जोखिम र संकटासन्नताको जानकारीलाई आधार बनाएर, जलवायु परिवर्तन अनुकूलन विषय र आवश्यकताहरू पहिचान

1.1.2.1: Review municipality plans and policies for key sectors and assess the integration of climate change adaptation needs in these plans and policies, taking into account the information generated by the participatory assessments of climate risks and vulnerabilities (linked to output 1.1.1, activity 1.1.1.3)

पृष्ठभूमि/परिचयः

स्थानीय जलवायु जोखिम, संकटासन्नाता र तिनका प्रमुख क्षेत्रहरू (कृषि, पशुपन्छी, वन र पानी) मा पर्ने असरहरूको लेखाजोखा जलवायु परिवर्तन अनुकूलनको प्रभावकारी कार्यान्वयनका (नीति, कार्यक्रम र बजेट) लागि महत्त्वपूर्ण हुन्छ। तर, नगरपालिका, गाउँपालिका लगाएतका विभिन्न सरोकारवालहरु यस्ता जोखिम र प्रभावहरूको व्यवस्थित मूल्यांकनक गर्ने क्षमता अपर्याप्त छ र उपलब्ध जिल्ला स्तरका तथ्याङ्क प्रायः सामान्य र जलाधार र उप-जलाधार प्रतिनिधित्व गर्ने खालका छैनन, जसले स्थानीय अनुकूलन योजना तथा नीति बनाउनका लागि आवश्यक विवरण प्रदान गर्न पर्याप्त छैनन्। साथै, नगरपालिका, गाउँपालिका र स्थानीय सरोकारवालाहरूको जलवायु जोखिम मूल्याङ्कन गर्ने र अनुकूलन योजनामा समावेश गर्ने क्षमता, ज्ञान र प्रक्रियाहरूको बुझाईमा कमी छ। यद्यपि, स्थानीय अनुकूलन योजना तयारीका लागी स्थानीय अनुकूलन योजनाका लागि राष्ट्रिय ढाँचा (LAPA) बनेको छ, तर परियोजना क्षेत्रमा कुनै पनि नगर/गाउँपालिकामा उक्त ढाँचामा आधारित अनुकूलन योजना कार्यान्वयनका लागि आवश्यक तालिम र प्रक्रियाहरू समायोजन भएको देखिँदैन। सोहि, सन्दर्भमा यस क्रियाकलापले स्थानीय सरकारका नीति र विषयगत योजनाहरुमा जलवायु परिवर्तन अनुकूलनका हिसावले आवश्यकताहरु पहिचान गर्न मद्दत साथै आवश्यक सुधारका क्षेत्रहरु सिफारिस गर्न सहयोग गर्छ। यसले नगरपालिका, गाउँपालिका र स्थानीय सरोकारवालाहरुलाई जलवायु परिवर्तन अनुकूलनलाई आफ्ना योजनाहरू र नीतिहरूमा मूलप्रवाहीकरण गर्न मद्दत पुर्याउनेछ।

उद्देश्यः

यस क्रियाकलापको उद्देश्य कमलामाई नगरपालिका, हरिहरपुरगढी, मरिण र घ्याङलेख गाउँपालिकाहरुको योजना, नीति र बजेटमा स्थानीय जलवायु जोखिम र संकटासन्नताको आधारमा जलवायु अनुकूलनका विषयहरू

समावेश गर्न सुनिश्चित गर्नु हो, जसले योजनाहरु जलवायु मैत्री बनाउन र पालिकाहरुको उत्थानशीलता क्षमता बढाउन मद्दत गर्नेछ।

कार्यान्वयन प्रक्रिया:

- भू तथा जलाधार व्यवस्थापन कार्यालय रामेछापले सेवा तथा परामर्शदाता खरिदका लागि तयारी बैठक आयोजना गर्ने,
- कार्य क्षेत्रगत शर्त (Terms of Reference, ToR) र परामर्शदाता छनौट प्रक्रिया लागि मापदण्ड तयार गर्ने,
- सेवा तथा परामर्शदाता खरिदका लागि सञ्चार तथा सूचना प्रकाशन गर्ने,
- प्रस्तावहरूको छनौट, चयन गरिएको मापदण्डको आधारमा गर्ने,
- कार्य क्षेत्रगत शर्त अनुसार कमलामाई नगरपालिका, हरिहरपुरगढी, मरिण र घ्याङलेख गाउँपालिकामा कार्य संचालन गर्ने,
- कार्य संचालनका क्रममा वातावरणीय र सामाजिक सुरक्षा अनुगमन फ्रेमवर्क (Environmental and Social Safeguards Monitoring Framework), प्रक्रिया फ्रेमवर्क (Process Framework), आदिवासी जनजाति योजना फ्रेमवर्क (Indigenous Peoples Planning Framework), लैङ्गिक विश्लेषण र कार्य योजना (Gender Analysis and Action Plan), सरोकारवाला संलग्नता योजना (Stakeholders Engagement Plan) का प्रावधानहरु सुनिश्चित गर्ने,
- संघीय वन तथा वातावरण मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय, बागमती प्रदेश र डब्लु. डब्लु. एफ. बीच भएको त्रिपक्षीय आयोजना कार्यान्वयन सम्झौता (सम्झौता नं. NP१५५४९) र अर्थ मन्त्रालय र डब्लु. डब्लु. एफ. बीच भएको आर्थिक सम्झौतामा उल्लेख भएका सर्तहरु सुनिश्चित गर्नु पर्ने,
- कार्य संचालन गर्दाको श्रव्य दृश्य (फोटो, भिडिओ) अभिलेख राख्ने,
- कमलामाई नगरपालिका, हरिहरपुरगढी, मरिण र घ्याङलेख गाउँपालिकाका अनुकूलन विषय र आवश्यकताहरूको पहिचान सहित मस्यौदा प्रतिवेदनमा छलफल र सुझाव संकलन गर्ने,
- छलफलबाट प्राप्त सल्लाह र सुझावहरू समावेश गर्दै अन्तिम प्रतिवेदन पेश गर्ने।

अपेक्षित उपलब्धि:

- स्थानीय योजना र नीतिहरूमा जलवायु परिबर्तन अनुकूलनलाई मूलप्रवाहीकरण गर्न ज्ञान, सिप र क्षमता सुधार भएको हुने।

सहयोगी सूचक:

- सहभागितामूलक जलवायु उत्थानशीलता संकटासन्नता र जलवायु परिवर्तन मूलप्रवाहिकरणमा तालिम, क्षमता तथा ज्ञान भएका सरकारी र सामुदायमा आधारित संघ-संस्थाका कर्मचारीहरूको संख्या।
- जलवायु परिवर्तन अनुकूलन एकीकरण मार्गदर्शन अनुसार जलवायु परिवर्तन मैत्री विषयगत योजना तथा नीतिहरु तयार वा संशोध गर्ने नगरपालिका, गाउँपालिका र अन्य सरोकारवालाहरुको संख्या।

प्रदेश सचिव

१.१.२.२: कृषि, पशुपन्छी पालन, वन तथा पानी व्यवस्थापनका क्षेत्रहरूमा जलवायु परिवर्तन अनुकूलन (CCA) लाई एकीकरण गर्न लैङ्गिक संवेदनशील जलवायु परिवर्तन अनुकूलन एकीकरण निर्देशिका तयार गर्ने

1.1.2.2: Based on the above review, develop gender- sensitive guidelines to support integration of CCA in agriculture, livestock, forestry, and water sectors at the municipality level

पृष्ठभूमि/परिचयः

नेपालमा जलवायु परिवर्तनको असर तीव्र रूपमा देखिएको छ। अनियमित वर्षा, खडेरी, बाढी, तापक्रम वृद्धि र रोगव्याधिका कारण कृषि, पशुपालन, वन तथा पानी स्रोतमा प्रत्यक्ष असर परेको छ। विशेषतः महिला, बालबालिका, जेष्ठ नागरिक, अशक्त व्यक्ति, दलित, आदिवासी जनजाति, तथा विपन्न वर्गहरू जलवायु जन्य जोखिम प्रति बढी संवेदनशील मानिन्छन्। उनीहरूको स्रोत-साधनमा कम पहुँच, निर्णय प्रक्रियामा न्यून सहभागिता तथा जोखिमको सामना गर्ने क्षमता पनि सीमितता हुने हुँदा जलवायु जन्य जोखिमबाट उनीहरू बढी प्रभावित हुन्छन्।

यस सन्दर्भमा, मरिण परियोजनाले नगर/गाउँपालिकाका योजना र नीतिहरूको पुनरावलोकन गर्दै कृषि, पशुपालन, वन तथा पानी व्यवस्थापनका नीति, योजना तथा कार्यक्रमहरू लैङ्गिक दृष्टिकोणले संवेदनशील विषयहरु समावेश गर्न लैङ्गिक संवेदनशील जलवायु परिवर्तन अनुकूलन एकीकरण निर्देशिका (Guideline) बनाउन सहयोग गर्ने छ। यस निर्देशिकाले नीति निर्माता, योजनाकार, प्राविधिक तथा कार्यान्वयनकर्ताहरुलाई मार्गदर्शन प्रदान गर्नेछ र दिगो तथा समावेशी अनुकूलन अभ्यासहरूलाई अगाडि बढाउन सहयोग गर्ने छ।

उद्देश्यः

यस क्रियाकलापको उद्देश्य कमलामाई नगरपालिका, हरिहरपुरगढी गाउँपालिका, मरिण गाउँपालिका र घ्याङलेख गाउँपालिकाका स्तरीय लैङ्गिक संवेदनशील जलवायु परिवर्तन अनुकूलन एकीकरण निर्देशिका निर्माण मार्फत जलवायु जोखिम र संकटासन्नता क्रियाकलापका योजना र नीति निर्माणमा लैङ्गिक समावेशीता वृद्धिमा योगदान पुर्‍याउँछ।

कार्यान्वयन प्रक्रियाः

- भू तथा जलाधार व्यवस्थापन कार्यालय रामेछापले सेवा तथा परामर्शदाता खरिदका लागि तयारी बैठक आयोजना गर्ने,
- कार्य क्षेत्रगत शर्त (Terms of Reference, ToR) र परामर्शदाता छनौट प्रक्रिया लागि मापदण्ड तयार गर्ने,
- सेवा तथा परामर्शदाता खरिदका लागि सञ्चार तथा सूचना प्रकाशन गर्ने,
- प्रस्तावहरूको छनौट चयन गरिएको मापदण्डको आधारमा गर्ने,
- कार्य क्षेत्रगत शर्त अनुसार कमलामाई नगरपालिका, हरिहरपुरगढी गाउँपालिका, मरिण गाउँपालिका र घ्याङलेख गाउँपालिकामा कार्य संचालन गर्ने,

- कार्य संचालनका क्रममा वातावरणीय र सामाजिक सुरक्षा अनुगमन फ्रेमवर्क (Environmental and Social Safeguards Monitoring Framework), प्रक्रिया फ्रेमवर्क (Process Framework), आदिवासी जनजाति योजना फ्रेमवर्क (Indigenous Peoples Planning Framework), लैङ्गिक विश्लेषण र कार्य योजना (Gender Analysis and Action Plan), सरोकारवाला संलग्नता योजना (Stakeholders Engagement Plan) का प्रावधानहरु सुनिश्चित गर्ने,
- संघीय वन तथा वातावरण मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय, वागमती प्रदेश र डब्लु. डब्लु. एफ. बीच भएको त्रिपक्षीय आयोजना कार्यान्वयन सम्झौता (सम्झौता नं. NP१५५४९) र अर्थ मन्त्रालय र डब्लु. डब्लु. एफ. बीच भएको आर्थिक सम्झौतामा उल्लेख भएका सर्तहरु सुनिश्चित गर्नु पर्ने,
- हरिहरपुरगढी गाउँपालिका, मरिण गाउँपालिका, घ्याङलेख गाउँपालिका र कमलामाई नगरपालिकाका अनुकूलनका विषय र आवश्यकताहरूको पहिचान सहित मस्यौदा प्रतिवेदनमा छलफल र सुझाव संकलन गर्ने,
- छलफलबाट प्राप्त सल्लाह र सुझावहरू समावेश गर्दै अन्तिम प्रतिवेदन पेश गर्ने ।

अपेक्षित उपलब्धिः

- स्थानीय योजना र नीतिहरूमा जलवायु परिवर्तन अनुकूलनलाई मूलप्रवाहीकरण गर्न ज्ञान, सिप र क्षमता सुधार भएको हुने ।

सहयोगी सूचकः

- जलवायु परिवर्तन अनुकूलन एकीकरण मार्गदर्शन अनुसार जलवायु परिवर्तन मैत्री विषयगत योजना तथा नीतिहरु तयार वा संशोध गर्ने नगरपालिका, गाउँपालिका र अन्य सरोकारवालाहरुको संख्या।

१.१.२.३: लैङ्गिक संवेदनशील जलवायु परिवर्तन अनुकूलन एकीकरण निर्देशिका नगरपालिका/गाउँपालिकाका कर्मचारी र विषयगत सरोकारवालाहरुलाई जानकारी र वितरण गोष्ठी

1.1.2.3: Conduct workshops to disseminate the aforesaid CCA-integration guidelines to officials of the municipalities, relevant sector agencies and other key local stakeholders.

पृष्ठभूमि/परिचयः

संघीय प्रणाली अन्तर्गत स्थानीय सरकारहरूलाई योजना निर्माण, नीति तर्जुमा, तथा सेवा प्रवाहमा अधिकार प्रदान गरिएकाले, जलवायु परिवर्तन तथा लैङ्गिक समावेशीकरणका मुद्दाहरू स्थानीय तहको कार्यक्षेत्रमा पर्छन्। यद्यपि, हालसम्म अधिकांश स्थानीय तहमा निर्माण भएका नीति तथा योजनाहरूमा लैङ्गिक र जलवायु अनुकूलनका पक्षहरू पर्याप्त रूपमा समावेश भएका पाईंदैनन्। नगर/गाउँपालिकाहरूका विद्यमान योजना, नीति तथा कार्यविधिहरूको विस्तृत रूपमा पुनरावलोकन गरी पालिकास्तरीय लैङ्गिक संवेदनशील जलवायु परिवर्तन अनुकूलन एकीकरण निर्देशिका तयार पारिने छ। निर्देशिका तयार भएपछि यसको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि स्थानीय सरकार तथा सरोकारवाला निकायलाई लक्षित गरी गोष्ठी आयोजना गरिनेछ। गोष्ठीमा

निर्देशिकाबारे जानकारी दिई, यसको प्रयोग विधि सिकाइने र सरोकारवालाको भूमिका स्पष्ट पारिनेछ। यसले सहभागीलाई नीति, योजना र बजेटमा लैङ्गिक संवेदनशील जलवायु परिवर्तन अनुकूलन एकीकरण गर्न सक्षम वातावरण तयार गर्नेछ र स्थानीय सरकारमा यसको स्वामित्व सुनिश्चित हुनेछ।

उद्देश्यः

यस क्रियाकलापको उद्देश्य कमलामाई नगरपालिका, हरिहरपुरगढी, मरिण र घ्याङलेख गाउँपालिका स्तरीय लैङ्गिक संवेदनशील जलवायु परिवर्तन अनुकूलन एकीकरण निर्देशिका निर्माण पश्चात नगरपालिका/गाउँपालिकाका कर्मचारी र विषयगत सरोकारवालाहरूको निर्देशिकाको जानकारी, प्रयोग र कार्यान्वयनका लागि क्षमता अभिवृद्धि, सक्षम वातावरण तयार र भूमिका स्पष्ट पार्न सहयोग गर्ने छ।

कार्यान्वयन प्रकिया:

- भू तथा जलाधार व्यवस्थापन कार्यालय रामेछापले स्थानीय तहका प्रतिनिधि, कर्मचारी, सम्बन्धित सरोकारवाला र प्राविधिक संस्थाहरू सँग समन्वय गरि गोष्ठी संचालनका लागी स्थान र मिति तय गर्ने,
- आवश्यक स्रोत सामाग्रीहरुको पूर्व तयारी एवं श्रोत व्यक्ति, अवधारण पत्र, गोष्ठीमा छलफल गर्ने विषयवस्तुको तयारी गरी तालिका बनाउने,
- आवश्यक स्रोत सामग्री तयार गर्दा लैङ्गिक संवेदनशील जलवायु परिवर्तन अनुकूलन एकीकरण निर्देशिका, परियोजना दस्तावेज, अध्ययन प्रतिवेदन, स्थानीय आवश्यकता पहिचान र लक्षित समुह/क्षेत्रहरूको आवश्यकताहरुलाई आधार बनाउनु पर्ने छ,
- गोष्ठी सहजीकरण गर्नको लागि सम्भावित विषय विज्ञ तथा स्रोत व्यक्तिहरुको रोस्टर तयार र अध्यावधिक गर्नु पर्ने,
- स्थानीय जनप्रतिनिधि, सरकारी कर्मचारी, सम्बन्धित सेवा प्रदायक र प्राविधिक संस्थाहरूलाई गोष्ठीको प्रस्तावित मिति, विषयवस्तु र कार्यक्रम सञ्चालन स्थलको बारेमा अग्रिम सूचना र जानकारी दिने,
- गोष्ठीका लागि सहभागी छनोट गर्दा महिला, आदिवासी, विषयगत शाखा/क्षेत्र, परियोजना संचालन भएका उप-जलाधारलाई प्राथमिकता दिनु पर्ने छ,
- गोष्ठी संचालनका क्रममा वातावरणीय र सामाजिक सुरक्षा अनुगमन फ्रेमवर्क (Environmental and Social Safeguards Monitoring Framework), प्रक्रिया फ्रेमवर्क (Process Framework), आदिवासी जनजाति योजना फ्रेमवर्क (Indigenous Peoples Planning Framework), लैङ्गिक विश्लेषण र कार्य योजना (Gender Analysis and Action Plan), सरोकारवाला संलग्नता योजना (Stakeholders Engagement Plan) का प्रावधानहरु सुनिश्चित गर्ने,
- संघीय वन तथा वातावरण मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय, वागमती प्रदेश र डब्लु. डब्लु. एफ. बीच भएको त्रिपक्षीय आयोजना कार्यान्वयन सम्झौता (सम्झौता नं. NP१५५४९) र अर्थ मन्त्रालय र डब्लु. डब्लु. एफ. बीच भएको आर्थिक सम्झौतामा उल्लेख भएका सर्तहरु सुनिश्चित गर्नु पर्ने,
- गोष्ठी कार्यान्वयन भईरहेका अवस्था र सम्पन्न भएको प्रकृया र अवस्थाको श्रव्य दृश्य (फोटो, भिडियो) अभिलेख राख्ने,

बागमती प्रदेश सरकार
वन तथा वातावरण मन्त्रालय
हेटौंडा, नेपाल

- गोष्ठी संचालन, खुल्ला छलफल र कार्ययोजना निर्माण गर्ने,
- प्रतिवेदन तयार तथा तथ्याङ्क सङ्कलन गर्ने,
- कार्य योजनाको कार्यान्वयन अवस्थाको अनुगमन र छलफल गर्ने।

अपेक्षित उपलब्धि:

- स्थानीय योजना र नीतिहरूमा जलवायु परिवर्तन अनुकूलनलाई मूलप्रवाहीकरण गर्न ज्ञान, सिप र क्षमता सुधार भएको हुने ।

सहयोगी सूचक:

- सहभागितामूलक जलवायु उत्थानशीलता संकटासन्नता र जलवायु परिवर्तन मूलप्रवाहिकरणमा तालिम, क्षमता तथा ज्ञान भएका सरकारी र समुदाय आधारित संघ-संस्थाहरु (CBOs) को कर्मचारीहरूको संख्या ।
- जलवायु परिवर्तन अनुकूलन एकीकरण मार्गदर्शन अनुसार जलवायु परिवर्तन मैत्री विषयगत योजना तथा नीतिहरु तयार वा संशोध गर्ने नगरपालिका, गाउँपालिका र अन्य सरोकारवालाहरुको संख्या।

१.१.२.४: लैङ्गिक संवेदनशील जलवायु परिवर्तन अनुकूलन एकीकरण निर्देशिकालाई आधारमा नगरपालिका/गाउँपालिका/प्रदेशस्तरका योजना तथा नीति निर्माण तथा परिमार्जन गर्न गोष्ठी तथा परामर्श आयोजनामा सहयोग

1.1.2.4: Support workshops and consultations for formulation or revision of plans and policies at the municipality/provincial level in accordance with the CCA-integration guidelines

पृष्ठभूमि/परिचय:

नेपाल सरकारले जलवायु परिवर्तनको सामना गर्न विभिन्न रणनीतिहरू अघि सारेको छ, जसमा राष्ट्रिय अनुकूलन योजना (NAP), जलवायु परिवर्तन नीति, तथा स्थानीय अनुकूलन योजना (LAPA) जस्ता दस्तावेजहरू उल्लेखनीय छन्। साथै, संघीय प्रणाली कार्यान्वयनसँगै जलवायु तथा लैङ्गिक मुद्दाहरूमा नीति निर्माण, योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन र अनुगमनको जिम्मेवारी प्रदेश र स्थानीय सरकारहरूमा हस्तान्तरण गरिएको छ।

व्यवहारिक रुपमा अधिकांश स्थानीय तथा प्रदेशस्तरका योजना तथा नीतिहरूमा जलवायु अनुकूलन र लैङ्गिक संवेदनशीलताका दृष्टिकोणले पर्याप्त रूपमा समावेश हुन सकेका छैनन्। यसै सन्दर्भमा, मरिण परियोजनाले नगर/गाउँपालिकाको समन्वयमा योजना तथा नीतिहरूको पुनरावलोकन पश्चात कमजोरी र सुधारका क्षेत्रहरू पहिचान गरि स्थानीय तथा प्रदेश सरकारहरूलाई सहयोग पुर्‍याउने उद्देश्यले "लैङ्गिक संवेदनशील जलवायु परिवर्तन अनुकूलन एकीकरण निर्देशिका" विकास गर्ने छ। यस निर्देशिकाले नीति निर्माणदेखि योजना कार्यान्वयन र अनुगमनसम्मको सम्पूर्ण प्रक्रियामा लैङ्गिक र जलवायु दृष्टिकोणलाई समावेश गर्न व्यवहारिक उपकरणको रूपमा काम गर्ने छ।

प्रदेश सचिव

गोष्ठी तथा परामर्श कार्यक्रमहरू मार्फत लैङ्गिक संवेदनशील जलवायु परिवर्तन अनुकूलन एकीकरण निर्देशिकालाई आधार मानि नगरपालिका/गाउँपालिका/प्रदेशस्तरका योजना तथा नीतिहरू निर्माण, पुनरावलोकन र परिमार्जनका लागि सहजीकरण गर्न मद्धत पुराउने छ। यस कार्यक्रमको माध्यमबाट स्थानीय/प्रदेश सरकारका कर्मचारी, जनप्रतिनिधि र विषयगत सरोकारवालाहरूले लैङ्गिक संवेदनशील र जलवायुमैत्री योजनाहरू निर्माण गर्न सक्षम हुने अपेक्षा गरिएको छ।

उद्देश्यः

यस क्रियाकलापको उद्देश्य लैङ्गिक संवेदनशील जलवायु परिवर्तन अनुकूलन एकीकरण निर्देशिकालाई आधार मानि मरिण परियोजना कार्यान्वयन भएका पालिका तथा प्रदेशस्तरका योजना, नीतिहरू निर्माण तथा परिमार्जन गर्ने गोष्ठी तथा परामर्शमा सहयोग गर्ने।

कार्यान्वयन प्रक्रिया:

- भू तथा जलाधार व्यवस्थापन कार्यालय रामेछापले स्थानीय निकाय, प्रदेशतह कार्यालयहरु समन्वय गरि निर्माण तथा परिमार्जन गर्ने योजना तथा नीतिहरूको पहिचान गर्ने,
- आवश्यक स्रोत सामाग्रीहरुको पूर्व तयारी एवं श्रोत व्यक्ति, अवधारण पत्र, गोष्ठीमा निर्माण तथा परिमार्जन गर्ने योजना तथा नीतिहरूको विषयवस्तुका आधारमा गोष्ठी तथा परामर्शको तालिका बनाउने,
- गोष्ठी सहजीकरण गर्नको लागि सम्भावित विषय विज्ञ तथा स्रोत व्यक्तिहरुको रोस्टर तयार र अध्यावधिक गर्नु पर्ने,
- स्थानीय सरकारी कर्मचारीहरू, प्रदेशतह कार्यालय कर्मचारी, सामुदायमा आधारित संघ-संस्था (CBOs) र प्राविधिक संस्थाहरूलाई गोष्ठी तथा परामर्शको प्रस्तावित मिति, विषयवस्तु र कार्यक्रम सञ्चालन स्थलको बारेमा अग्रिम सूचना र जानकारी दिने,
- गोष्ठी तथा परामर्शका सहभागी छनोट गर्दा महिला, आदिवासी र स्थानीय समुदायलाई प्राथमिकता दिनु पर्ने छ,
- गोष्ठी तथा परामर्श संचालनका क्रममा वातावरणीय र सामाजिक सुरक्षा अनुगमन फ्रेमवर्क (**Environmental and Social Safeguards Monitoring Framework**), प्रक्रिया फ्रेमवर्क (**Process Framework**), आदिवासी जनजाति योजना फ्रेमवर्क (**Indigenous Peoples Planning Framework**), लैङ्गिक विश्लेषण र कार्य योजना (**Gender Analysis and Action Plan**), सरोकारवाला संलग्नता योजना (**Stakeholders Engagement Plan**) का प्रावधानहरु सुनिश्चित गर्ने,
- संघीय वन तथा वातावरण मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय, बागमती प्रदेश र डब्लु. डब्लु. एफ. बीच भएको त्रिपक्षीय आयोजना कार्यान्वयन सम्झौता (सम्झौता नं. NP१५५४९) र अर्थ मन्त्रालय र डब्लु. डब्लु. एफ. बीच भएको आर्थिक सम्झौतामा उल्लेख भएका सर्तहरू सुनिश्चित गर्नु पर्ने,
- गोष्ठी तथा परामर्श कार्यान्वयन भईरहेका अवस्था र सम्पन्न भएको प्रकृया र अवस्थाको श्रव्य दृश्य (फोटो, भिडियो) अभिलेख राख्ने,
- गोष्ठी तथा परामर्श संचालन, खुल्ला छलफल र कार्ययोजना निर्माण गर्ने,

- प्रतिवेदन तयार तथा तथ्याङ्क सङ्कलन गर्ने,
- कार्य योजनाको बमोजिम निर्माण तथा परिमार्जन गर्ने योजना तथा नीतिहरूलाई अन्तिमरुप दिने।

अपेक्षित उपलब्धि:

- स्थानीय योजना र नीतिहरूमा जलवायु परिवर्तन अनुकूलनलाई मूलप्रवाहीकरण गर्न ज्ञान, सिप र क्षमता सुधार भएको हुने।

सहयोगी सूचक:

- सहभागितामूलक जलवायु उत्थानशीलता संकटासन्नता र जलवायु परिवर्तन मूलप्रवाहिकरणमा तालिम, क्षमता तथा ज्ञान भएका सरकारी र सामुदायमा आधारित संघ-संस्थाहरु (CBOs) को कर्मचारीहरूको संख्या।
- जलवायु परिवर्तन मूलप्रवाहिकरणमा मार्गदर्शन अनुसार जलवायु परिवर्तन मैत्री योजना तथा नीतिहरु तयार वा संशोध गर्ने नगरपालिका, गाउँपालिका र अन्य सरोकारवालाहरुको संख्या।

१.१.३.१: जलाधार स्तरीय बहु—सरोकारवाला मञ्चको परिचालन प्रक्रिया, संरचना, काम र जिम्मेवारीहरूको लागि निर्देशिका तयार

1.1.3.1: Develop operational modality, structure and functions for the multi-stakeholder platform.

पृष्ठभूमि/परिचय:

मरिण जलाधार कमलामाई नगरपालिका, हरिहरपुरगढी, मरिण र घ्याङलेख गाउँपालिकामा फैलिएको छ. तर हाल जलाधार स्तरमा स्थानीय सरकार र अन्य निकायहरू बीच समन्वयको लागि कुनै संस्थागत संरचना छैन। माथिल्लो जलाधारमा अवैज्ञानिक जलाधार व्यवस्थापन अभ्यासहरूले भू-क्षय र अन्य समस्याहरू निम्त्याएका छन्, जसले माथिल्लो र तल्लो दुबै क्षेत्रलाई प्रभावित पारेको छ। जलवायु परिवर्तन र त्यसका जोखिमहरू जस्तै बाढी, पहिरो र खडेरीले यस समस्यालाई थप जटिल बनाएको छ। भविष्यमा यसको प्रकृति र तीव्रता बढ्ने अपेक्षा गरिएको छ। यस्ता समस्यालाई समाधान गर्न, माथिल्लो, मध्य र तल्लो तटीय क्षेत्रलाई जोड्ने, स्रोतहरूमा साझेदारी गर्ने र मरिण जलाधारका विभिन्न सरोकारवालाहरु बीच समन्वय सुदृढ गर्ने उद्देश्यले एक बहु-सरोकारवाला मञ्च स्थापनाको आवश्यकता छ। यस मञ्चको स्पष्ट संस्थागत संरचना र प्रक्रिया सहित सञ्चालन निर्देशिका तयार गरी यसलाई समावेशी, पारदर्शी र सुसंगत रूपमा सञ्चालन गरिनेछ, जसले सरोकारवाला सबैलाई जानकारी ज्ञान र विचार आदानप्रदान तथा जलवायु परिवर्तन समस्यामा सहकार्य गर्ने अवसर प्रदान गर्नेछ ।

उद्देश्य:

यस क्रियाकलापको उद्देश्य मरिण जलाधार स्तरमा सरोकारवालाहरूबीच समन्वय, संवाद, निर्णय प्रक्रिया र साझा योजना निर्माणमा स्पष्टतासहित जलाधार क्षेत्रको दिगो संरक्षण र व्यवस्थापनका लागि बहु-सरोकारवाला मञ्चको

संस्थागत संरचना र कार्यविधि तयार गर्नु साथै मञ्चको नियमितता, प्रभावकारिता र उत्तरदायित्व सुनिश्चित गर्न मार्गनिर्देशन गर्ने।

कार्यान्वयन प्रक्रिया:

- भू तथा जलाधार व्यवस्थापन कार्यालय रामेछापले आवश्यक तयारीका लागि बैठक गर्ने,
- कार्य क्षेत्रगत शर्त (Terms of Reference, ToR) र परामर्शदाता छनौट प्रक्रिया लागि मापदण्ड तयार गर्ने,
- सेवा तथा परामर्शदाता खरिदका लागि सञ्चार तथा सूचना प्रकाशन गर्ने,
- प्रस्तावहरूको छनौट चयन गरिएको मापदण्डको आधारमा गर्ने,
- कार्य क्षेत्रगत शर्त अनुसार कमलामाई नगरपालिका, हरिहरपुरगढी गाउँपालिका, मरिण गाउँपालिका र घ्याङलेख गाउँपालिकाले ओगटेको मरिण जलाधारमा कार्य संचालन गर्ने,
- कार्यक्रम कार्यान्वयन भईरहेका अवस्था र सम्पन्न भएको प्रकृया र अवस्थाको श्रव्य दृश्य (फोटो, भिडियो) अभिलेख राख्ने,
- कार्यक्रम संचालनका क्रममा वातावरणीय र सामाजिक सुरक्षा अनुगमन फ्रेमवर्क (Environmental and Social Safeguards Monitoring Framework), प्रक्रिया फ्रेमवर्क (Process Framework), आदिवासी जनजाति योजना फ्रेमवर्क (Indigenous Peoples Planning Framework), लैङ्गिक विश्लेषण र कार्य योजना (Gender Analysis and Action Plan), सरोकारवाला संलग्नता योजना (Stakeholders Engagement Plan) का प्रावधानहरु सुनिश्चित गर्ने,
- संघीय वन तथा वातावरण मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय, बागमती प्रदेश र डब्लु. डब्लु. एफ. बीच भएको त्रिपक्षीय आयोजना कार्यान्वयन सम्झौता (सम्झौता नं. MP१५५४९) र अर्थ मन्त्रालय र डब्लु. डब्लु. एफ. बीच भएको आर्थिक सम्झौतामा उल्लेख भएका सर्तहरु सुनिश्चित गर्नु पर्ने,
- जलाधार स्तरीय बहु–सरोकारवाला मञ्चको परिचालन प्रक्रिया, संरचना, काम र जिम्मेवारीहरूको लागि निर्देशिका अध्ययन मस्यौदा प्रतिवेदन हरिहरपुरगढी गाउँपालिका, मरिण गाउँपालिका, घ्याङलेख गाउँपालिका, कमलामाई नगरपालिका साथै जिल्ला स्तरीय प्रत्यक्ष सरोकारवाला सँग छलफल गरि सुझाव संकलन गर्नु पर्ने,
- छलफलबाट प्राप्त सल्लाह र सुझावहरू समावेश गर्दै अन्तिम प्रतिवेदन पेश गर्ने ।

अपेक्षित उपलब्धि:

- स्थानीय योजना र नीतिहरूमा जलवायु परिवर्तन अनुकूलनलाई मूलप्रवाहीकरण गर्न ज्ञान, सिप र क्षमतामा सुधार भएको हुने ।
- एकीकृत जलाधार व्यवस्थापनको अवधारणामा जलवायु परिवर्तन अनुकूलनलाई मूलप्रवाहीकरणका लागि मरिण जलाधार स्तरीय बहु–सरोकारवाला मञ्च (Multi-stakeholder platform) स्थापना गर्ने।

सहयोगी सूचक:

- जलाधार स्तरमा संवाद, समन्वय कार्य संचालनको लागि बहु—सरोकारवाला मञ्चको स्थापना।

१.१.३.२: बहु—सरोकारवालाहरुलाई जलाधार स्तरीय बहु—सरोकारवाला मञ्चको जानकारी, क्षमता अभिवृद्धि र अवधारणामा समान बुझाइ निर्माण गर्ने गोष्ठी

1.1.3.2: Organize an event to launch the multi-stakeholder platform and create general awareness and common understanding about the platform among the stakeholders.

पृष्ठभूमि/परिचयः

मरिण जलाधार अन्तर्गतका कमलामाई नगरपालिका, हरिहरपुरगढी, मरिण र घ्याङलेख गाउँपालिकाको माथिल्लो, मध्य र तल्लो क्षेत्रलाई समेट्दै, जलवायु परिवर्तनका असर जस्तै बाढी, पहिरो र खडेरीको प्रभाव न्यूनीकरण गर्न जलाधार स्तरीय बहु-सरोकारवाला मञ्च स्थापना गरिनेछ। स्रोत साझेदारी, समन्वय सुदृढीकरण र सहकार्य प्रवर्द्धनका लागि स्पष्ट संस्थागत संरचना र सञ्चालन प्रक्रिया तयार गरी जिल्लातहमा मञ्चको उद्घाटन गरिनेछ, जसले सरोकारवाला बीच जानकारी, ज्ञान र विचार आदान प्रदान गर्न सहयोग पुर्याउनेछ।

उद्देश्यः

यस क्रियाकलापको उद्देश्य जलाधार क्षेत्रको दिगो व्यवस्थापनमा सरोकारवालाको सहभागिता सुदृढ गर्दै जलाधार स्तरीय बहु—सरोकारवाला मञ्चको औपचारिक उद्घाटन गर्नु हो। साथै, सरोकारवाला निकायहरूबीच मञ्चको अवधारणा, संरचना, उद्देश्य, कार्यपद्धति र भूमिकाबारे स्पष्ट जानकारी प्रदान गरी साझा बुझाइ र संस्थागत सहकार्य निर्माण गर्नेछ।

कार्यान्वयन प्रक्रियाः

- भू तथा जलाधार व्यवस्थापन कार्यालय रामेछापले आवश्यक तयारीका लागि बैठक गर्ने,
- सेवा तथा परामर्शदाता अध्ययन प्रतिवेदन मार्गनिर्देशन अनुरुप मरिण जलाधारमा अवस्थित प्रत्यक्ष संलग्न सरोकारवाला रहेको जलाधार स्तरीय बहु—सरोकारवाला मञ्च गठन गर्ने,
- बहु—सरोकारवाला मञ्चमा प्रत्येक उप-जलाधार स्तरीय समन्वय समितिबाट कम्तिमा १ जना प्रतिनिधी अनिवार्य हुनु पर्ने,
- जलाधार स्तरीय बहु—सरोकारवाला मञ्च र परियोजना व्यवस्थापन इकाई बीच जिल्ला स्तरीय गोष्ठी संचालनका लागि तयारी बैठक आयोजना गर्ने,
- बहु—सरोकारवाला मञ्चका सदस्य, समुदाय, जिल्ला स्थित प्रदेशका सरकारी निकाय, गैरसरकारी संस्था, निजी क्षेत्र र जलाधार विज्ञहरूलाई गोष्ठीको प्रस्तावित मिति, विषयवस्तु र कार्यक्रम सञ्चालन स्थलको बारेमा अग्रिम सूचना र जानकारी दिने,
- आवश्यक स्रोत सामग्री तयार गर्दा बहु—सरोकारवाला मञ्च सञ्चालन निर्देशिका, परियोजना दस्तावेज, अध्ययन प्रतिवेदन, स्थानीय आवश्यकता पहिचान र लक्षित समुह/क्षेत्रहरूको आवश्यकताहरुलाई आधार बनाउनु पर्ने छ,

- आवश्यक स्रोत सामाग्रीहरुको पूर्व तयारी एवं श्रोत व्यक्ति, अवधारणा पत्र, गोष्ठीमा छलफल गर्ने विषयवस्तुको तयारी गरी गोष्ठीको तालिका बनाउने,
- गोष्ठी सहजीकरण गर्नको लागि सम्भावित विषय विज्ञ तथा स्रोत व्यक्तिहरुको रोस्टर तयार र अध्यावधिक गर्नु पर्ने,
- गोष्ठी संचालनका क्रममा वातावरणीय र सामाजिक सुरक्षा अनुगमन फ्रेमवर्क (Environmental and Social Safeguards Monitoring Framework), प्रक्रिया फ्रेमवर्क (Process Framework), आदिवासी जनजाति योजना फ्रेमवर्क (Indigenous Peoples Planning Framework), लैङ्गिक विश्लेषण र कार्य योजना (Gender Analysis and Action Plan), सरोकारवाला संलग्नता योजना (Stakeholders Engagement Plan) का प्रावधानहरु सुनिश्चित गर्ने,
- संघीय वन तथा वातावरण मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय, बागमती प्रदेश र डब्लु. डब्लु. एफ. बीच भएको त्रिपक्षीय आयोजना कार्यान्वयन सम्झौता (सम्झौता नं. NP१५५४९) र अर्थ मन्त्रालय र डब्लु. डब्लु. एफ. बीच भएको आर्थिक सम्झौतामा उल्लेख भएका सर्तहरु सुनिश्चित गर्नु पर्ने,
- गोष्ठी कार्यान्वयन भईरहेका अवस्था र सम्पन्न भएको प्रकृया र अवस्थाको श्रव्य दृश्य (फोटो, भिडियो) अभिलेख राख्ने,
- कार्यक्रम संचालन, खुल्ला छलफल र कार्ययोजना निर्माण गर्ने,
- प्रतिवेदन तयार तथा तथ्याङ्क सङ्कलन गर्ने,
- कार्य योजनाको कार्यान्वयन अवस्थाको अनुगमन र छलफल गर्ने।

अपेक्षित उपलब्धि:

- स्थानीय योजना र नीतिहरूमा जलवायु परिवर्तन अनुकूलनलाई मूलप्रवाहीकरण गर्न ज्ञान, सिप र क्षमता सुधार भएको हुने।
- एकीकृत जलाधार व्यवस्थापनको अवधारणामा जलवायु परिवर्तन अनुकूलनलाई मूलप्रवाहीकरणका लागि मरिण जलाधार स्तरीय बहु—सरोकारवाला मञ्च (Multi-stakeholder platform) स्थापना गर्ने।

सहयोगी सूचक:

- जलाधार स्तरमा संवाद, समन्वय कार्य संचालनको लागि बहु—सरोकारवाला मञ्चको स्थापना।

१.१.३.२.१: उप-जलाधार स्तरीय बहु-सरोकारवाला मञ्च (उप-जलाधार समन्वय समिति) लाई बैठक, अनुगमन र संस्थागत क्षमता विकास सहयोग।

1.1.3.2.1: Support sub-watershed level multi–stakeholder platform to organize meetings, monitoring and intuitional capacity building support

पृष्ठभूमि/परिचय:

जलवायु परिवर्तनको जोखिम न्यूनीकरण गर्दै समुदाय र पर्यावरणीय सेवाहरूको अनुकूलन क्षमता वृद्धि गर्न मरिण जलाधार अन्तर्गत पहिचान भएका ६ वटा प्राथमिकता प्राप्त उप-जलाधारहरूमा माथिल्लो, मध्य र तल्लो क्षेत्र

प्रतिनिधित्व हुने गरी परियोजनाको पहिलो वर्षमा उप-जलाधार समन्वय समिति गठन गरिएको छ। यस समितिले उप-जलाधारस्तरको समग्र व्यवस्थापनमा बहु-सरोकारवालाहरुको सहभागिता सुनिश्चित गर्दै योजना निर्माण, कार्यान्वयन, स्रोत परिचालन र समन्वय सुदृढ गर्न महत्त्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गर्नेछ। यस समन्वय समितिले परियोजना, स्थानीय सरकार, डिभिजन वन कार्यालय, भू तथा जलाधार व्यवस्थापन कार्यालय तथा अन्य सरोकारवालासँग सहकार्य गर्दै उपयुक्त क्रियाकलाप कार्यान्वयन स्थान र लक्षित समुदायको पहिचान, सहभागीतामूलक योजना निर्माण, अनुगमन तथा मूल्याङ्कनमा समेत सक्रियता देखाउने अपेक्षा गरिएको छ। सोहि सन्दर्भमा यस समितिलाई प्रभावकारी बनाउने उद्देश्यले परियोजनाले आवश्यक बैठक, सामग्री सहयोग, तालिम, अभिमुखिकरण आदि जस्ता कार्यक्रम, अनुभव आदानप्रदान लगायतका गतिविधिमा सहयोग गर्नेछ। यसले परियोजनाको दीगो प्रभावकारिता र स्थानीय स्वामित्व सुनिश्चित गर्न सहयोग पुऱ्याउनेछ।

उद्देश्यः

यस क्रियाकलापको उद्देश्य उप-जलाधार स्तरीय उप-जलाधार समन्वय समितिलाई नियमित बैठक, अनुगमन तथा संस्थागत क्षमता विकासका माध्यमबाट सशक्त बनाई परियोजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयन, स्रोत परिचालन, समन्वय सुदृढ र दिगोपन सुनिश्चित गर्नु हो।

कार्यान्वयन प्रक्रियाः

- भू तथा जलाधार व्यवस्थापन कार्यालय, रामेछापले आवश्यक तयारीका लागि बैठक आयोजना गर्ने।
- उप-जलाधार समन्वय समितिको क्षमता अभिवृद्धिका लागि विभिन्न तालिम, गोष्ठी तथा अनुभव आदान–प्रदानजस्ता गतिविधिहरूमा सहयोग प्रदान गर्ने।
- स्रोत परिचालनका लागि क्षमता विकासका क्षेत्र, आवश्यकताहरू तथा सम्भावित क्रियाकलापहरू पहिचान गर्ने।
- पहिचान गरिएका क्षमता विकासका क्षेत्र तथा क्रियाकलापहरू सञ्चालन गर्दा आवश्यक पर्ने यातायात, खाजा खर्च लगायतका व्यवस्थाका लागि सहयोग गर्ने।
- सञ्चालन भएका गतिविधिहरूको अभिलेख उप-जलाधार समन्वय समितिले राख्नुपर्नेछ।
- क्रियाकलापहरू संचालनका क्रममा वातावरणीय र सामाजिक सुरक्षा अनुगमन फ्रेमवर्क (Environmental and Social Safeguards Monitoring Framework), प्रक्रिया फ्रेमवर्क (Process Framework), आदिवासी जनजाति योजना फ्रेमवर्क (Indigenous Peoples Planning Framework), लैङ्गिक विश्लेषण र कार्य योजना (Gender Analysis and Action Plan), सरोकारवाला संलग्नता योजना (Stakeholders Engagement Plan) का प्रावधानहरु सुनिश्चित गर्ने,
- संघीय वन तथा वातावरण मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय, बागमती प्रदेश र डब्लु. डब्लु. एफ. बीच भएको त्रिपक्षीय आयोजना कार्यान्वयन सम्झौता (सम्झौता नं. NP१५५४९) र अर्थ मन्त्रालय र डब्लु. डब्लु. एफ. बीच भएको आर्थिक सम्झौतामा उल्लेख भएका सर्तहरु सुनिश्चित गर्नु पर्ने,
- क्रियाकलापहरू संचालन पश्चात र कार्ययोजना निर्माण गर्ने,
- प्रतिवेदन तयार तथा तथ्याङ्क सङ्कलन गर्ने,

- कार्य योजनाको कार्यान्वयन अवस्थाको अनुगमन र छलफल गर्ने।

अपेक्षित उपलब्धि:

- स्थानीय योजना र नीतिहरूमा जलवायु परिवर्तन अनुकूलनलाई मूलप्रवाहीकरण गर्न ज्ञान, सिप र क्षमता सुधार भएको हुने ।
- एकीकृत जलाधार व्यवस्थापनको अवधारणामा जलवायु परिवर्तन अनुकूलनलाई मूलप्रवाहीकरणका लागि मरिण जलाधार स्तरीय बहु—सरोकारवाला मञ्च (Multi-stakeholder platform) स्थापना गर्ने।

सहयोगी सूचक:

- जलाधार स्तरमा संवाद, समन्वय कार्य संचालनको लागि बहु—सरोकारवाला मञ्चको स्थापना।

१.१.३.३: बहु-सरोकारवाला मञ्चलाई जानकारी आदानप्रदानलाई सहज बनाउनुका साथै जलवायु परिवर्तनका विषयहरू र अनुकूलन उपायहरूमा समन्वय र साझा बुझाइको विकास गर्न गोष्ठी, मिडिया परिचालनका कार्यक्रम र संवादहरू आयोजना गर्न सहयोग गर्ने

1.1.3.3: Support the multi-stakeholder platform to organize workshops, media events and dialogues to facilitate information exchange, and develop coordination and common understanding on climate change issues and adaptation measures.

पृष्ठभूमि/परिचय:

स्थानीय तहमा जलवायु अनुकूलनका उपायहरू पहिचान, योजना निर्माण, कार्यान्वयन र अनुगमन गर्ने उद्देश्यले मरिण परियोजनाले जलाधार स्तरीय बहु-सरोकारवाला मञ्च गठन गरी परियोजनाका गतिविधिमा सहभागिता, समन्वय र सहकार्य बढाउने छ। यस्ता मञ्चहरूलाई प्रभावकारी बनाउन जानकारी आदान प्रदान, साझा बुझाई विकास तथा जलवायु परिवर्तन विषयमा सचेतना आवश्यक भएकाले परियोजनाले गोष्ठी, संवाद तथा मिडिया कार्यक्रमहरू सञ्चालनमा जलाधार स्तरीय बहु-सरोकारवाला मञ्चलाई सहयोग गर्ने छ।

उद्देश्य:

यस क्रियाकलापको उद्देश्य जलवायु परिवर्तनका प्रभाव र अनुकूलन उपायहरूमा जानकारी आदानप्रदान, समन्वय अभिवृद्धि तथा साझा बुझाइ विकास गर्न जलाधार स्तरीय बहु-सरोकारवाला मञ्चलाई सहयोग गर्ने।

कार्यान्वयन प्रक्रिया:

- भू तथा जलाधार व्यवस्थापन कार्यालय रामेछापले विच आवश्यक तयारीका लागि बैठक गर्ने,
- भू तथा जलाधार व्यवस्थापन कार्यालय रामेछाप र परियोजना व्यवस्थापन इकाईले बहु-सरोकारवाला मञ्चसँगको परामर्शमा कार्यक्रम योजना तयार गर्ने,
- गोष्ठी, संवाद तथा मिडिया कार्यक्रमहरूको उद्देश्य, प्रक्रिया, सहभागिता संख्या, सञ्चालन, सहजीकरण आदि तय गर्ने,

- गोष्ठी, संवाद तथा मिडिया कार्यक्रम सञ्चालनका लागि सहजीकरण सामग्री, प्रस्तुति, जानकारी पुस्तिका, भिडियो क्लिप आदि सन्दर्भ सामग्रीहरुको तयारी गर्ने,
- गोष्ठी, संवाद तथा मिडिया कार्यक्रम संचालनका क्रममा वातावरणीय र सामाजिक सुरक्षा अनुगमन फ्रेमवर्क (Environmental and Social Safeguards Monitoring Framework), प्रक्रिया फ्रेमवर्क (Process Framework), आदिवासी जनजाति योजना फ्रेमवर्क (Indigenous Peoples Planning Framework), लैङ्गिक विश्लेषण र कार्य योजना (Gender Analysis and Action Plan), सरोकारवाला संलग्नता योजना (Stakeholders Engagement Plan) का प्रावधानहरु सुनिश्चित गर्ने,
- संघीय वन तथा वातावरण मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय, बागमती प्रदेश र डब्लु. डब्लु. एफ. बीच भएको त्रिपक्षीय आयोजना कार्यान्वयन सम्झौता (सम्झौता नं. NP१५५४९) र अर्थ मन्त्रालय र डब्लु. डब्लु. एफ. बीच भएको आर्थिक सम्झौतामा उल्लेख भएका सर्तहरु सुनिश्चित गर्नु पर्ने,
- गोष्ठी, संवाद तथा मिडिया कार्यक्रम संचालन, खुल्ला छलफल र कार्ययोजना निर्माण गर्ने,
- प्रतिवेदन तयार तथा तथ्याङ्क सङ्कलन गर्ने,
- कार्य योजनाको कार्यान्वयन अवस्थाको अनुगमन र छलफल गर्ने।

अपेक्षित उपलब्धिः

- स्थानीय योजना र नीतिहरूमा जलवायु परिवर्तन अनुकूलनलाई मूलप्रवाहीकरण गर्न ज्ञान, सिप र क्षमता सुधार भएको हुने ।
- एकीकृत जलाधार व्यवस्थापनको अवधारणामा जलवायु परिवर्तन अनुकूलनलाई मूलप्रवाहीकरणका लागि मरिण जलाधार स्तरीय बहु–सरोकारवाला मञ्च (Multi-stakeholder platform) स्थापना गर्ने।

सहयोगी सूचकः

- जलाधार स्तरमा संवाद, समन्वय कार्य संचालनको लागि बहु–सरोकारवाला मञ्चको स्थापना।

प्रदेश सचिव

योगदान क्षेत्र २: स्थानीय समुदायको जलवायु परिवर्तन प्रतिको उत्थानशीलता वृद्धि गर्ने

२.१.१.१.१: समुदायका लागि उच्च मूल्य भएका र जलवायु-अनुकूलित बीउ तथा बेर्नाहरूको विस्तारमा सहयोग

2.1.1.1.1: Support for expansion of high value crops and climate-resilient varieties of seeds and seedlings for communities

पृष्ठभूमि/परिचय:

जलवायु परिवर्तनका प्रभाव विशेष गरी ग्रामीण क्षेत्रमा स्पष्ट देखा परिरहेको छ, जहाँ जनजाति र स्थानीय समुदायहरू बाढी, पहिरो, खडेरी र वन डढेलो जस्ता जलवायु जन्य प्रकोपहरूसँग जुधिरहेका छन्। मरिण जलाधार क्षेत्र नेपालका त्यस्ता क्षेत्रमध्ये एक हो, जहाँ समुदायको जीविकोपार्जन कृषि पद्धतिमा निर्भर छ। हाल बढ्दै गएका जलवायु परिवर्तनका चरम घटनाहरूले उनीहरूलाई अझ बढी संवेदनशील बनाएको छ। यस्ता समुदायको कृषि उत्पादनमा, जीविकोपार्जन र आम्दानीका स्रोतहरूमा गम्भीर असर भोगिरहेका छन्। यही परिवेशमा मरिण जलाधारका समुदायहरूको जलवायु उत्थानशीलता बढाउन र आर्थिक अवस्थामा सुधार ल्याउन, उच्च मूल्य बाली/बेर्ना र जलवायु उत्थानशील बीउको विस्तार एक प्रभावकारी समाधानको रूपमा रहनेछ। जलवायु परिवर्तन अनुकूलनका दृष्टिकोणबाट उच्च मूल्यका बालीहरूको खेतीले आम्दानी वृद्धि, स्थानीय पर्यावरणीय स्रोतहरूको दिगो उपयोग र समुदायको उत्थानशील क्षमता वृद्धिमा समेत सहयोग गर्दछ।

उद्देश्य:

यस क्रियाकलापको उद्देश्य मरिण जलाधारका उच्च जोखिमयुक्त उप-जलाधारमा जलवायु सहनशील बाली र बिउ/बेर्नाको प्रवर्द्धनमार्फत संकटापन्न समुदायको जीविकोपार्जन सुधार, आम्दानी वृद्धि, व्यवसायिक तरकारी खेती विस्तार तथा कृषि प्रणालीमा विविधता, माटो संरक्षण र पानीको गुणस्तर सुधारमा योगदान पुर्‍याउनु हो।

कार्यान्वयन प्रक्रिया:

- भू तथा जलाधार व्यवस्थापन कार्यालय रामेछापले आवश्यक तयारीका लागि बैठक गर्ने,
- गाउँपालिका/नगरपालिका/वडा कार्यालयका विषयगत शाखा र उप-जलाधार समन्वय समितिसँगको समन्वयमा मरिण जलाधारको प्राथमिकता प्राप्त उप-जलाधारहरूमा पर्ने जलवायु जोखिम र संकटासन्नता घरधुरीहरू पहिचान गर्ने,
- घरधुरीहरु छनोट गर्दा सामाजिक समावेशीताका आधारमा जलवायु जोखिमका हिसाबले संकटासन्न समुदायका सदस्य (महिला, युवा, अपांगता भएका व्यक्ति, एकल महिला, विपन्न, आदिबासी जनजाति), पिछडिएका वर्ग, जोखिममा रहेका तथा जलवायु तथा आर्थिक संकटबाट बढी प्रभावित व्यक्तिहरूलाई छनौट गर्नुपर्ने छ,

प्रदेश सचिव

- उच्च मूल्य, जलवायु-उत्थानशील किसिमका विउ/बेर्ना तथा सामग्रीहरुको छनोट गर्दा कृषि ज्ञान केन्द्र/पालिकाको कृषि विकास शाखा/वडा कार्यालयहरुको प्राविधिक सहयोगमा खरिद गरि उपभोक्ता समिति/सामुदायिक वन/अन्य समुहबाट वितरण गर्ने,
- विउ र बेर्नाको हेरचाह, सिचाई तथा गोडमेलका लागी कृषि सामग्री (जस्तैः हजारी ,गार्डेन पाइप, स्प्रिडकल, जैविक विषादी बनाउने ड्रम आदि) उपलब्ध गराउने,
- विउ/बेर्ना तथा सामग्रीहरुको वितरण गर्नको लागी घरधुरीहरुको आवश्यकता पहिचान गर्ने,
- कार्यान्वयन चरणमा लागत अनुमान तयार, उपभोक्ता समिती वा समुहसंग कार्य सम्झौता, स्रोत साधन बाँडफाँड र जनसहभागिता परिचालन गर्ने,
- विउ/बेर्नाहरु वितरण गर्ने घरधुरीहरुलाई विउ/बेर्नाहरु रोपण, हेरचाह र व्यवस्थापनबारे प्राविधिक तालिम/परामर्श/अभिमुखीकरण गर्ने,
- प्राविधिक तालिम/परामर्श/अभिमुखीकरण कृषि ज्ञान केन्द्र/पालिकाको विषयगत शाखा, भू तथा जलाधार व्यवस्थापन कार्यालय रामेछाप साथै परियोजना व्यवस्थापन ईकाईले उपलब्ध गराउने,
- विउ/बेर्ना तथा सामग्रीहरुको वितरणका क्रममा वातावरणीय र सामाजिक सुरक्षा अनुगमन फ्रेमवर्क (**Environmental and Social Safeguards Monitoring Framework**), प्रक्रिया फ्रेमवर्क (**Process Framework**), आदिवासी जनजाति योजना फ्रेमवर्क (**Indigenous Peoples Planning Framework**), लैङ्गिक विश्लेषण र कार्य योजना (**Gender Analysis and Action Plan**), सरोकारवाला संलग्नता योजना (**Stakeholders Engagement Plan**) का प्रावधानहरु सुनिश्चित गर्ने,
- संघीय वन तथा वातावरण मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय, बागमती प्रदेश र डब्लु. डब्लु. एफ. बीच भएको त्रिपक्षीय आयोजना कार्यान्वयन सम्झौता (सम्झौता नं. NP१५५४९) र अर्थ मन्त्रालय र डब्लु. डब्लु. एफ. बीच भएको आर्थिक सम्झौतामा उल्लेख भएका सर्तहरु सुनिश्चित गर्नु पर्ने,
- कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्नु अगाडी, कार्यक्रम भईरहेका अवस्था र सम्पन्न भएको प्रकृया र अवस्थाको श्रव्य दृश्य (फोटो, भिडियो) अभिलेख राख्ने,
- भू तथा जलाधार व्यवस्थापन कार्यालय रामेछाप र परियोजना व्यवस्थापन ईकाईले नियमित रुपमा अनुगमन, मूल्याङ्कन तथा पृष्ठपोषण गर्नु पर्ने छ,
- प्रतिवेदन तयार तथा तथ्याङ्क सङ्कलन गर्ने।

अपेक्षित उपलब्धिः

- जलवायुजन्य प्रकोपहरू जस्तै पहिरो, बाढी, खडेरी, र वन डढेलोका विरुद्ध मरिण जलाधारका संकटासन्न घरधुरीहरुको अनुकूलन क्षमता वृद्धि भएको हुने छ ।

सहयोगी सूचकः

- जीविकोपार्जनमा जलवायु परिवर्तनको प्रभावको लागि अनुकूलनका अभ्यासहरू प्रयोग गर्ने स्थानीय घरधुरीहरुको संख्या।

- जीविकोपार्जनमा जलवायु परिवर्तनको प्रभावका सबोधन लागि अनुकूलनका अभ्यासहरूमा ज्ञान र तालिम पाएका स्थानीय घरधुरीहरुको सङ्ख्या ।

२.१.१.१.२: निजी क्षेत्र/सहकारीहरूसँगको सहकार्यमा उच्च मूल्य र जलवायु-अनुकूलित बीउ तथा बेर्नाहरूको व्यावसायिक उत्पादन/प्रवर्द्धनमा सहयोग

2.1.1.1.2: Promotion for commercial production of high value/climate-resilient varieties of seeds and seedlings in collaboration with the private sectors/cooperatives

पृष्ठभूमि/परिचयः

जलवायु परिवर्तनका कारण बाढी, खडेरी, पहिरो लगायतका घटनाहरूको प्रवृत्ति र तीव्रता बढ्दै जाँदा स्थानीय बाली उत्पादन, खाद्य सुरक्षा र जीविकोपार्जनमा गम्भीर असर परेको छ। मौसमजन्य अनिश्चितता, कीरा तथा रोगको समस्या र निम्न गुणस्तरीय बीउको प्रयोगले कृषकहरूको उत्पादन र आम्दानी घट्दो छ। अधिकांश कृषकहरू आत्मनिर्भरता पूर्तिमा सीमित छन्, जहाँ उत्पादनको परिमाण र गुणस्तर कम, बजार पहुँच कमजोर, र उचित मूल्य पाएका छैनन्। यस्तो अवस्थामा कृषिमा व्यवसायिकरण र जलवायु-अनुकूल उच्च मूल्यका बालीहरूको प्रवर्द्धन अपरिहार्य भएको छ। यसका लागि गुणस्तरीय, रोग प्रतिरोधी तथा जलवायु-अनुकूलित बीउ तथा बेर्नाको सुनिश्चितता गर्न जरुरी हुन्छ। सरकारको तहबाट मात्र यो पर्याप्त नभएकाले निजी क्षेत्र र सहकारीसँग सहकार्य गरी बीउ तथा बेर्नाको व्यावसायिक उत्पादन र वितरण प्रणाली विकास गर्नु आवश्यक छ, जसले कृषकको आय वृद्धि, बाली विविधीकरण र जलवायु उत्थानशीलता वृद्धि गर्न सहयोग पुऱ्याउनेछ।

उद्देश्यः

यस क्रियाकलापको उद्देश्य कृषकहरूको आम्दानी वृद्धि, कृषि प्रणालीको व्यवसायिकरण, तथा जलवायु परिवर्तनको प्रभावबाट सुरक्षित उत्पादन प्रणालीको विकासमा योगदान पुऱ्याउनु हो। यसको लागि, निजी क्षेत्र र सहकारीहरूसँग सहकार्य गरी जलवायु-अनुकूल, रोग प्रतिरोधी र उच्च मूल्यका बीउ/बेर्नाको उत्पादन तथा प्रवर्द्धनलाई सुनिश्चित गर्न योगदान पुऱ्याउने छ।

कार्यान्वयन प्रक्रियाः

- भू तथा जलाधार व्यवस्थापन कार्यालय रामेछापले आवश्यक तयारीका लागि बैठक गर्ने,
- नगर/गाउँपालिकाका विषयगत शाखा र उप-जलाधार समन्वय समिति सँगको समन्वयमा मरिण जलाधारको प्राथमिकता प्राप्त उप-जलाधारहरुमा पर्ने जलवायु जोखिम र संकटासन्नता घरधुरीहरुबाट व्यावसायिक खेती गर्न इच्छुक वा गरिरहेका अगुवा कृषक, फर्म, सहकारी आदि पहिचान गर्ने,
- घरधुरीहरु छनोट गर्दा सामाजिक समावेशीताका आधारमा जलवायु जोखिमका हिसाबले संकटासन्न समुदायका सदस्य (महिला, युवा, अपांगता भएका व्यक्ति, एकल महिला, विपन्न, आदिवासी जनजाति), पिछडिएका वर्ग, जोखिममा रहेका तथा जलवायु तथा आर्थिक संकटबाट बढी प्रभावित व्यक्तिहरूलाई छनौट गर्नुपर्ने छ,

प्रदेश सचिव

- उच्च मूल्य तथा जलवायु-उत्थानशील बिउ/बेर्ना सहयोग प्रदान गर्दा प्याकेजमा क्रियाकलाप (जस्तैः प्लास्टिक घर, थोपा सिचाई, किरा छेक्ने जाली, मल्चिंग प्लास्टिक, बालि संरक्षण प्रविधि, क्षमता अभिवृद्धि आदि) पहिचान गर्ने,
- प्याकेजमा क्रियाकलाप छनोट गर्दा विषयगत शाखा तथा कार्यालय जस्तै कृषि ज्ञान केन्द्र/पालिकाको विषयगत शाखाको प्राविधिक सहयोगमा खरिद गरि उपभोक्ता समिति/सामुदायिक वन/अन्य समुहबाट वितरण गर्ने,
- कार्यान्वयन चरणमा लागत अनुमान तयार, उपभोक्ता समिती वा समुहसँग कार्य सम्झौता, स्रोत साधन बाँडफाँड र जनसहभागिता परिचालन गर्ने,
- प्राविधिक तालिम/अभिमुखीकरण तथा परामर्श भू तथा जलाधार व्यवस्थापन कार्यालय रामेछाप/कृषि ज्ञान केन्द्र/पालिकाको विषयगत शाखा साथै परियोजना व्यवस्थापन ईकाईले उपलब्ध गराउने,
- उच्च मूल्य तथा जलवायु-उत्थानशील बिउ/बेर्ना सहयोग प्रदान गर्दा प्याकेजमा क्रियाकलाप छनोटका क्रममा वातावरणीय र सामाजिक सुरक्षा अनुगमन फ्रेमवर्क (Environmental and Social Safeguards Monitoring Framework), प्रक्रिया फ्रेमवर्क (Process Framework), आदिवासी जनजाति योजना फ्रेमवर्क (Indigenous Peoples Planning Framework), लैङ्गिक विश्लेषण र कार्य योजना (Gender Analysis and Action Plan), सरोकारवाला संलग्नता योजना (Stakeholders Engagement Plan) का प्रावधानहरु सुनिश्चित गर्ने,
- संघीय वन तथा वातावरण मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय, बागमती प्रदेश र डब्लु. डब्लु. एफ. बीच भएको त्रिपक्षीय आयोजना कार्यान्वयन सम्झौता (सम्झौता नं. NP१५५४९) र अर्थ मन्त्रालय र डब्लु. डब्लु. एफ. बीच भएको आर्थिक सम्झौतामा उल्लेख भएका सर्तहरु सुनिश्चित गर्नु पर्ने,
- कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्नु अगाडी, कार्यक्रम भईरहेका अवस्था र सम्पन्न भएको प्रकृया र अवस्थाको श्रव्य दृश्य (फोटो, भिडियो) अभिलेख राख्ने,
- भू तथा जलाधार व्यवस्थापन कार्यालय रामेछाप र परियोजना व्यवस्थापन ईकाईले नियमित रुपमा अनुगमन, मूल्याङ्कन तथा पृष्ठपोषन गर्नु पर्ने छ,
- प्रतिवेदन तयार तथा तथ्याङ्क सङ्कलन गर्ने।

अपेक्षित उपलब्धिः

- जलवायुजन्य प्रकोपहरू जस्तै पहिरो, बाढी, खडेरी र वन डढेलोका बिरुद्ध मरिण जलाधारका संकटासन्न घरधुरीहरुको अनुकूलन क्षमता वृद्धि भएको हुने छ ।

सहयोगी सूचकः

- जीविकोपार्जनमा जलवायु परिवर्तनको प्रभावको लागि अनुकूलनका अभ्यासहरू प्रयोग गर्ने स्थानीय घरधुरीहरुको संख्या।
- जीविकोपार्जनमा जलबायु परिवर्तनको प्रभावका सबोधन लागि अनुकूलनका अभ्यासहरूमा ज्ञान र तालिम पाएका स्थानीय घरधुरीहरुको सङ्ख्या।

२.१.१.१.३: निजी क्षेत्रसँगको समन्वयमा कृषि उत्पादनका लागि शक्ति संचय, लैंगिक मैत्री र जलवायु परिवर्तन अनुकूलनका उपयुक्त औजार र प्रविधिहरु पहिचान, विकास र वितरणमा सहयोग

2.1.1.1.3: Identification, development and distribution of energy-efficient and gender friendly tools for agricultural production in coordination with private sector

पृष्ठभूमि/परिचयः

जलवायु परिवर्तनका प्रभावले प्राकृतिक स्रोत, कृषि, स्वास्थ्य र जीविकोपार्जन प्रणालीमा गम्भीर असर पारेको छ र यसको नकारात्मक प्रभावका कारण समुदायको कठिनाइ बढेको छ। अर्को तर्फ धेरैजसो पुरुषहरू रोजगारीका लागि बाहिर देश वा सहरी क्षेत्रमा केन्द्रित भएकाले कृषि साथै अन्य सामाजिक कार्यहरुमा समेत महिलाहरुको भूमिका तथा जिम्मेवारी धेरै बढेको छ। फलस्वरूप जनजाती तथा स्थानीय समुदायकाहरुको जीविकोपार्जन कठिन बन्दै गैरहेको हालको परिप्रेक्ष्यमा जलवायु परिवर्तन अनुकूलनका लागि उपयुक्त प्रविधि पहिचान गरी अपनाउनु जरुरी छ। यसै चुनौतीको सामना गर्न निजी क्षेत्रसँगको समन्वयमा जलवायु परिवर्तन अनुकूलन, लैंगिक मैत्री शक्ति संचय गर्ने प्रविधिहरुको पहिचान, विकास र वितरणमा केन्द्रित प्रयास आवश्यक छ। निजी क्षेत्रसँगको सहकार्यले नविनतम प्रविधिको बिस्तार तथा प्रभावकारी बितरणको महत्त्वपूर्ण भूमिका खेल्न सक्छ। यस क्रियाकलापले निजी क्षेत्रसँगको समन्वय तथा सहकार्यमा जलवायु परिवर्तन अनुकूलन, लैंगिक मैत्री तथा शक्ति संचय गर्ने प्रविधि तथा औजारहरु साना किसान र महिलाको पहुँच सुनिश्चित गर्न मद्धत गर्ने छ।

उद्देश्यः

यस क्रियाकलापको उद्देश्य जलवायु परिवर्तनको असर सामना गर्न सक्षम, दिगो र उत्थानशीलता कृषि प्रणालीका लागि निजी क्षेत्रसँगको समन्वयमा जलवायु अनुकूलन, लैंगिक मैत्री तथा शक्ति संचय गर्ने प्रविधि तथा औजारहरुको विस्तार र प्रभावकारी वितरणलाई प्रवर्द्धन गर्नु हो।

कार्यान्वयन प्रक्रियाः

- भू तथा जलाधार व्यवस्थापन कार्यालय रामेछापले आवश्यक तयारीका लागि बैठक गर्ने,
- गाउँपालिका/नगरपालिका/वडा कार्यालयका विषयगत शाखा र उप-जलाधार समन्वय समिति सँगको समन्वयमा मरिण जलाधारको प्राथमिकता प्राप्त उप-जलाधारहरुमा पर्ने जलवायु जोखिम र संकटासन्नता घरधुरीहरुको पहिचान गर्ने,
- घरधुरीहरु छनोट गर्दा सामाजिक समावेशीताका आधारमा जलवायु जोखिमका हिसाबले संकटासन्न समुदायका सदस्य (महिला, युवा, अपांगता भएका व्यक्ति, एकल महिला, बिपन्न, आदिवासी जनजाति), पिछडिएका वर्ग, जोखिममा रहेका तथा जलवायु तथा आर्थिक संकटबाट बढी प्रभावित व्यक्तिहरूलाई छनौट गर्नुपर्ने छ,

प्रदेश सचिव

- कृषि उत्पादनका लागि शक्ति संचय, लैंगिक मैत्री र जलवायु परिवर्तन अनुकूलनका उपयुक्त औजार र प्रविधिहरुका छनोट गर्दा जनजाती तथा स्थानीय समुदायका लागि उपयोगी लैंगिक मैत्री र जलवायु परिवर्तन अनुकूलनका उपयुक्त औजार र प्रविधिहरु अध्ययन प्रतिवेदन आधार मान्नु पर्ने छ,
- कार्यान्वयन चरणमा लागत अनुमान तयार, उपभोक्ता समिती वा समुहसंग कार्य सम्झौता, स्रोत साधन चौडफाँड र जनसहभागिता परिचालन गर्ने,
- प्रविधि तथा औजार सहयोग पश्चात संचालन, मर्मत संभार, व्यवस्थापनबारे प्राविधिक तालिम/परामर्श/अभिमुखीकरण गर्ने,
- प्राविधिक तालिम भू तथा जलाधार व्यवस्थापन कार्यालय रामेछाप/अभिमुखीकरण तथा परामर्श पशु सेवा विज्ञ केन्द्र/कृषि ज्ञान केन्द्र/पालिकाको विषयगत शाखा, निजी क्षेत्र साथै परियोजना व्यवस्थापन ईकाईले उपलब्ध गराउनु पर्ने,
- कार्य संचालनका क्रममा क्रममा वातावरणीय र सामाजिक सुरक्षाका अनुगमन फ्रेमवर्क (Environmental and Social Safeguards Monitoring Framework), प्रक्रिया फ्रेमवर्क (Process Framework), आदिवासी जनजाति योजना फ्रेमवर्क (Indigenous Peoples Planning Framework), लैङ्गिक विश्लेषण र कार्य योजना (Gender Analysis and Action Plan), सरोकारवाला संलग्नता योजना (Stakeholders Engagement Plan) का प्रावधानहरु सुनिश्चित गर्ने,
- संघीय वन तथा वातावरण मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय, बागमती प्रदेश र डब्लु. डब्लु. एफ. बीच भएको त्रिपक्षीय आयोजना कार्यान्वयन सम्झौता (सम्झौता नं. NP१५५४९) र अर्थ मन्त्रालय र डब्लु. डब्लु. एफ. बीच भएको आर्थिक सम्झौतामा उल्लेख भएका सर्तहरु सुनिश्चित गर्नु पर्ने,
- कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्नु अगाडी, कार्यक्रम भईरहेका अवस्था र सम्पन्न भएको प्रकृया र अवस्थाको श्रव्य दृश्य (फोटो, भिडियो) अभिलेख राख्ने,
- परियोजना व्यवस्थापन ईकाईले नियमित रुपमा अनुगमन, मूल्याङ्कन तथा पृष्ठपोषन गर्नु पर्ने छ,
- प्रतिवेदन तयार तथा तथ्याङ्क सङ्कलन गर्ने।

अपेक्षित उपलब्धि:

- जलवायुजन्य प्रकोपहरू जस्तै पहिरो, बाढी, खडेरी, र वन डढेलोका विरुद्ध मरिण जलाधारका संकटासन्न घरधुरीहरुको अनुकूलन क्षमता वृद्धि भएको हुने छ।

सहयोगी सूचक:

- जीविकोपार्जनमा जलवायु परिवर्तनको प्रभावको लागि अनुकूलनका अभ्यासहरू प्रयोग गर्ने स्थानीय घरधुरीहरुको संख्या।
- जीविकोपार्जनमा जलवायु परिवर्तनको प्रभावका सबोधन लागि अनुकूलनका अभ्यासहरूमा ज्ञान र तालिम पाएका स्थानीय घरधुरीहरुको सङ्ख्या।

प्रदेश सचिव

२.१.१.१.३.१: जनजाती तथा स्थानीय समुदायका लागि उपयोगी लैंगिक मैत्री र जलवायु परिवर्तन अनुकूलनका उपयुक्त औजार र प्रविधिहरु अध्ययन

2.1.1.1.3.1: Study on climate adaptive, gender friendly tools and technologies

पृष्ठभूमि/परिचय:

जलवायु परिवर्तनका प्रभावले प्राकृतिक स्रोत, कृषि, स्वास्थ्य र जीविकोपार्जन प्रणालीमा गम्भीर असर पारेको छ र यसको नकारात्मक प्रभावका कारण समुदायको कठिनाइ बढेको छ। अर्को तर्फ धेरैजसो पुरुषहरू रोजगारीका लागि बाहिर देश वा सहरी क्षेत्रमा केन्द्रित भएकाले कृषि साथै अन्य सामाजिक कार्यहरुमा समेत महिलाहरुको भूमिका तथा जिम्मेवारी धेरै बढेको छ। फलस्वरूप जनजाती तथा स्थानीय समुदायकाहरुको जीविकोपार्जन कठिन बन्दै गैरहेको हालको परिप्रेक्ष्यमा जलवायु परिवर्तन अनुकूलनका लागि उपयुक्त प्रविधि पहिचान गरी अपनाउनु जरुरी छ। प्रविधिहरुको विकास र उपलब्धताले जीवनलाई सहज बनाएको छ। घरभित्रको कामदेखि करेसाबारी, खेतबारीसम्मका कामका लागि विभिन्न प्रविधि, सरल यन्त्र तथा साधनहरुको विकास भएका छन्। यस्ता समुदायहरूको जीवनस्तर सुधार र जलवायु परिवर्तन अनुकूलनका लागि सशक्त साधन र प्रविधिको विकास तथा पहिचान गर्न आवश्यक छ, जसले दिगो विकासका उद्देश्यहरूलाई समर्थन गर्दछ। परियोजना प्रभावकारितालाई सुनिश्चित गर्न र कार्यक्रम सहज रूपमा सञ्चालन गर्न, क्रियाकलापको प्रारम्भिक अध्ययन अपरिहार्य मानिन्छ। यसले विशेषगरी लैंगिक मैत्री र जलवायु परिवर्तन अनुकूलनका दृष्टिकोणबाट उपयोगी साधन र प्रविधिहरूको पहिचान र विकासमा टेवा पुऱ्याउने अपेक्षा गरिएको छ। परियोजनाका क्रियाकलापहरू संचालन अघि गरिएको अध्ययनले लैंगिक मैत्री साधनहरुको पहिचान, जलवायु अनुकूलन प्रविधिको पहिचान तथा परीक्षण, कार्यक्रम प्रभावकारिता वृद्धि साथै अध्ययनले स्थानीय ज्ञान र सिपलाई समेटी अनुकूलन क्षमतालाई दिगो रूपमा वृद्धि तथा विस्तार गर्न सहयोग गर्नेछ। यस अध्ययनको आधारमा तयार गरिने कार्य योजना र साधनहरूले समुदायको जलवायु परिवर्तन अनुकूलन क्षमतालाई बलियो बनाउने र दिगो विकासका मार्गहरू खोलेर लैंगिक समानतालाई पनि प्रोत्साहन गर्नेछ।

उद्देश्य:

यस क्रियाकलाप उद्देश्य जनजाती तथा स्थानीय समुदायका लागि उपयोगी लैंगिक मैत्री र जलवायु परिवर्तन अनुकूलनका उपयुक्त साधन र प्रविधिहरु अध्ययन र पहिचान मार्फत कृषिमा जलवायु परिवर्तन अनुकूलन तथा ग्रामीण क्षेत्रमा गरिने दैनिक कृषिकार्यमा विशेष गरी महिलाहरूको कार्यबोझ कम गराउन उपकरण र प्रविधि सहयोग। साथै, पहिचान भएका उपकरण र प्रविधिहरुलाई कृषक समुह, सामुदायिक वन उपभोक्ता समुह, स्थानीय सरकार तथा सम्बन्धित अन्य संघसंस्था तथा कार्यालयहरुलाई साधन र प्रविधि विस्तारमा सहयोग गर्नु हो ।

कार्यान्वयन प्रक्रिया:

- भू तथा जलाधार व्यवस्थापन कार्यालय रामेछापले आवश्यक तयारीका लागि बैठक गर्ने,
- कार्य क्षेत्रगत शर्त (Terms of Reference, ToR) र परामर्शदाता छनौट प्रक्रिया लागि सूचक तयार गर्ने,

- सेवा तथा परामर्शदाता खरिदका लागि सञ्चार तथा सूचना प्रकाशन गर्ने,
- प्रस्तावहरूको छनौट चयन गरिएको सूचकको आधारमा गर्ने,
- कार्य क्षेत्रगत शर्त अनुसार कमलामाई नगरपालिका, हरिहरपुरगढी, मरिण र घ्याङलेख गाउँपालिकाले ओगटेको मरिण जलाधारमा कार्य संचालन गर्ने,
- कार्यक्रम कार्यान्वयन भईरहेको र सम्पन्न भएको प्रकृया र अवस्थाको श्रव्य दृश्य (फोटो, भिडियो) अभिलेख राख्ने,
- कार्य संचालनका क्रममा वातावरणीय र सामाजिक सुरक्षा अनुगमन फ्रेमवर्क (Environmental and Social Safeguards Monitoring Framework), प्रक्रिया फ्रेमवर्क (Process Framework), आदिवासी जनजाति योजना फ्रेमवर्क (Indigenous Peoples Planning Framework), लैङ्गिक विश्लेषण र कार्य योजना (Gender Analysis and Action Plan), सरोकारवाला संलग्नता योजना (Stakeholders Engagement Plan) का प्रावधानहरु सुनिश्चित गर्ने,
- संघीय वन तथा वातावरण मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय, बागमती प्रदेश र डब्लु. डब्लु. एफ. बीच भएको त्रिपक्षीय आयोजना कार्यान्वयन सम्झौता (सम्झौता नं. NP१५५४९) र अर्थ मन्त्रालय र डब्लु. डब्लु. एफ. बीच भएको आर्थिक सम्झौतामा उल्लेख भएका सर्तहरु सुनिश्चित गर्नु पर्ने,
- जनजाती तथा स्थानीय समुदायका लागि उपयोगी लैंगिक मैत्री र जलवायु परिवर्तन अनुकूलनका उपयुक्त साधन र प्रविधिहरु अध्ययन मस्यौदा प्रतिवेदन हरिहरपुरगढी, मरिण, घ्याङलेख गाउँपालिका र कमलामाई नगरपालिकासँग छलफल गरि र सुझाव संकलन गर्ने,
- छलफलबाट प्राप्त सल्लाह र सुझावहरू समावेश गर्दै अन्तिम प्रतिवेदन पेश गर्ने ।

अपेक्षित उपलब्धि:

- जलवायुजन्य प्रकोपहरू जस्तै पहिरो, बाढी, खडेरी र वन डढेलोका विरुद्ध मरिण जलाधारका संकटासन्न घरधुरीहरुको अनुकूलन क्षमता वृद्धि भएको हुने छ।

सहयोगी सूचक:

- जीविकोपार्जनमा जलवायु परिवर्तनको प्रभावको लागि अनुकूलनका अभ्यासहरू प्रयोग गर्ने स्थानीय घरधुरीहरुको संख्या।
- जीविकोपार्जनमा जलवायु परिवर्तनको प्रभावका सबोधन लागि अनुकूलनका अभ्यासहरूमा ज्ञान र तालिम पाएका स्थानीय घरधुरीहरुको सङ्ख्या।

प्रदेश सचिव

२.१.१.२.१: गोठमलको सुधार तथा व्यवस्थापनका लागि भकारो सुधार, डाले तथा भुईं घाँस सहयोग र बधुवा पशुपालन (स्टल फिडिङ) सहयोग

2.1.1.2.1: Upgradation of animal sheds for improved management of farmyard manure and stall feeding with fodder support

पृष्ठभूमि/परिचयः

मरिण जलाधार क्षेत्र कृषिमा आधारित जीवनशैलीका कारण प्राकृतिक स्रोत साधनहरूको अत्यधिक उपयोग हुँदै आएको छ। तर, परम्परागत कृषि प्रणाली र स्रोतहरूको असंगठित व्यवस्थापनले माटोको उर्वराशक्ति, उत्पादनशीलतामा कमी हुँदै गएको र स्थानीय पर्यावरणीय स्रोत र सेवाहरूको दिगोपनमा असर पुर्याएको छ। जलवायु परिवर्तनका कारण थप चुनौती उत्पन्न भएसँगै, यस्ता समस्याहरूको दीर्घकालीन समाधानका लागि वैज्ञानिक र वातावरणमैत्री कृषि अभ्यासहरूको अवलम्बन अपरिहार्य भएको छ। गोठेमल कृषि प्रणालीको आधारशिला मानिन्छ, तर परम्परागत पद्धतिले गोठेमलको गुणस्तर घट्ने र यसबाट पर्याप्त लाभ लिन नसकिने समस्या विद्यमान छ। त्यस्तै, भुईं र डाले घाँस उत्पादनको कमी तथा अव्यवस्थित पशुपालनका कारण माटो उर्वराशक्ति र उत्पादनशीलतामा नकारात्मक प्रभाव परेको छ। परम्परागत गोठेमल व्यवस्थापनलाई सुधार गरी वैज्ञानिक दृष्टिकोणसहित अगाडि बढाउन सकियो भने यसले उत्पादन वृद्धि, माटोको उर्वराशक्ति सुधार, र वातावरणीय स्रोत र सेवाहरूको दिगो प्रयोगलाई टेवा पुर्याउन सक्छ। यस क्रियाकलाप अन्तर्गत भकारो/खोर निर्माण तथा मर्मत, स्टल फिडिङ (Stall Feeding) पद्धतिले डाले र भुईं घाँसको प्रवर्द्धन, चरीचरणभूमिको संरक्षण, पशु उत्पादकत्व सुधार, गोठेमलको व्यवस्थापन तथा जलवायु उत्थानशील घाँसको प्रयोगले परम्परागत खुला चरीचरण प्रणालीका तुलनामा जलवायु परिवर्तन न्यूनीकरण र अनुकूलनमा महत्त्वपूर्ण भूमिका खेल्नेछ। गोठेमलको वैज्ञानिक व्यवस्थापन, भकारो सुधार, खोर व्यवस्थापन, डाले र भुईं घाँसको प्रवर्द्धन, तथा बधुवा पशुपालनको सुदृढीकरण जस्ता उपायहरूले मरिण जलाधार क्षेत्रका कृषकहरूको जीवनस्तर सुधार गर्दै दिगो कृषि प्रणालीको निर्माणमा टेवा पुर्याउने अपेक्षा गरिएको छ।

उद्देश्यः

यस क्रियाकलापको उद्देश्य मरिण जलाधारको प्राथमिकता प्राप्त उप-जलाधारहरुमा पर्ने जलवायु जोखिम र संकटासन्नता समुदाय/घरधुरीहरुलाई भकारो/खोर निर्माण तथा मर्मत, घाँस व्यवस्थापन कार्यक्रम मार्फत पशुवस्तुको स्वास्थ्यमा सुधार, गुणस्तरीय गोठेमलको उत्पादन तथा प्रयोग मार्फत प्राङगारिक उत्पादन, रासायनिक मलको प्रयोग कम गरी कृषि उत्पादनको लागत घटाउने, पशुवस्तुको स्वास्थ्यमा सुधार, स्वच्छ दुध उत्पादन र माटोको उर्वराशक्ती वृद्धि मार्फत समुदायको अनुकूलन क्षमता अभिवृद्धि गर्न सहयोग पुर्याउने हो।

कार्यान्वयन प्रक्रिया:

- भू तथा जलाधार व्यवस्थापन कार्यालय रामेछापले आवश्यक तयारीका लागि बैठक गर्ने,
- गाउँपालिका/नगरपालिका/वडा कार्यालय र उप-जलाधार समन्वय समिति सँगको समन्वयमा मरिण जलाधारको प्राथमिकता प्राप्त उप-जलाधारहरुमा पर्ने जलवायु जोखिम र संकटासन्नता घरधुरीहरुको पहिचान गर्ने,

- घरधुरीहरु छनोट गर्दा सामाजिक समावेशीताका आधारमा जलवायु जोखिमका हिसावले संकटासन्न समुदायका सदस्य (महिला, युवा, अपांगता भएका व्यक्ति, एकल महिला, विपन्न, आदिवासी जनजाति), पिछडिएका वर्ग, जोखिममा रहेका तथा जलवायु तथा आर्थिक संकटबाट बढी प्रभावित व्यक्तिहरुलाई छनौट गर्नुपर्ने छ.
- घरधुरी छनोट गर्दा कम्तीमा पनि छनोट गरिएका घरधुरीहरुले पशुपालन जारी राख्ने र पशुपालनको संख्या बढाउने प्रतिवद्धता जनाउनु पर्ने.
- यस क्रियाकलपको प्याकेज भित्र कम्तिमा प्राविधिक तालिम तथा परामर्श, भकारो/खोर निर्माण तथा मर्मत, घाँस व्यवस्थापन र घाँसकाट्ने मेसिन सहयोग गर्नु पर्ने छ.
- छनोट भएका घरधुरीहरुलाई भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र/पालिकाको पशु विकास शाखा, भू तथा जलाधार व्यवस्थापन कार्यालय रामेछाप मार्फत प्राविधिक तालिम तथा परामर्श उपलब्ध गराउने,
- कार्यान्वयन चरणमा डिजाइन र लागत अनुमान तयार, उपभोक्ता समिती वा समुहसंग कार्य सम्झौता, स्रोत साधन बाँडफाँड र जनसहभागिता परिचालन गर्ने,
- कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्नु अगाडी, कार्यक्रम भईरहेका अवस्था र सम्पन्न भएको प्रकृया र अवस्थाको श्रव्य दृश्य (फोटो, भिडियो) अभिलेख राख्ने,
- कार्य संचालनका क्रममा क्रममा वातावरणीय र सामाजिक सुरक्षा अनुगमन फ्रेमवर्क (**Environmental and Social Safeguards Monitoring Framework**), प्रक्रिया फ्रेमवर्क (**Process Framework**), आदिवासी जनजाति योजना फ्रेमवर्क (**Indigenous Peoples Planning Framework**), लैङ्गिक विश्लेषण र कार्य योजना (**Gender Analysis and Action Plan**), सरोकारवाला संलग्नता योजना (**Stakeholders Engagement Plan**) का प्रावधानहरु सुनिश्चित गर्ने,
- संघीय वन तथा वातावरण मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय, बागमती प्रदेश र डब्लु. डब्लु. एफ. बीच भएको त्रिपक्षीय आयोजना कार्यान्वयन सम्झौता (सम्झौता नं. M१५५४९) र अर्थ मन्त्रालय र डब्लु. डब्लु. एफ. बीच भएको आर्थिक सम्झौतामा उल्लेख भएका सर्तहरु सुनिश्चित गर्नु पर्ने.
- परियोजना व्यवस्थापन ईकाईले नियमित रुपमा अनुगमन, मुल्यांकन तथा पृष्ठपोषण गर्ने,
- प्रतिवेदन तयार तथा तथ्याङ्क सङ्कलन गर्ने।

अपेक्षित उपलब्धि:

- जलवायुजन्य प्रकोपहरू जस्तै पहिरो, बाढी, खडेरी, र वन डढेलोका विरुद्ध मरिण जलाधारका संकटासन्न घरधुरीहरुको अनुकूलन क्षमता वृद्धि भएको हुने छ।

सहयोगी सूचक:

- जीविकोपार्जनमा जलवायु परिवर्तनको प्रभावको लागि अनुकूलनका अभ्यासहरू प्रयोग गर्ने स्थानीय घरधुरीहरुको संख्या।

- जीविकोपार्जनमा जलवायु परिवर्तनको प्रभावका सम्बोधन लागि अनुकूलनका अभ्यासहरूमा ज्ञान र तालिम पाएका स्थानीय घरधुरीहरुको सङ्ख्या।

२.१.१.२.३: स्थानीय पशुपन्छीको नश्ल सुधार तथा व्यवस्थापनमा सहयोग

2.1.1.2.3: Promotion of improved local breeds and their management

मरिण जलाधार क्षेत्रमा अधिकांश समुदायहरुको आम्दानीको स्रोत मध्य पशुपालन एक हो। समुदायले पशुपालानमा नश्ल सुधार भएका गाई, भैंसी, बाख्रा, भेडा, सुँगुर, कुखुरा आदि पालन गर्दा खाद्य तथा पोषण सुरक्षा साथै आम्दानीमा **वृद्धि** भई जीवनस्तरमा सुधार आउछ। यद्यपि पछिल्ला दशकहरूमा उत्पादन र रोग प्रतिरोधात्मक क्षमतामा कमी, अव्यवस्थित चरीचरण आदि जस्ता कारणले नश्ल मिसावट तथा प्रविधिको न्यून प्रयोगका कारण यी नश्लहरू कमजोर बन्दै गएका छन् र कतिपय त लोप हुने अवस्थामा पुगेका छन्। जलवायु परिवर्तन, प्राविधिक ज्ञानको कमी र नश्ल व्यवस्थापनमा संस्थागत कमजोरीका कारण थप चुनौती सिर्जना गरिरहेको छ, जसले दीगो पशुपालन प्रणालीलाई असर पार्ने देखिन्छ। तसर्थ: स्थानीय नश्लहरूको वैज्ञानिक संरक्षण, सुधार र व्यवस्थापनमार्फत वातावरणमैत्री र आयमुखी पशुपालन प्रणाली बिकास गर्नु आवश्यक देखिन्छ।

उद्देश्य:

यस क्रियाकलापले स्थानीय पशुपन्छीको नश्ल संरक्षण, सुधार र व्यवस्थापन मार्फत वातावरणमैत्री, उत्पादनमुखी र आयमुलक पशुपालन प्रणाली विकास गरी ग्रामीण समुदायको खाद्य सुरक्षा, पोषण र जीविकोपार्जनमा दिगो योगदान पुऱ्याउने छ ।

कार्यान्वयन प्रक्रिया:

- भू तथा जलाधार व्यवस्थापन कार्यालय रामेछापले आवश्यक तयारीका लागि बैठक गर्ने,
- गाउँपालिका/नगरपालिका/वडा कार्यालय र उप-जलाधार स्तरीय समन्वय समिति सँगको समन्वयमा मरिण जलाधारको प्राथमिकता प्राप्त उप-जलाधारहरुमा पर्ने जलवायु जोखिम र संकटासन्न घरधुरीहरुको पहिचान गर्ने,
- घरधुरीहरु छनोट गर्दा सामाजिक समावेशीताका आधारमा जलवायु जोखिमका हिसाबले संकटासन्न समुदायका सदस्य (महिला, युवा, अपांगता भएका व्यक्ति, एकल महिला, विपन्न, आदिवासी जनजाति), पिछडिएका वर्ग, जोखिममा रहेका तथा जलवायु तथा आर्थिक संकटबाट बढी प्रभावित व्यक्तिहरुलाई छनौट गर्नुपर्ने छ,
- नश्ल सुधारको लागि घरधुरी वा पकेट क्षेत्र छनोट गर्दा पशु-चौपायाको लैंगिक अनुपात, प्राविधिक सम्भाव्यता, घरधुरीहरुले पशुपालन जारी राख्ने र संख्या वृद्धि गर्ने प्रतिबद्धता जनाउनु पर्ने,
- घरधुरी/कृषि तथा पशुपालन फर्म/समुह आदिले नश्लसुधारको लागि माग गर्दा अनिवार्य रुपमा पशु-चौपायाको लैंगिक अनुपात विवरण खुलाई नगर/गाउँपालिकाको विषयगत शाखाबाट सिफारिस लिनु पर्ने,

- नश्लसुधारको लागि ब्याड बोका, राँगा, भेडा, सुँगुर आदि सहयोग गर्दा नेपाल सरकारका अनुसन्धान केन्द्र वा नेपाल सरकारबाट इजाजत प्राप्त स्रोतकेन्द्र, फर्म, सहकारी आदिबाट खरिद र पशु चिकित्सकले सिफारिस गरेको निरोगी प्रमाणपत्र अनिवार्य हुनु पर्ने,
- नश्लसुधारको लागि सहयोग गर्दा स्थानीय भूगोल सुहाउँदो/पर्यावरणीय सहनशीलता, समुदायले रुचाएको, प्रजनन क्षमता र वंशावली रेकर्ड राम्रो भएका ब्याड बोका/राँगा/बंगुर आदि हुनु पर्ने,
- कृत्रिम गर्भाधान सामग्री सहयोग गर्दा नेपाल सरकारले तोकेको मापदण्ड र तालिमको हकमा नेपाल सरकारले तोकेको वा इजाजत दिएका अनुसन्धान केन्द्र/स्रोत केन्द्र/फर्मको समन्वयमा गर्नु पर्ने,
- छनोट भएका घरधुरीहरुलाई भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र/नगरपालिकाको पशु विकास शाखा/भू तथा जलाधार व्यवस्थापन कार्यालय रामेछाप मार्फत अभिमुखीकरण तथा परामर्श उपलब्ध गराउने,
- कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्नु अगाडी, कार्यक्रम भईरहेका अवस्था र सम्पन्न भएको प्रकृया र अवस्थाको श्रव्य दृश्य (फोटो, भिडियो) अभिलेख राख्ने,
- कार्य संचालनका क्रममा वातावरणीय र सामाजिक सुरक्षा अनुगमन फ्रेमवर्क (**Environmental and Social Safeguards Monitoring Framework**), प्रक्रिया फ्रेमवर्क (**Process Framework**), आदिवासी जनजाति योजना फ्रेमवर्क (**Indigenous Peoples Planning Framework**), लैङ्गिक विश्लेषण र कार्य योजना (**Gender Analysis and Action Plan**), सरोकारवाला संलग्नता योजना (**Stakeholders Engagement Plan**) का प्रावधानहरु सुनिश्चित गर्ने,
- संघीय वन तथा वातावरण मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय, बागमती प्रदेश र डब्लु. डब्लु. एफ. बीच भएको त्रिपक्षीय आयोजना कार्यान्वयन सम्झौता (सम्झौता नं. ५१५५४९) र अर्थ मन्त्रालय र डब्लु. डब्लु. एफ. बीच भएको आर्थिक सम्झौतामा उल्लेख भएका सर्तहरु सुनिश्चित गर्नु पर्ने,
- भू तथा जलाधार व्यवस्थापन कार्यालय रामेछाप र परियोजना व्यवस्थापन ईकाईले नियमित रुपमा अनुगमन, मुल्यांकन तथा पृष्ठपोषण गर्ने,

अपेक्षित उपलब्धिः

- जलवायुजन्य प्रकोपहरू जस्तै पहिरो, बाढी, खडेरी, र वन डढेलोका विरुद्ध मरिण जलाधारका संकटासन्न घरधुरीहरुको अनुकूलन क्षमता वृद्धि भएको हुने छ।

सहयोगी सूचकः

- जीविकोपार्जनमा जलबायु परिबर्तनको प्रभावको लागि अनुकूलनका अभ्यासहरू प्रयोग गर्ने स्थानीय घरधुरीहरुको संख्या।
- जीविकोपार्जनमा जलबायु परिबर्तनको प्रभावका सम्बोधन लागि अनुकूलनका अभ्यासहरूमा ज्ञान र तालिम पाएका स्थानीय घरधुरीहरुको सङ्ख्या।

२.१.१.२.४ मत्स्यपालन विकास मार्फत बाढीको रोकथाम

2.1.1.2.4: fishery development as a physical barrier to flooding

पृष्ठभूमि/परिचयः

मत्स्यपालन केवल आम्दानीको स्रोत र पोषण सुरक्षा सुनिश्चित गर्ने उपाय मात्र होइन, यो जलवायु परिवर्तनका चुनौतीहरूसँग अनुकूलन हुन समेत प्रभावकारी भूमिका खेल्छ। विशेषगरी, वर्षामा सतहमा बग्ने पानीलाई पोखरीमा सङ्कलन गरि बाढीका घटनाहरूलाई न्यून गर्न र सङ्कलीत पानीबाट मत्स्यपालन जस्ता जीविकोपार्जनका उपाय गर्न सकिन्छ, जसले समुदायको आम्दानीमा बृद्धि र बाढी जस्ता प्रकोपलाई नियन्त्रणमा महत्वपूर्ण भूमिका खेल्न सक्छ। यस क्रियाकलापले बाढी व्यवस्थापन, जलधारिया स्रोतको संरक्षण, जैविक विविधता संरक्षण, दिगो जीविकोपार्जन प्रवर्द्धन मार्फत समुदायको जीविकोपार्जनका स्रोत र सम्पत्तिहरूमा जलवायुजन्य जोखिमहरू जस्तैः पहिरो, बाढी, खडेरी र वन डढेलोको असर कम गर्दै, मरिण जलाधारका संकटासन्न घरधुरीहरूको अनुकूलन क्षमता बृद्धि गर्न सहयोग गर्ने छ।

उद्देश्यः

यस क्रियाकलापले जोखिम र संकटासन्नता घरधुरीहरुको मत्स्यपालन मार्फत जीविकोपार्जन र आयमा योगदान पुऱ्याउँछ। साथै, वर्षामा सतहमा बग्ने पानीलाई सङ्कलन गरी बाढी व्यवस्थापनलाई प्रभावकारी बनाउने, भू-क्षय कम गर्ने, पानी पुनरभरण, प्रवाहलाई नियन्त्रण र माटोको ओसिलोपनामा सुधार, जैविक विविधता र वातावरणीय सेवाहरू निरन्तर प्रवाहमा योगदान पुर्याउनेछ।

कार्यान्वयन प्रक्रियाः

- भू तथा जलाधार व्यवस्थापन कार्यालय रामेछापले आवश्यक तयारीका लागि बैठक गर्ने,
- गाउँपालिका/नगरपालिका/वडा कार्यालय र उप-जलाधार स्तरीय समन्वय समिति सँगको समन्वय तथा सहकार्यमा मरिण जलाधारको प्राथमिकता प्राप्त उप-जलाधारहरु भित्र क्षेत्र पहिचान गर्ने,
- क्षेत्र छनौट गर्दा पोखरी र त्यसको जलाधार क्षेत्र, जलविज्ञान (hydrology), माटोको गुणस्तर, बाढीको आवृत्ति, भूगोल, सामाजिक प्रभाव, र स्थानीय समुदायको जीविकोपार्जनमा योगदान आदि जस्ता पक्षलाई आधार बनाउनु पर्ने छ,
- क्रियाकलाप कार्यान्वयन हुने क्षेत्रका स्थानीय समुदाय तथा घरधुरीलाई कार्यक्रमको उद्देश्य, फाइदा, दीर्घकालीन असर, काम, कर्तव्य आदिबारे अभिमुखीकरण गर्ने,
- क्रियाकलाप तय गर्दा प्रकृतिमा आधारित समाधानका उपायहरू प्याकेजमा मत्स्यपालन पोखरी, माछा प्रजातिको छनोट, पोखरी डीलमा हरियाली विकास वा माछालाई खुवाउन प्रयोग गरिने बाली तथा फलफुल, पोखरी र त्यसको जलाधार क्षेत्रको पानी व्यवस्थापन आदि क्रियाकलापहरुको पहिचान गर्ने,
- माछापाल्ने पोखरीको डील खास गरी एक वा दुई वर्षिय फलफुलका जातहरु जस्तै केरा, मेवा आदि, एक वा दुई वर्षिय घाँसका बेर्ना जस्तै सुडान, नेपिएर, किम्बु आदि आवश्यकता अनुसार लगाउन पर्ने छ,

- क्रियाकलाप कार्यान्वयन चरणमा डिजाइन र लागत अनुमान तयार, उपभोक्ता समिती वा समुहसंग कार्य सम्झौता, स्रोत साधन बाँडफाँड र जनसहभागिता परिचालन गर्ने,
- क्रियाकलाप स्थलमा परियोजनाको विस्तृत विवरण जस्तै निर्माण स्थल, निर्माण शुरु र सम्पन्न मिति, लाभान्वित घरधुरी, लागत, समुदायको योगदान, जोखिम आदि खुल्ने गरी अनिवार्यरुपमा होर्डिङ बोर्ड/सूचना पाटी राख्नु पर्ने,
- मत्स्यपालन तथा माछा प्रजातिको छनोटका प्राविधिक, व्यवस्थापन र दिगोपनका पक्षहरु गाउँपालिका/नगरपालिका/वडा कार्यालयको मत्स्य विकास शाखा र पशु सेवा कार्यालय सिन्धुलीसँगको समन्वय गर्नु पर्ने छ,
- कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्नु अगाडी, कार्यक्रम भईरहेका अवस्था र सम्पन्न भएको प्रकृया र अवस्थाको श्रव्य दृश्य (फोटो, भिडियो) अभिलेख राख्ने,
- क्रियाकलाप संचालनका क्रममा वातावरणीय र सामाजिक सुरक्षा अनुगमन फ्रेमवर्क (Environmental and Social Safeguards Monitoring Framework), प्रक्रिया फ्रेमवर्क (Process Framework), आदिवासी जनजाति योजना फ्रेमवर्क (Indigenous Peoples Planning Framework), लैङ्गिक विश्लेषण र कार्य योजना (Gender Analysis and Action Plan), सरोकारवाला संलग्नता योजना (Stakeholders Engagement Plan) का प्रावधानहरु सुनिश्चित गर्ने,
- संघीय वन तथा वातावरण मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय, बागमती प्रदेश र डब्लु. डब्लु. एफ. बीच भएको त्रिपक्षीय आयोजना कार्यान्वयन सम्झौता (सम्झौता नं. NP१५५४९) र अर्थ मन्त्रालय र डब्लु. डब्लु. एफ. बीच भएको आर्थिक सम्झौतामा उल्लेख भएका सर्तहरु सुनिश्चित गर्नु पर्ने,
- परियोजना व्यवस्थापन ईकाईले नियमित रुपमा अनुगमन, मुल्यांकन तथा पृष्ठपोषन गर्ने,
- प्रतिवेदन तयार तथा तथ्याङ्क सङ्कलन गर्ने।

अपेक्षित उपलब्धिः

- जलवायुजन्य प्रकोपहरू जस्तै पहिरो, बाढी, खडेरी, र वन डढेलोका विरुद्ध मरिण जलाधारका संकटासन्न घरधुरीहरुको अनुकूलन क्षमता वृद्धि भएको हुने छ।

सहयोगी सूचकः

- जीविकोपार्जनमा जलवायु परिवर्तनको प्रभावको लागि अनुकूलनका अभ्यासहरू प्रयोग गर्ने स्थानीय घरधुरीहरुको संख्या।
- जीविकोपार्जनमा जलवायु परिवर्तनको प्रभावका सम्बोधनका लागि अनुकूलनका अभ्यासहरूमा ज्ञान र तालिम पाएका स्थानीय घरधुरीहरुको सङ्ख्या।

प्रदेश सचिव

२.१.१.३.१: जलवायु उत्थानशीलता र पानीको किफायती प्रयोगको लागि सिचाई कुलो निर्माण, संरक्षण र स्तर उन्नति

2.1.1.3.1 Renovation/ upgrading of existing irrigation canals/systems for enhanced climate resilience and water efficiency

पृष्ठभूमि/परिचयः

जलवायु परिवर्तनका कारण वर्षा प्रणालीमा आएको अनियमितता, अत्यधिक वर्षा वा लामो समयसम्मको खडेरीका कारण घरेलु तथा सिंचाईकालागि पानीको आपूर्तिमा घट्दो क्रममा छ। यसले स्थानीय नदी, खोल्साहरू सुक्ने, प्राकृतिक मुहानहरू सुक्ने, तथा खानेपानी र सिँचाइको अभाव झनै बढ्दो छ। मरिण जलाधार क्षेत्रका धेरै ठाउँमा पानीको अभाव रहेको छ। साथै, यस क्षेत्रमा रहेका समुदायहरुको जीविकोपार्जन कृषिमा आधारित रहेको हुँदा पानीको अभावले झनै असर गर्ने देखिन्छ। फलस्वरूपः पानीको घट्दो आपूर्तिले, सिँचाइमा अभाव, कृषि उत्पादनमा कमि, माटोको उर्वरा शक्ति क्षयिकरण साथै पशुपालनमा समेत असर गर्ने र दीर्घकालीन रूपमा जीविकोपार्जनमा प्रतिकूल प्रभाव पर्न सक्छ। यस्ता समस्याहरूको दीर्घकालीन समाधानका र पानीको किफायती प्रयोगको लागि सिचाई कुलो निर्माण, संरक्षण र स्तर उन्नति तय गरिएको छ। यस क्रियाकलापले जलवायुजन्य जोखिम न्यूनीकरण गर्ने र स्थानीय कृषि प्रणालीलाई सुदृढ एवं दिगो बनाउँदै समुदायको उत्थानशीलता वृद्धिमा सहयोग पुर्याउने छ।

उद्देश्यः

जलवायु उत्थानशीलता वृद्धि र पानीको किफायती प्रयोग सुनिश्चित गर्न सिचाई कुलो निर्माण, संरक्षण र स्तर उन्नति कार्यान्वयन गरिनेछ। यसले जलवायुजन्य जोखिमहरू न्यूनीकरण गर्दै कृषि प्रणालीमा सुधार, उत्पादकत्वको वृद्धि र स्थानीय समुदायको जीविका र जीवनस्तर सुधारमा योगदान पुऱ्याउनेछ।

कार्यान्वयन प्रक्रियाः

- भू तथा जलाधार व्यवस्थापन कार्यालय रामेछापले आवश्यक तयारीका लागि बैठक गर्ने,
- गाउँपालिका/नगरपालिका/वडा कार्यालय र उप-जलाधार स्तरीय समन्वय समितिसँगको समन्वय तथा सहकार्यमा मरिण जलाधारको प्राथमिकता प्राप्त उप-जलाधारहरु भित्र क्षेत्र पहिचान गर्ने,
- सिचाई कुलो निर्माण, संरक्षण र स्तर उन्नति गर्दा पानी प्रयोग गर्ने स्थान, सिँचाइ कूलोको माथि तथा तलको पाखा र कूलोको नजिकको जलाधार क्षेत्र अनुगमन गर्ने र प्याकेजमा क्रियाकलापहरु छनौट गर्ने,
- क्रियाकलाप कार्यान्वयनका लागी पहिचान भएका क्षेत्रका स्थानीय समुदाय तथा घरधुरीलाई कार्यक्रमको उद्देश्य, फाइदा, दीर्घकालीन असर, काम, कर्तव्य आदिबारे अभिमुखीकरण गर्ने,
- क्रियाकलाप कार्यान्वयन चरणमा डिजाइन र लागत अनुमान तयार गरी उप-जलाधार स्तरीय समन्वय समितीको सहजीकरणमा उपभोक्ता समिती/समुह/सामुदायिक वन बिच कार्य सम्झौता, श्रोत साधन बाँडफाँड र जनसहभागिता परिचालन गर्ने,

- कार्यक्रम स्थलमा परियोजनाको बिस्तृत बिवरण जस्तै निर्माण स्थल, निर्माण शुरु र सम्पन्न मिति, लाभान्वित घरधुरी, लागत, समुदायको योगदान, जोखिम आदि खुल्ने गरी अनिवार्यरुपमा होर्डिङ बोर्ड/सूचना पाटी राख्नु पर्ने,
- निर्माण गर्नु अगाडी, निर्माण भईरहेको र सम्पन्न भएको अवस्थाको श्रव्य दृश्य (फोटो, भिडियो) अभिलेख राख्ने,
- कार्य संचालनका क्रममा वातावरणीय र सामाजिक सुरक्षा अनुगमन फ्रेमवर्क (Environmental and Social Safeguards Monitoring Framework), प्रकिया फ्रेमवर्क (Process Framework), आदिबासी जनजाति योजना फ्रेमवर्क (Indigenous Peoples Planning Framework), लैङ्गिक विश्लेषण र कार्य योजना (Gender Analysis and Action Plan), सरोकारवाला संलग्नता योजना (Stakeholders Engagement Plan) का प्रावधानहरु सुनिश्चित गर्ने,
- संघीय वन तथा वातावरण मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय, बागमती प्रदेश र डब्लु. डब्लु. एफ. बीच भएको त्रिपक्षीय आयोजना कार्यान्वयन सम्झौता (सम्झौता नं. NP१५५४९) र अर्थ मन्त्रालय र डब्लु. डब्लु. एफ. बीच भएको आर्थिक सम्झौतामा उल्लेख भएका सर्तहरु सुनिश्चित गर्नु पर्ने,
- परियोजना व्यवस्थापन ईकाईले नियमित रुपमा अनुगमन, मुल्यांकन तथा पृष्ठपोषन गर्ने,
- प्रतिवेदन तयार तथा तथ्याङ्क सङ्कलन गर्ने।

अपेक्षित उपलब्धिः

- जलवायुजन्य प्रकोपहरू जस्तै पहिरो, बाढी, खडेरी, र वन डढेलोका विरुद्ध मरिण जलाधारका संकटासन्न घरधुरीहरुको अनुकूलन क्षमता वृद्धि भएको हुने छ।
- जीविकोपार्जनमा जलवायु परिवर्तनको प्रभावको लागि अनुकूलनका अभ्यासहरू प्रयोग गर्ने स्थानीय घरधुरीहरुको संख्या।

सहयोगी सूचकः

- जीविकोपार्जनमा जलवायु परिवर्तनको प्रभावको लागि अनुकूलनका अभ्यासहरू प्रयोग गर्ने स्थानीय घरधुरीहरुको संख्या।

२.१.१.३.३ सिँचाइ र घरेलु प्रयोजनका लागि पानीका स्रोत/मुहानहरु पुनर्स्थापना र संरक्षण

2.1.1.3.3: Restoration and protection of water sources /springs for irrigation and domestic purposes

पृष्ठभूमि/परिचयः

मरिण जलाधार क्षेत्रमा तापक्रम र वर्षाका उतार-चढावले मौसमी पानीको अभाव सिर्जना गरेको छ, जसले विशेष गरी संवेदनशील समुदायहरूका लागि खाद्य सुरक्षा माथि नकारात्मक प्रभाव पारेको छ। जाडोको मौसम थप सुक्खा भएको छ, जसले पानीको अभावसँग सम्बन्धित समस्याहरूलाई झन बढी गम्भीर बनाएको छ। तापक्रम बढ्दै जाँदा र वर्षा विशेषगरी पिउने पानीका लागि महत्त्वपूर्ण जाडो र मनसुनपछि वर्षा घट्दै जानुका कारण, स्थानीय समुदायहरूले घरायसी प्रयोग र कृषि लागि पानीको अभावसँग संघर्ष गरिरहेका

छन्। महिलाहरू र केटाकेटिहरु विशेष गरी प्रभावित भएका छन्, किनकि उनीहरूको पानी ल्याउने मुख्य जिम्मेवारी हुन्छ। यस समस्यालाई अझ गम्भीर बनाउने काम यहाँको भुगर्भीय संरचना र भौगोलिक स्थितीले गरेको छ। यी चुनौतीहरू समाधान गर्नका लागि, पानीका स्रोतहरूको संरक्षण र पुनर्स्थापनाले पानीको उपलब्धता बढाउनेछ, जसले पिउने पानी, सिँचाइ र अन्य घरायसी आवश्यकता पूरा गर्न मद्दत पुर्याउनेछ।

उद्देश्य:

यस क्रियाकलापको उद्देश्य सिँचाइ र घेरेलु प्रयोजनका लागि पानीका स्रोतहरू/मुहानहरूको पुनर्स्थापना र संरक्षणका माध्यमबाट पानीको उपलब्धता बढाउँदै खाद्य सुरक्षा सुधार, कृषि उत्पादनमा वृद्धि र महिलाहरूको कार्यबोझ जस्ता समस्याहरूलाई समाधान गर्दै स्थानीय समुदायको उत्थानशीलता वृद्धिमा सहयोग पुर्याउनु हो।

कार्यान्वयन प्रक्रिया:

- भू तथा जलाधार व्यवस्थापन कार्यालय रामेछापले आवश्यक तयारीका लागि बैठक गर्ने,
- गाउँपालिका/नगरपालिका/वडा कार्यालय र उप-जलाधार स्तरीय समन्वय समिति सँगको समन्वय तथा सहकार्यमा मरिण जलाधारको प्राथमिकता प्राप्त उप-जलाधारहरु भित्र क्षेत्र पहिचान गर्ने,
- पानीका स्रोत पुनर्स्थापना वा संरक्षणको लागि स्थल चयन गर्दा, प्रमुख पक्षहरुमा पानीको उपलब्धता र गुणस्तर, जलविज्ञानको अवस्था, भौगोलिक स्थिती र मुलाधार क्षेत्रहरुको मूल्याङ्कन गर्नु पर्दछ। साथै, सामाजिक, सांस्कृतिक र कानूनी पक्षहरू, जस्तै समुदायको सहभागिता, पारिस्थितिकी प्रणालीमा असर र पानीको स्रोत दर्ता आदि विषयलाई ध्यान दिनुपर्छ ।
- क्रियाकलाप कार्यान्वयनका लागी पहिचान भएका क्षेत्रका स्थानीय समुदाय तथा घरधुरीलाई कार्यक्रमको उद्देश्य, फाइदा, दीर्घकालीन असर, काम, कर्तव्य आदिबारे अभिमुखीकरण गर्ने,
- क्रियाकलापहरु तय गर्दा प्रकृतिमा आधारित समाधान, बनस्पतिक तथा संरचानात्मक उपायहरू प्याकेजमा पानीको मुहान (मूल), यसको जलाधार क्षेत्र तथा वितरण प्रणालीलाई समेट्ने गरि तय गर्नु पर्ने छ,
- क्रियाकलाप कार्यान्वयन चरणमा डिजाइन र लागत अनुमान तयार गरी उप-जलाधार स्तरीय समन्वय समितीको सहजीकरणमा उपभोक्ता समिती/समुह/सामुदायिक वन सँग कार्य सम्झौता, श्रोत साधन बाँडफाँड र जनसहभागिता परिचालन गर्ने,
- क्रियाकलाप गर्नु अगाडी, भईरहेको र सम्पन्न भएको अवस्थाको श्रव्य दृश्य (फोटो, भिडियो) अभिलेख राख्ने,
- कार्यक्रम स्थलमा परियोजनाको विस्तृत विवरण जस्तै निर्माण स्थल, निर्माण शुरु र सम्पन्न मिति, लाभान्वित घरधुरी, लागत, समुदायको योगदान, जोखिम आदि खुल्ने गरी अनिवार्य रुपमा होर्डिङ बोर्ड/सूचना पाटी राख्नु पर्ने,

प्रदेश सचिव

- कार्य संचालनका क्रममा वातावरणीय र सामाजिक सुरक्षा अनुगमन फ्रेमवर्क (Environmental and Social Safeguards Monitoring Framework), प्रक्रिया फ्रेमवर्क (Process Framework), आदिवासी जनजाति योजना फ्रेमवर्क (Indigenous Peoples Planning Framework), लैङ्गिक विश्लेषण र कार्य योजना (Gender Analysis and Action Plan), सरोकारवाला संलग्नता योजना (Stakeholders Engagement Plan) का प्रावधानहरु सुनिश्चित गर्ने,
- संघीय वन तथा वातावरण मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय, बागमती प्रदेश र डब्लु. डब्लु. एफ. बीच भएको त्रिपक्षीय आयोजना कार्यान्वयन सम्झौता (सम्झौता नं. NP१५५४९) र अर्थ मन्त्रालय र डब्लु. डब्लु. एफ. बीच भएको आर्थिक सम्झौतामा उल्लेख भएका सर्तहरु सुनिश्चित गर्नु पर्ने,
- परियोजना व्यवस्थापन ईकाईले नियमित रुपमा अनुगमन, मुल्यांकन तथा पृष्ठपोषन गर्ने,
- प्रतिवेदन तयार तथा तथ्याङ्क सङ्कलन गर्ने।

अपेक्षित उपलब्धिः

- जलवायुजन्य प्रकोपहरू जस्तै पहिरो, बाढी, खडेरी, र वन डढेलोका बिरुद्ध मरिण जलाधारका संकटासन्न घरधुरीहरुको अनुकूलन क्षमता बृद्धि भएको हुने छ।

सहयोगी सूचकः

- जीविकोपार्जनमा जलवायु परिवर्तनको प्रभावको लागि अनुकूलनका अभ्यासहरू प्रयोग गर्ने स्थानीय घरधुरीहरुको संख्या।
- जीविकोपार्जनमा जलवायु परिवर्तनको प्रभावका सम्बोधन लागि अनुकूलनका अभ्यासहरूमा ज्ञान र तालिम पाएका स्थानीय घरधुरीहरुको सङ्ख्या।

२.१.१.३.४: भूमिगत जल क्षेत्रको पानी संकलन र वितरण

2.1.1.3.4: Sub-surface water harvesting and distribution

पृष्ठभूमि/परिचयः

जलवायु परिवर्तनका कारण वर्षा प्रणालीमा आएको अनियमितता, अत्यधिक वर्षा वा लामो समयसम्मको खडेरीका कारण सतही तथा भूमिगत पानीको सतह घट्दो क्रममा छ। यसले स्थानीय नदी, खोल्सा तथा मुहानहरू सुक्ने साथै खानेपानी र सिँचाइको अभाव झर्ने बढ्दो अवस्थामा छ। मरिण जलाधार क्षेत्रका धेरै ठाउँमा पानीको अभाव रहेको छ। चुरे-भावर हुँदै बग्ने धेरै नदीहरु हिउँदमा सुख्खा हुने हुँदा भूमिगत जलको सतह र यसका आसपासका क्षेत्रमा घट्न जान्छ। कारणवशः यस जलाधार क्षेत्रमा बसोबास गर्ने समुदायका लागि पानीको आपूर्ति घट्ने, सिँचाइ अभावले कृषि उत्पादन घट्ने, पशुपालनमा असर पर्ने र दीर्घकालीन रूपमा जीविकोपार्जनमा प्रतिकूल प्रभाव पर्न सक्छ। यसले पानीको संकट, खाद्य असुरक्षा र आर्थिक कठिनाइ बढाउन सक्छ। नदीनाला तथा यसका नजिकका ठाउँमा कम गहिराइमा रहेका भूमिगत जल क्षेत्र पहिचान गरी पानीको आपूर्ति गर्ने प्रयोजनार्थ भूमिगत जल क्षेत्रको पानी संकलन र सिंचाई मार्फत वितरण क्रियाकलाप

तय गरिएको हो। यस क्रियाकलापले विभिन्न जलवायुजन्य प्रकोपहरूलाई व्यवस्थापन गर्दै, पानीको अभावको समस्यालाई समाधान गर्ने र समुदायहरूको उत्थानशील क्षमता निर्माणमा महत्वपूर्ण योगदान पुर्याउनेछ।

उद्देश्यः

यस क्रियाकलापको उद्देश्य भूमिगत पानीको प्रयोग मार्फत पानीको उपलब्धतामा बृद्धि, वितरणमा सुधार गर्दै खेतीयोग्य जमिनमा सिचाई पहुँच, उत्पादन र उत्पादकत्व बृद्धि गर्ने रहेको छ।

कार्यान्वयन प्रक्रियाः

- भू तथा जलाधार व्यवस्थापन कार्यालय रामेछापले आवश्यक तयारीका लागि बैठक गर्ने,
- गाउँपालिका/नगरपालिका/वडा कार्यालय र उप-जलाधार स्तरीय समन्वय समिति सँगको समन्वय तथा सहकार्यमा मरिण जलाधारको प्राथमिकता प्राप्त उप-जलाधारहरु भित्र क्षेत्र पहिचान गर्ने,
- भूमिगत जल क्षेत्रको पानी संकलन र वितरणकालागी सिँचाइ कुलो निर्माण गर्दा भूमीगत पानी प्रयोग गर्ने स्थान, सिँचाइ कूलोको उपल्लो क्षेत्र/मध्य क्षेत्र/तल्लो क्षेत्र र कूलोको नजिकको जलाधार क्षेत्र अनुगमन गरी प्याकेजमा क्रियाकलापहरु छनौट गर्ने,
- सुख्खा समयमा (फागुन देखि वैशाखसम्म) भूमिगत पानी प्रयोग हुने स्थानमा पानीको सतह कति गहिराइमा रहन्छ र त्यहाँको सिँचाइ क्षेत्रको भौगोलिक अवस्था (जस्तैः उचाइ) को अध्ययन गर्ने,
- क्रियाकलाप कार्यान्वयनका लागी पहिचान भएका क्षेत्रका स्थानीय समुदाय तथा घरधुरीलाई कार्यक्रमको उद्देश्य, फाइदा, दीर्घकालीन असर, काम, कर्तव्य आदिबारे अभिमुखीकरण गर्ने,
- क्रियाकलाप कार्यान्वयन चरणमा डिजाइन र लागत अनुमान तयार गरी उप-जलाधार स्तरीय समन्वय समितीको सहजीकरणमा उपभोक्ता समिती/समुह/सामुदयिक वन सँग कार्य सम्झौता, श्रोत साधन बाँडफाँड र जनसहभागिता परिचालन गर्ने,
- निर्माण गर्नु अगाडी, निर्माण भईरहेको र सम्पन्न भएको अवस्थाको श्रव्य दृश्य (फोटो, भिडियो) अभिलेख राख्ने,
- संघीय वन तथा वातावरण मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय, बागमती प्रदेश र डब्लु. डब्लु. एफ. बीच भएको त्रिपक्षीय आयोजना कार्यान्वयन सम्झौता (सम्झौता नं. NP१५५४९) र अर्थ मन्त्रालय र डब्लु. डब्लु. एफ. बीच भएको आर्थिक सम्झौतामा उल्लेख भएका सर्तहरु सुनिश्चित गर्नु पर्ने,
- परियोजना व्यवस्थापन ईकाईले नियमित रुपमा अनुगमन, मुल्यांकन तथा पृष्ठपोषन गर्ने,
- कार्यक्रम स्थलमा परियोजनाको विस्तृत विवरण जस्तै निर्माण स्थल, निर्माण शुरु र सम्पन्न मिति, लाभान्वित घरधुरी,लागत, समुदायको योगदान, जोखिम आदि खुल्ने गरी अनिवार्यरुपमा होर्डिङ बोर्ड/सूचना पाटी राख्नु पर्ने,
- कार्य संचालनका क्रममा वातावरणीय र सामाजिक सुरक्षा अनुगमन फ्रेमवर्क (**Environmental and Social Safeguards Monitoring Framework**), प्रक्रिया फ्रेमवर्क (**Process Framework**), आदिवासी जनजाति योजना

फ्रेमवर्क (Indigenous Peoples Planning Framework), लैङ्गिक विश्लेषण र कार्य योजना (Gender Analysis and Action Plan), सरोकारवाला संलग्नता योजना (Stakeholders Engagement Plan) का प्रावधानहरु सुनिश्चित गर्ने,

- प्रतिवेदन तयार तथा तथ्याङ्क सङ्कलन गर्ने।

अपेक्षित उपलब्धिः

- जलवायुजन्य प्रकोपहरू जस्तै पहिरो, बाढी, खडेरी, र वन डडेलोका विरुद्ध मरिण जलाधारका संकटासन्न घरधुरीहरुको अनुकूलन क्षमता बृद्धि भएको हुने छ।
- जीविकोपार्जनमा जलवायु परिवर्तनको प्रभावको लागि अनुकूलनका अभ्यासहरू प्रयोग गर्ने स्थानीय घरधुरीहरुको संख्या।

सहयोगी सूचकः

- जीविकोपार्जनमा जलवायु परिवर्तनको प्रभावको लागि अनुकूलनका अभ्यासहरू प्रयोग गर्ने स्थानीय घरधुरीहरुको संख्या।

२.१.१.३.४.१: सिंचाइ तथा घरेलु प्रयोजनका लागि इनार निर्माण

2.1.1.3.4.1: Construction of the dugout well for irrigation and domestic purposes

पृष्ठभूमि/परिचयः

जलवायु परिवर्तनका कारण वर्षा प्रणालीमा आएको अनियमितता, अत्यधिक वर्षा र लामो खडेरीका कारण चुरे क्षेत्रका सतही तथा भूमिगत पानी स्रोतहरूमा कमी आउन थालेको छ। यसको प्रत्यक्ष प्रभाव स्थानीय नदी, खोल्सा तथा मुहानहरूमा पानीको आपूर्ति कम भई खानेपानी र सिँचाइको अभाव देखिँदै गएको छ। विशेषगरी चुरे—भावर क्षेत्र हुँदै बग्ने साना नदी तथा खोलाहरू हिउँदको समयमा सुक्ने भएकाले, स्थानीय बासिन्दाहरू पानीको अभावमा झेलीरहेका छन्। जाडो र सुख्खा मौसममा पिउने पानी र सिँचाइका लागि अझ बढी कठिनाइ देखिन्छ। धेरै स्थानहरूमा स्थायी पानीका मुहानहरू छैनन्, भएका मुहानहरू पनि क्रमशः सुक्दै गएका छन्। यस्तो अवस्थामा समुदायको आधारभूत आवश्यकता जस्तै खानेपानी र सिँचाइ समेत पूरा गर्न सकिरहेका छैनन्। पानीको उपलब्धतामा आएको कमी, कमजोर भूगर्भीय संरचना, र सतही तथा भूमिगत दुवै पानीका स्रोत घट्दो क्रममा रहेका कारण दीर्घकालीन समाधानका उपायहरु आवश्यक भएका छन्।

यसै सन्दर्भमा, वर्षभरिका लागि सुरक्षित, भरपर्दो र स्थायी पानीको स्रोत सुनिश्चित गर्न इनार निर्माणको क्रियाकलाप अघि सारिएको हो। इनार निर्माणले विशेष गरी त्यस्ता स्थानहरूमा जहाँ अन्य वैकल्पिक पानीका स्रोतहरू उपलब्ध छैनन्, दीर्घकालीन रूपमा पानीको पहुँच सुनिश्चित गर्नेछ। यो प्रयासले जलवायु परिवर्तनजन्य जोखिम, विशेषतः लामो खडेरीका बेला पनि स्थायी पानी आपूर्ति सुनिश्चित गर्न सहयोग पुर्‍याउँछ। यसले खानेपानीको संकट न्यून गर्ने, स्वच्छ पानीको पहुँच सुधार्ने र त्यसमार्फत स्वास्थ्य जोखिमहरू घटाउनेछ। साथै, इनार निर्माणजस्ता उपायहरूले पिउने पानी र सिँचाइका लागि स्थायी समाधान प्रदान गर्दै स्थानीय समुदायहरूको जलवायु अनुकूलन र उत्थानशील क्षमता अभिवृद्धिमा महत्वपूर्ण योगदान पुर्‍याउनेछन्।

उद्देश्यः

यस क्रियाकलापको उद्देश्य खानेपानी र सिंचाइका लागि आवश्यक पानी आपूर्ति गर्दै, जलवायु परिवर्तनका कारण सिर्जिएका लामो खडेरी, असमान वर्षा र सतही तथा भूगर्भीय पानीको अभाव जस्ता समस्याहरू व्यवस्थापन गर्न सहयोग पुर्याउनेछ। साथै, यसले स्थानीय समुदायहरूको खाद्य सुरक्षा सुधार्न, कृषि उत्पादन र जलवायु उत्थानशीलता वृद्धिमा योगदान पुर्याउने छ।

कार्यान्वयन प्रक्रिया:

- भू तथा जलाधार व्यवस्थापन कार्यालय रामेछापले आवश्यक तयारीका लागि बैठक गर्ने,
- गाउँपालिका/नगरपालिका/वडा कार्यालय र उप-जलाधार स्तरीय समन्वय समिति सँगको समन्वय तथा सहकार्यमा मरिण जलाधारको प्राथमिकता प्राप्त उप-जलाधारहरू भित्र इनार निर्माण गर्ने स्थान पहिचान गर्ने,
- इनारलाई स्थिर र दिगोरुपमा सञ्चालनमा वरिपरिको भूगोलले महत्वपूर्ण भूमिका खेल्ने भएकाले, छनोट भएको क्षेत्र, नजिकको जलाधार र वितरण प्रणाली कार्य एकाइका रूपमा लिई क्रियाकलापहरू प्याकेजमा छनौट गर्ने,
- इनार निर्माण गर्ने स्थानमा सुख्खा समयमा पानीको सतह कति गहिराईमा आउछ अध्ययन गर्ने,
- क्रियाकलाप कार्यान्वयन चरणमा डिजाइन र लागत अनुमान तयार गरी उप-जलाधार स्तरीय समन्वय समितीको सहजीकरणमा उपभोक्ता समिती/समुह/सामुदायिक बन सँग कार्य सम्झौता, श्रोत साधन बाँडफाँड र जनसहभागिता परिचालन गर्ने,

  क्रियाकलाप कार्यान्वयनका लागी पहिचान भएका क्षेत्रका स्थानीय समुदाय तथा घरधुरीलाई कार्यक्रमको उद्देश्य, फाइदा, दीर्घकालीन असर, काम, कर्तव्य आदिबारे अभिमुखीकरण गर्ने ,
- निर्माण गर्नु अगाडी, भईरहेको र सम्पन्न भएको अवस्थाको श्रव्य दृश्य (फोटो, भिडियो) अभिलेख राख्ने,
- परियोजनाको विस्तृत विवरण जस्तै निर्माण स्थल, निर्माण शुरु र सम्पन्न मिति, लाभान्वित घरधुरी, लागत, समुदायको योगदान, जोखिम आदि खुल्ने गरी अनिवार्यरुपमा होर्डिङ बोर्ड/सूचना पाटी राख्नु पर्ने,
- कार्य संचालनका क्रममा वातावरणीय र सामाजिक सुरक्षा अनुगमन फ्रेमवर्क (Environmental and Social Safeguards Monitoring Framework), प्रक्रिया फ्रेमवर्क (Process Framework), आदिवासी जनजाति योजना फ्रेमवर्क (Indigenous Peoples Planning Framework), लैङ्गिक विश्लेषण र कार्य योजना (Gender Analysis and Action Plan), सरोकारवाला संलग्नता योजना (Stakeholders Engagement Plan) का प्रावधानहरु सुनिश्चित गर्ने,
- संघीय बन तथा वातावरण मन्त्रालय, बन तथा वातावरण मन्त्रालय, बागमती प्रदेश र डब्लु. डब्लु. एफ. बीच भएको त्रिपक्षीय आयोजना कार्यान्वयन सम्झौता (सम्झौता नं. NP१५५४९) र अर्थ मन्त्रालय र डब्लु. डब्लु. एफ. बीच भएको आर्थिक सम्झौतामा उल्लेख भएका सर्तहरु सुनिश्चित गर्नु पर्ने,
- परियोजना व्यवस्थापन ईकाईले नियमित रुपमा अनुगमन, मुल्यांकन तथा पृष्ठपोषन गर्ने,
- प्रतिवेदन तयार तथा तथ्याङ्क सङ्कलन गर्ने।

अपेक्षित उपलब्धिः

- जलवायुजन्य प्रकोपहरू जस्तै पहिरो, बाढी, खडेरी र वन डडेलोका विरुद्ध मरिण जलाधारका संकटासन्न घरधुरीहरुको अनुकूलन क्षमता वृद्धि भएको हुने छ।
- जीविकोपार्जनमा जलवायु परिवर्तनको प्रभावको लागि अनुकूलनका अभ्यासहरू प्रयोग गर्ने स्थानीय घरधुरीहरुको संख्या।

सहयोगी सूचकः

- जीविकोपार्जनमा जलबायु परिवर्तनको प्रभावको लागि अनुकूलनका अभ्यासहरू प्रयोग गर्ने स्थानीय घरधुरीहरुको संख्या।

२.१.१.४: स्थानीय समुदायलाई जलवायु-अनुकूलित औजार, प्रविधि तथा अभ्यास; व्यवसायिक कृषि र पशुपन्छी पालन; र पानी व्यवस्थापनका लागि तालिम

2.1.1.4: Train local communities on climate-adaptive technologies and practices in agriculture including commercial farming, livestock management and water management in support of activities 2.1.1.1, 2.1.1.2 and 2.1.1.3

पृष्ठभूमि/परिचयः

मरिण परियोजना कार्यान्वयन हुने कमलामाई नगरपालिका, मरिण, हरिहरपुरगढी र घ्याङलेख गाउँपालिका जलवायु परिवर्तनका कारण संवेदनशील क्षेत्र हो, जहाँ बाढी, खडेरी, वन डडेलो, जमिन कटान र पहिरोजस्ता समस्या बारम्बार देखिन्छन्। कृषि तथा पशुपन्छी पालनमा निर्भर समुदायको जीविका जोखिममा परिरहेको सन्दर्भमा मरिण परियोजनाले जलवायु उत्थानशीलता वृद्धि गर्न समुदायलाई जलवायु-अनुकूलित औजार, प्रविधि र अभ्यास, व्यावसायिक कृषि तथा पशुपालन, र दिगो पानी व्यवस्थापनबारे व्यवहारिक ज्ञान अनि क्षमता अभिवृद्धिको लागि विभिन्न क्षमता अभिवृद्धिका कार्यक्रम गर्नु पर्ने देखिन्छ।

यसरी तालिम मार्फत समुदायको सीप सुदृढ गरिनुका साथै उनीहरूलाई वातावरणमैत्री, दिगो र आयमुखी कृषि प्रणालीमा आकर्षित गराई जलवायु उत्थानशीलता जीवनयापनका आधारहरू मजबुत बनाइनेछ। साथै, दीगो पानी व्यवस्थापन तथा जल स्रोत संरक्षणमा सामुदायिक सहभागिता बढाई स्थानीय स्रोतहरुको संरक्षण र उपयोगलाई सुदृढ बनाउने प्रयास गरिने छ। यस सशक्तिकरण तालिमको माध्यमबाट, स्थानीय समुदायमा जलवायु परिवर्तनका ज्ञान, प्रविधि र अभ्यासहरुको प्रभावकारी विस्तार गर्न सक्षम हुनेछन्। यसले जलवायु परिवर्तनका प्रभावहरूसँग जुध्न र दिगो जीविकोपार्जनमा महत्वपूर्ण योगदान पुर्याउनेछ।

उद्देश्यः

यस क्रियाकलापको उद्देश्य समुदायको जलबायु अनुकूलन प्रविधि, अभ्यास, व्यावसायिक कृषि, पशुपालन र पानी व्यवस्थापन सम्बन्धी क्षमता अभिवृद्धि गर्दै अनुकूलित जीविकोपार्जन र जीविकामा योगदान पुर्याउनु हो।

कार्यान्वयन प्रक्रिया:

- भू तथा जलाधार व्यबस्थापन कार्यालय रामेछापले आवश्यक तयारीका लागि बैठक गर्ने,
- गाउँपालिका/नगरपालिका/उप-जलाधार स्तरीय समन्वय समिति र प्राविधिक संस्थाहरू सँग समन्वय गरि तालिम संचालनका लागि स्थान र मिति तय गर्ने,
- आवश्यक स्रोत सामाग्रीहरुको पूर्व तयारी एवं श्रोत व्यक्ति, अवधारण पत्र, तालिममा छलफल गर्ने विषयवस्तुको तयारी गरी तालिमको तालिका बनाउने,
- आवश्यक स्रोत सामग्री तयार गर्दा परियोजना दस्तावेज, अध्ययन प्रतिवेदन, स्थानीय आवश्यकता पहिचान र लक्षित समुह/क्षेत्रहरूको आवश्यकताहरुलाई आधार बनाउनु पर्ने छ,
- तालिम सहजीकरण गर्नको लागि सम्भावित बिषय विज्ञ तथा स्रोत व्यक्तिहरुको रोस्टर तयार र अद्यावधिक गर्नु पर्ने,
- स्थानीय समुदाय/सहभागी र प्राविधिक संस्थाहरूलाई तालिमको प्रस्तावित मिति, विषयवस्तु र कार्यक्रम सञ्चालन स्थलको बारेमा अग्रिम सूचना र जानकारी दिने,
- तालिमका सहभागी छनोट गर्दा महिला, आदिवासी र स्थानीय समुदायलाई प्राथमिकता दिनु पर्ने छ, जसमध्य महिलाको सहभागीता ५०% सुनिश्चित गर्नु पर्ने छ,
- तालिम पूर्व (Pre-Test) र पश्चातको (Post-Test) परीक्षा गर्ने,
- तालिम संचालनका क्रममा वातावरणीय र सामाजिक सुरक्षा अनुगमन फ्रेमवर्क (Environmental and Social Safeguards Monitoring Framework), प्रक्रिया फ्रेमवर्क (Process Framework), आदिवासी जनजाति योजना फ्रेमवर्क (Indigenous Peoples Planning Framework), लैङ्गिक विश्लेषण र कार्य योजना (Gender Analysis and Action Plan), सरोकारवाला संलग्नता योजना (Stakeholders Engagement Plan) का प्रावधानहरु सुनिश्चित गर्ने,
- संघीय वन तथा वातावरण मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय, बागमती प्रदेश र डब्लु. डब्लु. एफ. बीच भएको त्रिपक्षीय आयोजना कार्यान्वयन सम्झौता (सम्झौता नं. NP१५५४९) र अर्थ मन्त्रालय र डब्लु. डब्लु. एफ. बीच भएको आर्थिक सम्झौतामा उल्लेख भएका सर्तहरु सुनिश्चित गर्नु पर्ने,
- तालिम कार्यान्वयन भईरहेका अवस्था र सम्पन्न भएको प्रकृया र अवस्थाको श्रव्य दृश्य (फोटो, भिडियो) अभिलेख राख्ने,
- तालिम संचालन, खुल्ला छलफल र कार्ययोजना निर्माण गर्ने,
- प्रतिवेदन तयार तथा तथ्याङ्क सङ्कलन गर्ने,
- कार्य योजनाको कार्यान्वयन अवस्थाको अनुगमन र छलफल गर्ने।

अपेक्षित उपलब्धि:

- जलवायुजन्य प्रकोपहरू जस्तै पहिरो, बाढी, खडेरी र बन डढेलोका विरुद्ध मरिण जलाधारका संकटासन्न घरधुरीहरुको अनुकूलन क्षमता बृद्धि भएको हुने छ।

सहयोगी सूचक:

प्रदेश सचिव

- जीविकोपार्जनमा जलवायु परिवर्तनको प्रभावको लागि अनुकूलनका अभ्यासहरू प्रयोग गर्ने स्थानीय घरधुरीहरुको संख्या।
- जीविकोपार्जनमा जलवायु परिवर्तनको प्रभावका सम्बोधन लागि अनुकूलनका अभ्यासहरुमा ज्ञान र तालिम पाएका स्थानीय घरधुरीहरुको सङ्ख्या।

२.१.१.५: स्थानीय सरकारका कर्मचारीहरू र निजी कृषि/पशुपन्छी पालन सेवा प्रदायकहरूलाई समुदायहरुको क्षमता अभिवृद्धि र प्रविधि विस्तारका लागि जलवायु-अनुकूलित औजार, प्रविधि तथा अभ्यास; व्यावसायिक कृषि र पशुपन्छी पालन; र पानी व्यवस्थापनका लागि तालिम

2.1.1.5: Train local government officials and private agricultural/ veterinary service providers in the delivery of extension and technical services to local communities on climate-adaptive technologies and practices in agriculture, livestock management and water management, in support of activities 2.1.1.1, 2.1.1.2 and 2.1.1.3

पृष्ठभूमि/परिचय:

जलवायु परिवर्तनका बढ्दो चुनौतीहरूलाई सम्बोधन गर्दै, कृषि, पशुपन्छी र पानी व्यवस्थापन प्रणालीलाई दिगो र प्रभावकारी बनाउनु आजको आवश्यक हो। यस्ता चुनौतीहरू सामना गर्न स्थानीय समुदायलाई आवश्यक ज्ञान र प्राविधिक सेवाहरूको सहज पहुँच उपलब्ध गराउनु महत्वपूर्ण हुन्छ। जलवायु परिवर्तनको ज्ञान र प्रविधिहरूमा सीमित मानव स्रोत र प्राविधिक क्षमता भएका कारण, मरिण जलाधार क्षेत्रका स्थानीय सरकारी कर्मचारी र निजी कृषि/भेटेरिनरी सेवा प्रदायकहरूको ज्ञान र क्षमता अभिवृद्धि गर्नु महत्त्वपूर्ण छ। यस तालिमको माध्यमबाट क्षमता अभिवृद्धि भएका सरोकारवालाहरूले स्थानीय समुदायमा जलवायु परिवर्तनका ज्ञान, प्रविधि र अभ्यासहरूको प्रभावकारी विस्तार गर्न सक्षम हुनेछन्। यसले जलवायु परिवर्तनका प्रभावहरूसँग जुध्न र समुदायको दिगो जीविकोपार्जनमा योगदान पुर्याउनेछ।

उद्देश्य:

- यस क्रियाकलापको उद्देश्य स्थानीय सरकारी कर्मचारी, निजी कृषि/पशु चिकित्सा सेवा प्रदायकहरू र प्राविधिक संस्थाहरूलाई जलवायु-अनुकूलन प्रविधि र अभ्यासमा क्षमता वृद्धि गरेर ती प्रविधि र अभ्यासहरूलाई समुदायस्तरमा विस्तार गर्न योगदान पुर्याउनु हो।

कार्यान्वयन प्रक्रिया:

- भू तथा जलाधार व्यवस्थापन कार्यालय रामेछापले आवश्यक तयारीका लागि बैठक गर्ने,
- भू तथा जलाधार व्यवस्थापन कार्यालय रामेछापले स्थानीय सरकारी कर्मचारी, निजी कृषि/पशु चिकित्सा सेवा प्रदायकहरू र प्राविधिक संस्थाहरू सँग समन्वय गरि तालिम संचालनका लागी स्थान र मिति तय गर्ने,
- आवश्यक स्रोत सामाग्रीहरुको पूर्व तयारी एवं श्रोत व्यक्ति, अवधारण पत्र, तालिममा छलफल गर्ने विषयवस्तुको तयारी गरी तालिमको तालिका बनाउने,

- आवश्यक स्रोत सामग्री तयार गर्दा परियोजना दस्तावेज, अध्ययन प्रतिवेदन, स्थानीय आवश्यकता पहिचान र लक्षित समुह/क्षेत्रहरुको आवश्यकताहरुलाई आधार बनाउनु पर्ने छ,
- तालिम सहजीकरण गर्नको लागि सम्भावित विषय विज्ञ तथा स्रोत व्यक्तिहरुको रोस्टर तयार र अध्यावधिक गर्नु पर्ने,
- स्थानीय सरकारी कर्मचारीहरू, निजी कृषि/पशु चिकित्सा सेवा प्रदायकहरू र प्राविधिक संस्थाहरुलाई तालिमको प्रस्तावित मिति, विषयवस्तु र कार्यक्रम सञ्चालन स्थलको बारेमा अग्रिम सूचना र जानकारी दिने,
- तालिमका सहभागी छनोट गर्दा महिला, आदिवासी र स्थानीय समुदायलाई प्राथमिकता दिनु पर्ने छ,
- तालिम पूर्व (Pre-Test) र पश्चातको (Post-Test) परीक्षा गर्ने,
- तालिम संचालनका क्रममा वातावरणीय र सामाजिक सुरक्षा अनुगमन फ्रेमवर्क (Environmental and Social Safeguards Monitoring Framework), प्रक्रिया फ्रेमवर्क (Process Framework), आदिवासी जनजाति योजना फ्रेमवर्क (Indigenous Peoples Planning Framework), लैङ्गिक विश्लेषण र कार्य योजना (Gender Analysis and Action Plan), सरोकारवाला संलग्नता योजना (Stakeholders Engagement Plan) का प्रावधानहरु सुनिश्चित गर्ने,
- संघीय वन तथा वातावरण मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय, बागमती प्रदेश र डब्लु. डब्लु. एफ. बीच भएको त्रिपक्षीय आयोजना कार्यान्वयन सम्झौता (सम्झौता नं. NP१५५४९) र अर्थ मन्त्रालय र डब्लु. डब्लु. एफ. बीच भएको आर्थिक सम्झौतामा उल्लेख भएका सर्तहरु सुनिश्चित गर्नु पर्ने,
- तालिम कार्यान्वयन भईरहेका अवस्था र सम्पन्न भएको प्रकृया र अवस्थाको श्रव्य दृश्य (फोटो, भिडियो) अभिलेख राख्ने,
- तालिम संचालन, खुल्ला छलफल र कार्ययोजना निर्माण गर्ने,
- प्रतिवेदन तयार तथा तथ्याङ्क सङ्कलन गर्ने,
- कार्य योजनाको कार्यान्वयन अवस्थाको अनुगमन र छलफल गर्ने।

अपेक्षित उपलब्धि:

- जलवायुजन्य प्रकोपहरू जस्तै पहिरो, बाढी, खडेरी र वन डडेलोका विरुद्ध मरिण जलाधारका संकटासन्न घरधुरीहरुको अनुकूलन क्षमता वृद्धि भएको हुने छ ।
- स्थानीय योजना र नीतिहरुमा जलवायु परिवर्तन अनुकूलनलाई मूलप्रवाहीकरण गर्न ज्ञान, सिप र क्षमता सुधार भएको हुने ।

सहयोगी सूचक:

- जीविकोपार्जनमा जलवायु परिवर्तनको प्रभावको लागि अनुकूलनका अभ्यासहरू प्रयोग गर्ने स्थानीय घरधुरीहरुको संख्या।
- जीविकोपार्जनमा जलवायु परिवर्तनको प्रभावका सम्बोधन लागि अनुकूलनका अभ्यासहरूमा ज्ञान र तालिम पाएका स्थानीय घरधुरीहरुको सङ्ख्या।

- सहभागितामूलक जलवायु उत्थानशीलता संकटासन्नता र जलवायु परिवर्तन मूलप्रवाहिकरणमा तालिम, क्षमता तथा ज्ञान भएका सरकारी र नागरिक समाज संस्थाहरु (CBOs) को कर्मचारीहरूको संख्या ।
- जलवायु परिवर्तन मूलप्रवाहिकरणमा मार्गदर्शन अनुसार जलवायु परिवर्तन मैत्री योजना तथा नीतिहरु तयार वा संशोध गर्ने नगरपालिका, गाउँपालिका र अन्य सरोकारवालाहरुको संख्या।

२.२.१.१.१: बहु-उपयोगी नर्सरी स्थापना, मर्मत सम्भार र प्रवर्द्धनमा सहयोग

2.2.1.1.1: Support to multi-purpose nursery establishment, maintenance, and promotion

पृष्ठभूमि/परिचयः

परियोजना उद्देश्य अनुसार, प्रकृतिमा आधारित समाधान (NbS) को प्रयोगद्वारा समुदायको जीविकोपार्जनका स्रोत र सम्पत्तिहरूमा जलवायुजन्य जोखिमहरूको असर कम गर्दै, जलवायुजन्य प्रकोपहरू जस्तै पहिरो, बाढी, खडेरी र बन डढेलोका विरुद्ध मरिण जलाधारका संकटासन्न घरधुरीहरूको अनुकूलन क्षमता वृद्धि गर्ने लक्ष्य राखिएको छ। यस उद्देश्यको प्राप्तिका लागि, बहु-उपयोगी नर्सरी स्थापना, मर्मतसम्भार र प्रवर्द्धनमा सहयोग गर्न क्रियाकलाप समावेश गरिएको हो। यसमा, समुदाय, सामुदायिक बन, कबुलियती बन र कृषकहरूको बारीमा वृक्षारोपणको लागि बिरुवाहरू उत्पादन गर्नका लागि आवश्यक क्षेत्रहरूको स्थापना, मर्मतसम्भार र प्रवर्द्धनलाई प्राथमिकता दिइन्छ। यस कियाकलापले जलवायु परिवर्तन न्यूनीकरण र जलाधार व्यवस्थापनमा समेत महत्त्वपूर्ण योगदान पुर्याउनेछ।

उद्देश्यः

- यस क्रियाकलापको उद्देश्य मरिण जलाधार अन्तर्गत बहु-उपयोगी नर्सरी स्थापना, मर्मत र प्रवर्द्धनद्वारा स्थानीय समुदाय, सामुदायिक बन, कबुलियती बन र कृषकहरूको मागअनुसार विभिन्न डालेघाँस र रूख प्रजातिका बहुवर्षीय बिरुवाहरू उत्पादन गरी निशुल्क वितरण गर्ने। यसले कृषकलाई आफ्नै जमिनमा डालेघाँस उत्पादन, बन कभरेजमा वृद्धि, माटोको ओसिलोपन संरक्षण, भू-क्षय घटाउने र जलवायु परिवर्तन अनुकूलनमा योगदान पुर्याउने।

कार्यान्वयन प्रक्रिया:

- डिभिजन बन कार्यालयले आवश्यक तयारीका लागि बैठक गर्ने,
- परियोजना व्यवस्थापन इकाई र डिभिजन बन कार्यालय बिच समन्वय र नर्सरी स्थापना, मर्मत सम्भार र प्रवर्द्धनकालागी छलफल मार्फत आवश्यकता पहिचानका गर्ने,
- यस क्रियाकलाप कार्यान्वयन गर्दा डिभिजन बन कार्यालयले उत्पादन गरेको भन्दा बितरणका लागि थप बाँस, बेटिभर लगाएतका बहुवर्षीय बिरुवा उत्पादन गर्नु पर्ने छ। साथै, नर्सरीमा सिंचाई, नर्सरी सुरक्षाको लागि स्थायी तारबार, ओभरहेड वाटर टैंक, कम्पोष्ट पिट, सेडहाउस, ग्रीन हाउस, हरेक बेडमा पाईप जडान गरी स्प्रइल सिंचाईको व्यवस्था, बत्तीको व्यवस्थाका कार्यहरु समेत खर्च गर्न सकिने छ,
- क्रियाकलाप कार्यान्वयनको चरणमा डिजाइन र लागत अनुमान तयार गर्ने,

- कार्यक्रम स्थलमा परियोजनाको विस्तृत विवरण जस्तै निर्माण स्थल, शुरु र सम्पन्न मिति, लाभान्वित घरधुरी, लागत, समुदायको योगदान, जोखिम आदि खुल्ने गरी अनिवार्यरुपमा होर्डिङ बोर्ड/सूचना पाटी राख्नु पर्ने,
- कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्नु अगाडी, कार्यक्रम भईरहेका अवस्था र सम्पन्न भएको प्रकृया र अवस्थाको श्रव्य दृश्य (फोटो, भिडियो) अभिलेख राखे,
- कार्य संचालनका क्रममा वातावरणीय र सामाजिक सुरक्षा अनुगमन फ्रेमवर्क (Environmental and Social Safeguards Monitoring Framework), प्रक्रिया फ्रेमवर्क (Process Framework), आदिवासी जनजाति योजना फ्रेमवर्क (Indigenous Peoples Planning Framework), लैङ्गिक विश्लेषण र कार्य योजना (Gender Analysis and Action Plan), सरोकारवाला संलग्नता योजना (Stakeholders Engagement Plan) का प्रावधानहरु सुनिश्चित गर्ने,
- संघीय वन तथा वातावरण मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय, बागमती प्रदेश र डब्लु. डब्लु. एफ. बीच भएको त्रिपक्षीय आयोजना कार्यान्वयन सम्झौता (सम्झौता नं. NP१५५४९) र अर्थ मन्त्रालय र डब्लु. डब्लु. एफ. बीच भएको आर्थिक सम्झौतामा उल्लेख भएका सर्तहरु सुनिश्चित गर्नु पर्ने,
- परियोजना व्यवस्थापन ईकाईले नियमित रुपमा अनुगमन, मुल्यांकन तथा पृष्ठपोषन गर्ने,
- प्रतिवेदन तयार तथा तथ्याङ्क सङ्कलन गर्ने।

अपेक्षित उपलब्धि:

- प्रकृतिमा आधारित समाधान (NbS) का उपायहरु द्वारा समुदायको जीविकोपार्जनका स्रोतहरू र सम्पत्तिहरूमा जलवायुजन्य जोखिमहरू असर कम गर्ने।
- जलवायुजन्य प्रकोपहरू जस्तै पहिरो, बाढी, खडेरी र वन डढेलोका विरुद्ध मरिण जलाधारका संकटासन्न घरधुरीहरुको अनुकूलन क्षमता वृद्धि भएको हुने छ ।

सहयोगी सूचक:

- जीविकोपार्जनमा जलवायु परिवर्तनको प्रभावको लागि अनुकूलनका अभ्यासहरू प्रयोग गर्ने स्थानीय घरधुरीहरुको संख्या।
- जलवायु प्रकोप जोखिम विरुद्ध उत्थानशीलता वृद्धिका लागि NbS मार्फत क्षयग्रस्त/जोखिम भूमिको पुनर्स्थापना/स्थिर भएका क्षेत्रफल।
- वन व्यवस्थापनमा सुधार भएका सामुदायिक वन र कबुलियती बनको सङ्ख्या।

२.२.१.१.२: वृक्षारोपण सहित सँरक्षण र तारबारको लागि सहयोग

2.2.1.1.2: Afforestation/plantation support including protection and fencing

पृष्ठभूमि/परिचय:

परियोजनाको उद्देश्य अनुसार, वन व्यवस्थापनमा सुधार र मरिण जलाधार क्षेत्रको पुनर्स्थापना मार्फत यहाँका समुदायहरूको जलवायु उत्थानशीलता वृद्धि र जीविकोपार्जनमा सहयोग गर्ने उद्देश्य राखिएको छ। यसमा, जलाधार र समुदायस्तरमा उपलब्ध खाली र क्षतिग्रस्त भू-भागमा वृक्षारोपण गर्न सहयोग गर्नेछ। वृक्षारोपणका साथ-साथै संरक्षण र तारबार गर्ने कियाकलापहरूमा संकटासन्न घरधुरीहरु र अन्य सरोकारवालाहरूको सहभागिता सुनिश्चित

गरिनेछ। यसले मरिण जलाधारमा कार्बन उत्सर्जन न्यूनीकरण, जलवायु परिवर्तन अनुकूलन र जलाधार व्यवस्थापनमा महत्त्वपूर्ण योगदान पुर्याउनेछ।

उद्देश्यः

यस क्रियाकलापको उद्देश्य वृक्षारोपण सहित संरक्षण र तारबार सहयोग क्रियाकलाप मार्फत माटोको ओसिलोपन संरक्षण, क्षतिग्रत जमिनको भू-क्षय कमी, उत्पादकत्व वृद्धि, वन व्यवस्थापनमा सुधार र मरिण जलाधार क्षेत्रको पुनर्स्थापना गर्दै समुदायको जीविकोपार्जनका स्रोतहरू र सम्पत्तिहरूमा जलवायुजन्य जोखिमहरू असर कम गर्ने। साथै, यस क्रियाकलाप भौतिक संरचनाको दिगोपन कायम राख्न समेत सहयोग गर्नेछ।

कार्यान्वयन प्रक्रिया:

- डिभिजन वन कार्यालय, गाउँपालिका/नगरपालिका/वडा कार्यालय र उप-जलाधार समन्वय समिति सँगको समन्वयमा मरिण जलाधारको प्राथमिकता प्राप्त उप-जलाधारहरु भित्र वृक्षारोपण सहित संरक्षण र तारबार लगाउने क्षेत्र पहिचान गर्ने,
- वृक्षारोपणका लागी बिरुवा छनोट गर्दा मरिण जलाधारमा पाइने स्थानीय/रैथाने प्रजातिहरू प्राथमिकता दिनु पर्ने छ साथै वृक्षारोपणले स्थानीय समुदायका मागलाई समेत सम्बोधन गर्ने गरी बहुउद्देशीय मिथित प्रजातिहरुका बहुर्षीय बिरुवाहरु रोपण गर्नुपर्ने छ,
- वृक्षारोपण क्रियाकलाप कार्यान्वयन चरणमा पहिचान गरीएको क्षेत्रको नक्सांकन गरी क्षेत्रफल एकिन गरिनेछ (कम्तिमा ०.५ हे. सम्मको), डिजाइन र लागत अनुमान तयार (वृक्षारोपण र तारबार), उपभोक्ता समिती, सामुदायिक वन, कबुलियती बन वा अन्य समुहसंग कार्य सम्झौता, स्रोत साधन बाँडफाँड र जनसहभागिता परिचालन गर्ने,
- वृक्षारोपण र तरबारका प्रविधिक पक्ष (जस्तैः प्रजाति अनुसारको दुरी निर्धारण, खाडलको साइज, तारबारको उचाई, तार बिचको दुरी आदि), रेखदेख आदि बिषयलाई समेटी सम्बन्धित उपभोक्ता समिती, सामुदायिक वन, कबुलियती बन वा अन्य समुहलाई सचेतीकरण कार्यक्रम आयोजना गर्ने,
- वृक्षारोपण र तारबार पश्चात संरक्षण र रेखदेखको निम्ति सम्बन्धित उपभोक्ता समिती, सामुदायिक वन, कबुलियती बन वा अन्य समुहलाई परिचालन गर्ने,
- कार्यक्रम स्थलमा परियोजनाको विस्तृत विवरण जस्तै योजना स्थल, शुरु र सम्पन्न मिति, क्षेत्रफल, लाभान्वित घरधुरी, लागत, समुदायको योगदान,जोखिम आदि खुल्ने गरी अनिवार्यरुपमा होर्डिङ बोर्ड/सूचना पाटी राख्नु पर्ने,
- वृक्षारोपण गर्नु अगाडी, कार्यक्रम भईरहेका अवस्था र सम्पन्न भएको प्रकृया र अवस्थाको श्रव्य दृश्य (फोटो, भिडियो) अभिलेख राख्ने,
- कार्य संचालनका कममा वातावरणीय र सामाजिक सुरक्षा अनुगमन फ्रेमवर्क (Environmental and Social Safeguards Monitoring Framework), प्रक्रिया फ्रेमवर्क (Process Framework), आदिवासी जनजाति योजना फ्रेमवर्क (Indigenous Peoples Planning Framework), लैङ्गिक विश्लेषण र कार्य योजना (Gender Analysis and Action Plan), सरोकारवाला संलग्नता योजना (Stakeholders Engagement Plan) का प्रावधानहरु सुनिश्चित गर्ने,

- संघीय बन तथा वातावरण मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय, वागमती प्रदेश र डब्लु. डब्लु. एफ. बीच भएको त्रिपक्षीय आयोजना कार्यान्वयन सम्झौता (सम्झौता नं. NP१५५४९) र अर्थ मन्त्रालय र डब्लु. डब्लु. एफ. बीच भएको आर्थिक सम्झौतामा उल्लेख भएका सर्तहरु सुनिश्चित गर्नु पर्ने,
- परियोजना व्यवस्थापन ईकाईले नियमित रुपमा अनुगमन, मुल्यांकन तथा पृष्ठपोषण गर्ने,
- प्रतिवेदन तयार तथा तथ्याङ्क सङ्कलन गर्ने।

अपेक्षित उपलब्धि:

- प्रकृतिमा आधारित समाधान (NbS)का उपायहरू द्वारा समुदायको जीविकोपार्जनका स्रोतहरू र सम्पत्तिहरूमा जलवायुजन्य जोखिमहरू असर कम गर्ने।
- जलवायुजन्य प्रकोपहरू जस्तै पहिरो, बाढी, खडेरी र बन डडेलोका बिरुद्ध मरिण जलाधारका संकटासन्न घरधुरीहरुको अनुकूलन क्षमता वृद्धि भएको हुने छ।

सहयोगी सूचक:

- जलवायु प्रकोप जोखिम बिरुद्ध उत्थानशीलता वृद्धिका लागि NbS मार्फत क्षयग्रस्त/जोखिम भूमिको पुनर्स्थापना/स्थिर भएका क्षेत्रफल।
- बन व्यवस्थापनमा सुधार भएका सामुदायिक बन र कबुलियती बनको सङ्ख्या।

२.२.१.१.३: सूचना सामग्री, सचेतना गोष्ठी र डढेलो रोकथाम सामग्री सहयोग मार्फत बन डढेलो व्यवस्थापन

2.2.1.1.3: Forest fire management support through extension materials, awareness, workshops, and material to DFO

पृष्ठभूमि/परिचय:

परियोजनाको उद्देश्य अनुसार, प्रकृतिमा आधारित समाधानका उपायहरु (NbS) मार्फत जलवायुजन्य जोखिमहरू कम गर्दै, मरिण जलाधारका संकटासन्न घरधुरीहरूको अनुकूलन क्षमता बृद्धि गर्नेछ। यसका लागि, बन डढेलो रोकथाम सम्बन्धि सूचना सामग्री तयार पार्नु, सचेतना गोष्ठी आयोजना गर्नु र डढेलो रोकथाम सामग्री डिभिजन/सब- डिभिजन बन कार्यालयलाई वितरण गर्ने कियाकलाप समावेश गरिएको छ। जलवायु परिवर्तनका कारण बढ्दो खडेरी/सुख्खाले फाल्गुण/चैत्र देखि वनजंगल क्षेत्रमा आगलागी एवम् बन डढेलोको प्रकोप गम्भीर रुपमा देखापर्दै आएको छ। कतिपय अवस्थामा मानिसको नियन्त्रण भन्दा बाहिर पनि बन डढेलो प्रकोपको रुपमा देखापर्दै आएको छ र जलाधारिय स्रोतहरूको समेत क्षयीकरण हुने जोखिम बढेको छ। यस कियाकलापले डढेलोबाट हुने जोखिम र क्षति कम गर्दै, जलवायु परिवर्तन अनुकूलन, न्यूनीकरण र जलाधार व्यवस्थापनमा योगदान पुर्याउनेछ।

उद्देश्य:

यस कियाकलापको उद्देश्य सूचना सामग्री, सचेतना गोष्ठी र डढेलो रोकथाम सामग्री मार्फत बन डढेलो र अन्य जलवायुजन्य प्रकोपहरूको जोखिम कम गर्दै, मरिण जलाधारका संकटासन्न घरधुरीहरूको अनुकूलन क्षमता

वृद्धि गर्नु हो। साथै, यसले माटोको ओसिलोपन संरक्षण, भू-क्षय कमी, उत्पादकत्व वृद्धि, वन व्यवस्थापनमा सुधार र जलाधार क्षेत्रको पुनर्स्थापना सहयोग गर्नेछ।

कार्यान्वयन प्रक्रिया:

- डिभिजन वन कार्यालयले आवश्यक तयारीका लागि बैठक गर्ने,
- परियोजना व्यवस्थापन इकाई र डिभिजन वन कार्यालय बिच समन्वय र सूचना सामग्री, सचेतना गोष्ठी र डढेलो रोकथाम सामग्री सहयोगका लागी छलफल मार्फत आवश्यकता पहिचान गर्ने,
- डिभिजन/सब-डिभिजन वन कार्यालयले यस क्रियाकलाप कार्यान्वयन गर्दा वन डढेलो न्यूनीकरणका सामग्रीहरु खरिद, प्रचारप्रसार सामग्री निर्माण, जनचेतना अभिवृद्धि आदि कार्यहरुमा खर्च गर्नु पर्ने छ,
- वन डढेलो न्यूनीकरणका सामग्रीहरु खरिद, प्रचारप्रसार सामग्री निर्माण, जनचेतना अभिवृद्धि आदि क्रियाकलाप कार्यान्वयन चरणमा लागत अनुमान तयार र जनसहभागिता परिचालन गर्ने,
- वन डढेलो न्यूनीकरणका प्रविधिक पक्ष, बन डढेलो नियन्त्रणमा बिभिन्न सरोकारवालाहरुको भूमिका आदि विषयहरुलाई समेटी सम्बन्धित उपभोक्ता समिती, सामुदायिक वन, कबुलियती बन वा अन्य समुहसँग सचेतीकरण कार्यक्रम आयोजना गर्ने,
- वन डढेलो न्यूनीकरण क्रियाकलाप कार्यान्वयन गर्नु अगाडी, कार्यक्रम भईरहेका अवस्था र सम्पन्न भएको प्रकृया र अवस्थाको श्रव्य दृश्य (फोटो, भिडियो) अभिलेख राख्ने,
- क्रियाकलाप संचालनका क्रममा वातावरणीय र सामाजिक सुरक्षा अनुगमन फ्रेमवर्क (**Environmental and Social Safeguards Monitoring Framework**), प्रक्रिया फ्रेमवर्क (**Process Framework**), आदिवासी जनजाति योजना फ्रेमवर्क (**Indigenous Peoples Planning Framework**), लैङ्गिक विश्लेषण र कार्य योजना (**Gender Analysis and Action Plan**), सरोकारवाला संलग्नता योजना (**Stakeholders Engagement Plan**) का प्रावधानहरु सुनिश्चित गर्ने,
- संघीय वन तथा वातावरण मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय, वागमती प्रदेश र डब्लु. डब्लु. एफ. बीच भएको त्रिपक्षीय आयोजना कार्यान्वयन सम्झौता (सम्झौता नं. NP१५५४९) र अर्थ मन्त्रालय र डब्लु. डब्लु. एफ. बीच भएको आर्थिक सम्झौतामा उल्लेख भएका सर्तहरु सुनिश्चित गर्नु पर्ने,
- परियोजना व्यवस्थापन ईकाईले नियमित रुपमा अनुगमन, मुल्यांकन तथा पृष्ठपोषण गर्ने,
- प्रतिवेदन तयार तथा तथ्याङ्क सङ्कलन गर्ने।

अपेक्षित उपलब्धि:

- जलवायुजन्य प्रकोपहरू जस्तै पहिरो, बाढी, खडेरी र वन डढेलोका विरुद्ध मरिण जलाधारका संकटासन्न घरधुरीहरुको अनुकूलन क्षमता वृद्धि भएको हुने छ ।

सहयोगी सूचक:

- जलवायु प्रकोप जोखिम विरुद्ध उत्थानशीलता वृद्धिका लागि NbS मार्फत क्षयग्रस्त/जोखिम भूमिको पुनर्स्थापना/स्थिर भएका क्षेत्रफल।
- वन व्यवस्थापनमा सुधार भएका सामुदायिक वन र कबुलियती वनको सङ्ख्या।

२.२.१.१.३.१: पातपतिङ्गरबाट कम्पोस्ट मल, सूचना सामग्री, सचेतना गोष्ठी, डढेलो रोकथाम सामग्री सहयोग मार्फत वन डढेलो व्यवस्थापन

2.2.1.1.3.1: Forest fire management support through extension materials, awareness, workshops, material support and forest leaf litter management to CFUGs

पृष्ठभूमि/परिचयः

परियोजनाको उद्देश्य अनुसार, प्रकृतिमा आधारित समाधानका उपायहरु (NbS) मार्फत जलवायुजन्य जोखिमहरू कम गर्दै मरिण जलाधारका संकटासन्न घरधुरीहरूको अनुकूलन क्षमता वृद्धि गर्ने रहेको छ। यसका लागि, वन डढेलो रोकथाम सम्वन्धि सूचना सामग्री तयार पार्ने, सचेतना गोष्ठी आयोजना गर्ने र डढेलो रोकथाम सामग्री वितरण गर्ने क्रियाकलाप समावेश गरिएको छ। साथै यस क्रियाकलापले वनमा रहेका पातपतिङ्गरलाई (जसले वन डढेलोको लागी इन्धनको काम गर्छ) व्यवस्थापन गरि कम्पोस्ट मल, बायो ब्रिकेट आदि जस्ता क्रियाकलाप समेत समावेश गर्न सकिनेछ। जलवायु परिवर्तन, बढ्दो खडेरी तथा सुख्खाका कारण फाल्गुन/चैत्र देखि वनजंगल क्षेत्रमा आगलागी एवम् वन डढेलोको प्रकोप गम्भीर रुपमा देखापर्दै आएको छ। कतिपय अवस्थामा मानिसको नियन्त्रण भन्दा बाहिर पनि वन डढेलो प्रकोपको रुपमा देखापर्दै आएको छ र जलाधारिय स्रोतहरूको समेत क्षति गर्ने जोखिम बढेको छ। वन डढेलो रोकथाममा सामुदायिक वन उपभोक्ता समुह (CFUGs)हरुको योगदान र परिचालन महत्वपूर्ण हुन्छ। यस क्रियाकलापले सामुदायिक वनका उपभोक्ताहरुको डढेलो व्यवस्थापान सम्वन्धि क्षमता अभिवृद्धि, डढेलो नियन्त्रण सामग्रीहरुको व्यवस्था, वन क्षेत्रबाट सङ्कलन हुने पातपतिङ्गरको उपयोग गरी कम्पोस्ट मल उत्पादन गर्न सहयोग गरिनेछ, जसले वनमा आगलागीको जोखिम घटाउनुका साथै वन व्यवस्थापनमा समेत योगदान पुर्याउनेछ।

उद्देश्यः

सूचना सामग्री, सचेतना गोष्ठी, डढेलो रोकथाम सामग्री र वनमा रहेका पातपतिङ्गरलाई व्यवस्थापन गरि कम्पोस्ट मल, बायो ब्रिकेट मार्फत वन डढेलोको जोखिम कम गर्दै, मरिण जलाधारका संकटासन्न घरधुरीहरूको अनुकूलन क्षमता वृद्धि गर्नु हो। साथै, यसले माटोको ओसिलोपन संरक्षण, भू-क्षय कमी, उत्पादकत्व वृद्धि, वन व्यवस्थापनमा सुधार र जलाधार व्यवस्थापनमा सहयोग गर्नेछ।

कार्यान्वयन प्रक्रियाः

- परियोजना व्यवस्थापन इकाई, डिभिजन वन कार्यालय र उप-जलाधार समन्वय समिति सँगको समन्वयमा मरिण जलाधारको प्राथमिकता प्राप्त उप-जलाधारहरु भित्र रहेका सामुदायिक वन उपभोक्ता समुहहरुको छनौट र आवश्यकता पहिचानका गर्ने,
- सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहहरूको छनौट गर्दा निम्न मापदण्डहरूलाई प्राथमिकता दिनु पर्नेछः
    - परियोजनाको कार्यक्षेत्रभित्र पर्ने समूह
    - वन डढेलोका धेरै घटना तथा क्षति व्यहोरेका समूह

- विपन्न तथा आदिवासी जनजाति उपभोक्ताहरूको संख्यात्मक बाहुल्यता रहेको समूह
- डिभिजन वन कार्यालय, सामुदायिक वन उपभोक्ता समुह (CFUGs) र मरिण परियोजना बिच छलफल गरि आवश्यकता पहिचान गर्ने,
- डिभिजन वन कार्यालय र सामुदायिक वन उपभोक्ता समुह बिच सम्झौता गर्ने,
- सामुदायिक वन उपभोक्ता समुह (CFUGs)ले यस क्रियाकलाप कार्यान्वयन गर्दा वन डढेलो न्यूनीकरणकालागि सूचना सामग्री, सचेतना गोष्ठी, डढेलो रोकथाम सामग्री र वनमा रहेका पातपतिङ्गरलाई व्यवस्थापन गरि कम्पोस्ट मल, बायो ब्रिकेट आदि जस्ता कार्यहरुमा खर्च गर्ने,
- माथि उल्लेखित क्रियाकलापहरु संचालन गर्नु पुर्व लागत अनुमान तयार र जनसहभागिता परिचालन गर्ने,
- वन डढेलो न्यूनीकरण क्रियाकलाप कार्यान्वयन गर्नु अगाडी, कार्यक्रम भईरहेका अवस्था र सम्पन्न भएको प्रकृया र अवस्थाको श्रव्य दृश्य (फोटो, भिडियो) अभिलेख राख्ने,
- क्रियाकलाप संचालनका क्रममा वातावरणीय र सामाजिक सुरक्षा अनुगमन फ्रेमवर्क (Environmental and Social Safeguards Monitoring Framework), प्रक्रिया फ्रेमवर्क (Process Framework), आदिवासी जनजाति योजना फ्रेमवर्क (Indigenous Peoples Planning Framework), लैङ्गिक विश्लेषण र कार्य योजना (Gender Analysis and Action Plan), सरोकारवाला संलग्नता योजना (Stakeholders Engagement Plan) का प्रावधानहरु सुनिश्चित गर्ने,
- संघीय वन तथा वातावरण मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय, बागमती प्रदेश र डब्लु. डब्लु. एफ. बीच भएको त्रिपक्षीय आयोजना कार्यान्वयन सम्झौता (सम्झौता नं. NP१५५४९) र अर्थ मन्त्रालय र डब्लु. डब्लु. एफ. बीच भएको आर्थिक सम्झौतामा उल्लेख भएका सर्तहरु सुनिश्चित गर्नु पर्ने,
- परियोजना व्यवस्थापन ईकाईले नियमित रुपमा अनुगमन, मुल्यांकन तथा पृष्टपोषन गर्ने,
- प्रतिवेदन तयार तथा तथ्याङ्क सङ्कलन गर्ने।

अपेक्षित उपलब्धि:

जलवायुजन्य प्रकोपहरू जस्तै पहिरो, बाढी, खडेरी र वन डढेलोका विरुद्ध मरिण जलाधारका संकटासन्न घरधुरीहरुको अनुकूलन क्षमता वृद्धि भएको हुने छ ।

सहयोगी सूचक:

- जीविकोपार्जनमा जलवायु परिवर्तनको प्रभावको लागि अनुकूलनका अभ्यासहरू प्रयोग गर्ने स्थानीय घरधुरीहरुको संख्या।
- जीविकोपार्जनमा जलवायु परिवर्तनको प्रभावका सम्बोधन लागि अनुकूलनका अभ्यासहरूमा ज्ञान र तालिम पाएका स्थानीय घरधुरीहरुको सङ्ख्या।
- वन व्यवस्थापनमा सुधार भएको सामुदायिक वन र कबुलियती वनको सङ्ख्या।

प्रदेश सचिव

२.२.१.१.४: खुल्ला चरीचरण व्यवस्थापन लागि सामग्री (जस्तैः तारबार) र हेरालु परिचालनमा सहयोग

2.2.1.1.4: Grazing management though materials support (e.g. Fencing) and forest watchers

पृष्ठभूमि/परिचयः

परियोजना संचालन हुने क्षेत्रमा खुल्ला चरीचरण समस्या रुपमा रहेको छ । खुल्ला चरीचरणका कारण वन क्षेत्रमा प्राकृतिक पुनरुत्पादनमा क्षति, भू-क्षयीकरण आदि जस्ता जोखिम बढाई रहेको हुन्छ। यसका कारण संवेदनशील उप-जलाधार क्षेत्रमा भू-क्षय, वनस्पति आवरण नष्ट हुने लगायतका जलाधारिय स्रोतहरुको क्षयीकरण हुने जोखिम बढेको छ। साथै, चरीचरण व्यवस्थापन नभएर कृषि उत्पादनमा गिरावट र खाद्य सुरक्षामा समेत नकारात्मक प्रभाव परेको देखिन्छ। यस क्रियाकलाप अन्तर्गत समुदाय, सामुदायिक वन, कबुलियती वनहरुमा खुल्ला चरिचरण व्यवस्थापन गर्न आवश्यक क्षेत्रहरूको पहिचान गरि त्यस क्षेत्रहरुमा सामग्री जस्तै तारबार र वन हेरालु परिचालनमा सहयोग गरिनेछ जसले जलवायु परिवर्तन न्यूनीकरण र जलाधार व्यवस्थापनमा समेत महत्त्वपूर्ण योगदान पुर्याउनेछ।

उद्देश्यः

यस क्रियाकलापको उद्देश्य सामुदायिक वन, कबुलियती वन र सार्वजनिक क्षेत्रमा खुला चरीचरणबाट प्रभावित र सम्भावित क्षेत्रहरू पहिचान गरी तारबार लगाउने र वन हेरालु परिचालन जस्ता उपायहरू मार्फत चरीचरण व्यवस्थापन गर्नु हो। यसले वनस्पति आवरणको संरक्षण, माटोको स्थायित्व कायम, भू-क्षय र पहिरोको जोखिम न्यूनीकरणमा योगदान पुर्याउने छ।

कार्यान्वयन प्रक्रियाः

- डिभिजन/सब-डिभिजन वन कार्यालयले सामुदायिक वन/कबुलियती वन र उप-जलाधार समन्वय समिति सँगको समन्वयमा मरिण जलाधारको प्राथमिकता प्राप्त उप-जलाधारहरू भित्र रहेका खुल्ला चरीचरणले प्रभावित क्षेत्रहरू पहिचान गर्ने,
- खुल्ला चरीचरणबाट अत्यधिक प्रभावित क्षेत्रहरूको नक्साङ्कन गरी संवेदनशील क्षेत्रहरू छुटयाउने साथै जोखिमको आधारमा प्राथमिकता निर्धारण गर्ने,
- खुल्ला चरीचरण व्यवस्थापनका लागि समुदायको सहभागितामा कार्ययोजना तथा लागत अनुमान तयार गर्ने,
- स्थानीय समुदाय वा सामुदायिक वन उपभोक्ता समुह (CFUG) को बैठकबाट वन हेरालु छनोट गरी खुला चरीचरण नियन्त्रण, तारबारको निगरानी, र मर्मतसम्भारका लागि कार्य तालिका बनाउनुका साथै जिम्मेवारी स्पष्ट पार्ने, छनोट गर्दा विपन्न, संकटासन्न, महिला, युवा, आदिवासी जनजाती जस्ता वर्ग जो वन तथा वातावरण संरक्षणप्रति रुचि राख्नेलाई प्राथमिकता दिनु पर्ने।

- वन हेरालु परिचालन भएको खण्डमा हेरालुको कार्यप्रगति साथै आवश्यक प्रतिवेदनहरु सामुदायिक वन उपभोक्ता समुह (CFUG)ले अभिलेख गरि राख्नु पर्ने,
- प्रभावित क्षेत्रहरुको नक्साङ्कन साथै जोखिमको आधारमा संवेदनशील क्षेत्रहरूमा तारबारका लागि आवश्यक सामग्री (जस्तापाता, काठका पोल, काँडेतार, फलाम, गेट आदि) को विवरण र लागत अनुमान तयार गरी सहयोग गर्ने। यस्ता कियाकलाप संचालन गर्दा जनसहभागिता परिचालन सुनिश्चित गर्नु पर्ने,
- क्रियाकलाप संचालनका क्रममा वातावरणीय र सामाजिक सुरक्षा अनुगमन फ्रेमवर्क (Environmental and Social Safeguards Monitoring Framework), प्रक्रिया फ्रेमवर्क (Process Framework), आदिवासी जनजाति योजना फ्रेमवर्क (Indigenous Peoples Planning Framework), लैङ्गिक विश्लेषण र कार्य योजना (Gender Analysis and Action Plan), सरोकारवाला संलग्नता योजना (Stakeholders Engagement Plan) का प्रावधानहरु सुनिश्चित गर्ने,
- संघीय वन तथा वातावरण मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय, वागमती प्रदेश र डब्लु. डब्लु. एफ. बीच भएको त्रिपक्षीय आयोजना कार्यान्वयन सम्झौता (सम्झौता नं. NP१५५४९) र अर्थ मन्त्रालय र डब्लु. डब्लु. एफ. बीच भएको आर्थिक सम्झौतामा उल्लेख भएका सर्तहरु सुनिश्चित गर्नु पर्ने,
- परियोजना व्यवस्थापन ईकाईले नियमित रुपमा अनुगमन, मुल्यांकन तथा पृष्ठपोषन गर्ने,
- प्रतिवेदन तयार तथा तथ्याङ्क सङ्कलन गर्ने।

अपेक्षित उपलब्धिः

- प्रकृतिमा आधारित समाधान (NbS) का उपायहरु द्वारा समुदायको जीविकोपार्जनका स्रोतहरू र सम्पत्तिहरूमा जलवायुजन्य जोखिमहरू असर कम गर्ने।
- जलवायुजन्य प्रकोपहरू जस्तै पहिरो, बाडी, खडेरी र वन डढेलोका विरुद्ध मरिण जलाधारका संकटासन्न घरधुरीहरुको अनुकूलन क्षमता वृद्धि भएको हुने छ ।

सहयोगी सूचकहरूः

- जीविकोपार्जनमा जलवायु परिवर्तनको प्रभावको लागि अनुकूलनका अभ्यासहरू प्रयोग गर्ने स्थानीय घरधुरीहरुको संख्या।
- जलवायु प्रकोप जोखिम विरुद्ध उत्थानशीलता वृद्धिका लागि NbS मार्फत क्षयग्रस्त/जोखिम भूमिको पुनर्स्थापना/स्थिर भएका क्षेत्रफल।
- वन व्यवस्थापनमा सुधार भएका सामुदायिक वन र कबुलियती वनको सङ्ख्या।

प्रदेश सचिव

२.२.१.२.१: तालिम, जनचेतना अभिवृद्धि र दिगो वन व्यवस्थापन कार्ययोजना तयारी/परिमार्जन मार्फत समुदायमा आधारित वन व्यवस्थापनलाई सुदृढ गर्ने

2.2.1.2: Strengthen community-based forest management with training, awareness-building and support for development and implementation of updated and improved community forest operational plans (CFOP)

पृष्ठभूमि/परिचयः

जैविक विविधता संरक्षण, जलाधारिय सेवाहरुको निरन्तर प्रवाह, जलवायु अनुकलन र न्यूनीकरण साथै समुदायको आर्थिक तथा सामाजिक विकासमा वन व्यवस्थापनको महत्वपुर्ण भूमिका रहेको हुन्छ। नेपालमा वन व्यवस्थापनका धेरै पद्धती मध्य, समुदायमा आधारित वन व्यवस्थापन मार्फत वनको संरक्षण, उपयोग र दिगो व्यवस्थापन हुँदै आएको लामो अनुभव रहेको छ। उदाहरणका लागी नेपालमा २२००० भन्दा बढी उपभोक्ता समुहहरुले सामुदायिक वन व्यवस्थापनमा महत्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गरिरहेका छन्।

सामुदायिक वन व्यवस्थापनलाई अझ प्रभावकारी बनाउन समुदायको ज्ञान, सीप र सचेतनाको अभिवृद्धि र वन सम्वर्द्धन प्रणालीमा आधारित दिगो वन व्यवस्थापन आवश्यक देखिएको छ। यसै सन्दर्भमा यस कियाकलापले समुदायको जनचेतना अभिवृद्धि र दिगो वन व्यवस्थापन कार्ययोजना तयारी/परिमार्जन गर्दै वन व्यवस्थापनलाई सुदृढ गर्न सहयोग गर्ने छ।

उद्देश्यः

यस क्रियाकलापको उद्देश्य सामुदायिक वन व्यवस्थापन प्रणालीलाई थप सुदृढ र दिगो बनाउन सामुदायिक वन उपभोक्ता समुहहरूको जनचेतना अभिवृद्धि, कार्ययोजना तयारी तथा परिमार्जन मार्फत दिगो वन व्यवस्थापनमा सहयोग पुर्याउन रहेको छ।

कार्यान्वयन प्रक्रियाः

- परियोजना व्यवस्थापन इकाई र डिभिजन/सब-डिभिजन वन कार्यालय बिच आवश्यक तयारी तथा सामुदायिक वनहरु पहिचान गर्ने,
- सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहहरूको छनौट गर्दा निम्न मापदण्डहरूलाई प्राथमिकता दिनु पर्नेछः
    - परियोजनाको कार्यक्षेत्रभित्र पर्ने समूह
    - कार्ययोजना नविकरण गर्नका लागी आर्थिक स्रोतको कमि भएको समूह
    - विपन्न तथा आदिवासी जनजाति उपभोक्ताहरूको संख्यात्मक बाहुल्यता रहेको समूह
- कार्ययोजना तयार तथा परिमार्जन गर्दा वन तथा वातावरण मन्त्रालय, वागमती प्रदेशले जारि गरेको दिगो वन व्यवस्थापन कार्यविधि, २०७९ का प्रावधानहरु सुनश्चित गर्ने,
- कार्ययोजना तयारी तथा परिमार्जन गर्दा दिगो वन व्यवस्थापन, कार्ययोजना तयारी प्रक्रिया, वन संरक्षणको महत्व, सुशासन, समुदायको भूमिका आदि जस्ता विषयहरु समेटी तालिम, जनचेतना अभिवृद्धि गर्ने,

- कार्ययोजना तयारी तथा परिमार्जन गर्दा जलवायु परिवर्तनका असर, अनुकलन तथा न्यूनीकरणका उपाय, जलाधार व्यवस्थापन सम्बन्धि प्रावधानहरू संलग्न गर्ने,
- कार्य संचालनका क्रममा वातावरणीय र सामाजिक सुरक्षा अनुगमन फ्रेमवर्क (Environmental and Social Safeguards Monitoring Framework), प्रक्रिया फ्रेमवर्क (Process Framework), आदिबासी जनजाति योजना फ्रेमवर्क (Indigenous Peoples Planning Framework), लैङ्गिक विश्लेषण र कार्य योजना (Gender Analysis and Action Plan), सरोकारवाला संलग्नता योजना (Stakeholders Engagement Plan) का प्रावधानहरू सुनिश्चित गर्ने,
- संघीय वन तथा वातावरण मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय, बागमती प्रदेश र डब्लु. डब्लु. एफ. बीच भएको त्रिपक्षीय आयोजना कार्यान्वयन सम्झौता (सम्झौता नं. NP१५५४९) र अर्थ मन्त्रालय र डब्लु. डब्लु. एफ. बीच भएको आर्थिक सम्झौतामा उल्लेख भएका सर्तहरू सुनिश्चित गर्नु पर्ने,
- परियोजना व्यवस्थापन ईकाईले नियमित रुपमा अनुगमन, मुल्यांकन तथा पृष्ठपोषन गर्ने,
- प्रतिवेदन तयार तथा तथ्याङ्क सङ्कलन गर्ने।

अपेक्षित उपलब्धि:

- प्रकृतिमा आधारित समाधानका उपायहरु (NbS) द्वारा समुदायको जीविकोपार्जनका स्रोतहरू र सम्पत्तिहरूमा जलवायुजन्य जोखिमहरू असर कम गर्ने।
- जलवायुजन्य प्रकोपहरू जस्तै पहिरो, बाढी, खडेरी र वन डढेलोका विरुद्ध मरिण जलाधारका संकटासन्न घरधुरीहरुको अनुकूलन क्षमता वृद्धि भएको हुने छ ।

सहयोगी सूचकहरू:

- जीविकोपार्जनमा जलवायु परिवर्तनको प्रभावको लागि अनुकूलनका अभ्यासहरू प्रयोग गर्ने स्थानीय घरधुरीहरुको संख्या।
- वन व्यवस्थापनमा सुधार भएका योजनासहितको सामुदायिक वन र कबुलियती वनको सङ्ख्या।

२.२.१.२.२: शैक्षिक संस्था र विद्यार्थीहरूलाई थेसिस तथा अनुसन्धान अनुदानमार्फत प्रभावकारी वन व्यवस्थापन रणनीतिहरू पहिचान गर्न सहयोग

2.2.1.2.2: Support academic institutions and students in identifying effective forest management strategies through thesis and research grant

पृष्ठभूमि/परिचय:

बढ्दो विश्वव्यापी समस्या जस्तै जलवायु परिवर्तन, जैविक विविधतामा क्षति र प्रदूषणका कारण जलाधारिय स्रोतहरु जस्तै वन, जमिन, जलको क्षयीकरणका कारण विभिन्न वातावरणीय सेवाहरुको आपूर्तिमा असन्तुलन बढ्दो क्रममा रहेको छ। यस्ता चुनौतीहरू समाधान गर्न बैज्ञानिक अध्ययन, अनुसन्धान र तथ्यमा आधारित नीति, रणनीति तथा कार्यक्रमहरु आवश्यक छन्। यस सन्दर्भमा शैक्षिक संस्थाहरू र विद्यार्थीहरूको ज्ञान तथा नविनतम विचारहरुलाई अध्ययन मार्फत उजागर र अभिलेखीकरण गर्न जरुरी छ, जसले दीर्घकालीन नीति निर्माण, कार्यक्रम तर्जुमा र सञ्चालनमा मार्गदर्शन पुऱ्याउन सक्छ। यसै सन्दर्भमा, थेसिस र अनुसन्धान अनुदान मार्फत

जलवायु अनुकूलन, जलाधार तथा वन व्यवस्थापनका रणनीति तथा कार्यक्रमहरु पहिचान गरि समुदाय र वातावरणमा परेका समस्याहरुको समाधान गर्न यो क्रियाकलाप तय गरिएको हो। यस क्रियाकलापले विद्यार्थी/शैक्षिक संस्थाहरुलाई अध्ययनका लागि आवश्यक स्रोत साधन तथा प्राविधिक सहयोग जुटाउन सहयोग गर्नेछ।

उद्देश्यः

यस क्रियाकलापको उद्देश्य विद्यार्थी/शैक्षिक संस्थाहरूलाई थेसिस तथा अनुसन्धान अनुदान मार्फत जलवायु अनुकूलन, जलाधार तथा वन व्यवस्थापनका रणनीति तथा कार्यक्रमहरु पहिचान गर्न सहयोग गर्नु हो।

कार्यान्वयन प्रक्रियाः

- परियोजना व्यवस्थापन इकाई र भू तथा जलाधार व्यवस्थापन कार्यालय, रामेछाप बिच तयारी बैठक बस्ने,
- थेसिस तथा अनुसन्धान अनुदानका लागि सूचना प्रकाशन गर्ने,
- जलश्रोत व्यवस्थापन, कृषि, वन विज्ञान, वातावरण, जलवायु परिवर्तन, जैविक विविधता संरक्षणसँग सम्बन्धित विषयमा स्नातक र स्नातकोत्तरमा अन्तिम वर्षमा अध्ययनरत नेपाली विद्यार्थी हुनु पर्ने,
- थेसिस वा अनुसन्धान प्रस्ताव परियोजना क्षेत्र र उद्देश्यसँग सम्बन्धित हुनु पर्ने,
- प्रस्ताव तोकेको ढाँचामा पेश गर्नु पर्ने (शीर्षक, उद्देश्य, विधि, अपेक्षित नतिजा, कार्ययोजना र बजेट) । प्रस्ताव पेश गर्दा सम्बन्धित शैक्षिक संस्थाको सिफारिस संलग्न गर्नु पर्ने,
- प्रस्तावहरूको छनौट चयन गरिएको सूचकको आधारमा गर्ने साथै छनौट भएका प्रस्तावानाहरुको प्रस्तुतीकरण गर्ने,
- अनुसन्धानको गुणस्तर सुनिश्चित गर्न विद्यार्थीहरुलाइ प्राविधिक सहयोग तथा परामर्श सम्बन्धित शैक्षिक संस्थाहरूले प्रदान गर्नु पर्ने।
- अनुसन्धानको प्रगति मूल्यांकन गर्न नियमित रूपमा परियोजनासँग सम्बन्धित कर्मचारीद्वारा अनुगमन र आवश्यक प्राविधिक तथा प्रशासनिक सहजीकरण गरिनेछ।
- अनुसन्धानका क्रममा वातावरणीय र सामाजिक सुरक्षा अनुगमन फ्रेमवर्क (**Environmental and Social Safeguards Monitoring Framework**), प्रक्रिया फ्रेमवर्क (**Process Framework**), आदिवासी जनजाति योजना फ्रेमवर्क (**Indigenous Peoples Planning Framework**), लैङ्गिक विश्लेषण र कार्य योजना (**Gender Analysis and Action Plan**), सरोकारवाला संलग्नता योजना (**Stakeholders Engagement Plan**) का प्रावधानहरु सुनिश्चित गर्ने,
- संघीय वन तथा वातावरण मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय, बागमती प्रदेश र डब्लु. डब्लु. एफ. बीच भएको त्रिपक्षीय आयोजना कार्यान्वयन सम्झौता (सम्झौता नं. MP१५५४९) र अर्थ मन्त्रालय र डब्लु. डब्लु. एफ. बीच भएको आर्थिक सम्झौतामा उल्लेख भएका सर्तहरु सुनिश्चित गर्नु पर्ने,
- मस्यौदा प्रतिवेदन पेश गर्नु पुर्व प्रस्तुतीकरण पश्चात पृष्ठपोषणलाई सम्बोधन गरि अन्तिम प्रतिवेदनको एक प्रति (प्रिन्ट र डिजिटल) पेश गर्ने।

अपेक्षित उपलब्धिः

- प्रकृतिमा आधारित समाधान (NbS) का उपायहरु द्वारा समुदायको जीविकोपार्जनका स्रोतहरू र सम्पत्तिहरूमा जलवायुजन्य जोखिमहरू असर कम गर्ने।

सहयोगी सूचकः

- जलवायु प्रकोप जोखिम विरुद्ध उत्थानशीलता वृद्धिका लागि NbS मार्फत क्षयग्रस्त/जोखिम भूमिको पुनर्स्थापना/स्थिर भएका क्षेत्रफल।

२.२.१.३: कबुलियती वन व्यवस्थापनलाई सुदृढ गर्न कबुलियती वन उपभोक्ता समुहरूलाई तालिम, जनचेतना अभिवृद्धि, उपकरण तथा सामग्रीको सहयोग

2.2.1.3: Strengthen leasehold forest management through support to leasehold forest groups with training, awareness-building, equipment and materials.

पृष्ठभूमि/परिचयः

कबुलियती वन प्रणाली नेपाल सरकारद्वारा गरिबीको रेखा मुनि रहेका विपन्न घरधुरीहरूलाई वनको संरक्षण र विकास हुने गरी आय आर्जन कार्यक्रम सञ्चालन गर्न उपलब्ध गराउने व्यवस्थापन मोडेल हो। सोहि उद्देश्य प्राप्तिका लागि यो क्रियाकलाप समावेश गरिएको हो। यस अन्तर्गत, कबुलियती वन उपभोक्ता समुहहरूलाई तालिम, जनचेतना कार्यक्रम, उपकरण तथा आवश्यक सामग्री उपलब्ध गराई वनको दिगो उपयोग, उत्पादनमा सुधार र वनजन्य आय आर्जनलाई प्रोत्साहन गरिनेछ।

उद्देश्यः

यस क्रियाकलापको उद्देश्य कबुलियती वन र सोका संकटासन्न घरधुरिहरुको क्षमता बृद्धि गर्नु, जीविकोपार्जन बिविधीकरणलाई प्रवर्द्धन गर्नु, तथा प्रकृतिमा आधारित समाधानका उपायहरु, उपकरण तथा सामग्रीको सहयोग मार्फत कबुलियती वन व्यवस्थापनलाई सुदृढ बनाउँदै वनको दिगो उपयोग, उत्पादनमा सुधार र वनजन्य आय-आर्जनमा योगदान पुर्याउनु हो।

कार्यान्वयन प्रकियाः

- डिभिजन/सब-डिभिजन वन कार्यालय र परियोजना व्यवस्थापन इकाईसँगको समन्वयमा मरिण जलाधारको प्राथमिकता प्राप्त उप-जलाधारहरु भित्र रहेका सुदृढ गर्न पर्ने कबुलियती वनको पहिचान गर्ने,
- कबुलियती वन उपभोक्ता समूहहरूको छनौट गर्दा निम्न मापदण्डहरूलाई प्राथमिकता दिनु पर्नेछः
    - परियोजनाको कार्यक्षेत्रभित्र पर्ने समूह
    - वन व्यवस्थापनको हिसाबले बढी सुदृढ गर्नु पर्ने समूह
    - बिपन्न तथा आदिवासी जनजाति उपभोक्ताहरूको संख्यात्मक बाहुल्यता रहेको समूह
- कबुलियती वन उपभोक्ता समुहको दिगो वन व्यवस्थापनमा सहायक हुने क्षमता अभिबृद्धि तालिम, सीप मूलक तालिम, वन व्यवस्थापन, बृक्षारोपण (घाँस, जडिबुटी, फलफूल, दाते ओखर, एबोकैडो,

कागती जस्ता प्रजातिहरू), जल स्रोत व्यवस्थापन, मर्मत र संरक्षणको लागि आवश्यक उपकरण तथा आवश्यक सामग्रीको सूची तयार तथा पहिचान गर्ने,

- कबुलियती बन उपभोक्ता समुहलाई उपकरण र सामग्री वितरण प्रक्रिया पारदर्शी र समावेशी बनाउने, जसमा सबै समुहका सदस्यको सहभागिता सुनिश्चित गर्ने।
- क्षमता अभिवृद्धि सन्दर्भमा तालिम गर्दा तालिम पूर्व र पश्चातको परीक्षा गर्ने,
- कार्य संचालनका क्रममा वातावरणीय र सामाजिक सुरक्षा अनुगमन फ्रेमवर्क (Environmental and Social Safeguards Monitoring Framework), प्रक्रिया फ्रेमवर्क (Process Framework), आदिवासी जनजाति योजना फ्रेमवर्क (Indigenous Peoples Planning Framework), लैङ्गिक विश्लेषण र कार्य योजना (Gender Analysis and Action Plan), सरोकारवाला संलग्नता योजना (Stakeholders Engagement Plan) का प्रावधानहरु सुनिश्चित गर्ने,
- संघीय वन तथा वातावरण मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय, बागमती प्रदेश र डब्लु. डब्लु. एफ. बीच भएको त्रिपक्षीय आयोजना कार्यान्वयन सम्झौता (सम्झौता नं. NP१५५४९) र अर्थ मन्त्रालय र डब्लु. डब्लु. एफ. बीच भएको आर्थिक सम्झौतामा उल्लेख भएका सर्तहरु सुनिश्चित गर्नु पर्ने,
- कार्य संचालन गर्दाको श्रव्य दृश्य (फोटो, भिडिओ) अभिलेख राख्ने ।
- प्रतिवेदन तयार तथा तथ्याङ्क सङ्कलन गर्ने।

अपेक्षित उपलब्धिः

- प्रकृतिमा आधारित समाधान (NbS) का उपायहरु द्वारा समुदायको जीविकोपार्जनका स्रोतहरू र सम्पत्तिहरूमा जलवायुजन्य जोखिमहरू असर कम गर्ने।
- जलवायुजन्य प्रकोपहरू जस्तै पहिरो, बाढी, खडेरी र वन डडेलोका विरुद्ध मरिण जलाधारका संकटासन्न घरधुरीहरुको अनुकूलन क्षमता वृद्धि भएको हुने छ ।

सहयोगी सूचकहरूः

- जीविकोपार्जनमा जलवायु परिवर्तनको प्रभावको लागि अनुकूलनका अभ्यासहरू प्रयोग गर्ने स्थानीय घरधुरीहरुको संख्या।

प्रदेश सचिव

बागमती प्रदेश सरकार
वन तथा वातावरण मन्त्रालय
हेटौंडा, नेपाल

२.२.१.३.१: विद्यार्थीहरूलाई वन व्यवस्थापन, जलवायु परिवर्तन अनुकूलन, र जलाधार व्यवस्थापन जस्ता प्राकृतिक स्रोत व्यवस्थापनमा संलग्न गराउन विद्यार्थी/युवा/ईको क्लबको नेतृत्वमा प्रोत्साहन कार्यक्रममा सहयोग

2.2.1.3.1: Youth/Student/Eco club-led initiatives to engage school students in natural resource management (forest management, climate change adaptation, watershed management)

पृष्ठभूमि/परिचयः

नेपालमा प्राकृतिक स्रोतहरूको संरक्षण र दिगो उपयोगमा विद्यार्थी र युवा समुदायको भूमिका अत्यन्त महत्वपूर्ण छ. तर हालका विद्यार्थीहरूमा बन व्यवस्थापन, जलवायु परिवर्तन अनुकूलन र जलाधार व्यवस्थापन जस्ता विषयहरूमा जागरूकता र संलग्नता सीमित छ। यस परिप्रेक्ष्यमा, विद्यार्थी/युवा/ईको क्लवहरूको नेतृत्वमा प्रोत्साहन कार्यक्रम सञ्चालन गरेर उनीहरूलाई यी विषयहरूमा संलग्न गराउने, ज्ञान र सीपमा सुधार ल्याउने र समुदायमा वातावरणीय नेतृत्वको क्षमता विकास गर्ने महत्त्वपूर्ण अवसर प्राप्त हुन्छ। यस उद्देश्यलाई हासिल गर्न दीर्घकालीन सोच भएका युवाहरू विशेष गरी माध्यमिक तहका विद्यार्थीहरूलाई प्राकृतिक स्रोत व्यवस्थापनमा संलग्न गराउनु अत्यन्त जरुरी छ। यस सन्दर्भमा, विद्यालय/समुदाय स्तरमा स्थापना भएका विद्यार्थी/युवा/ईको क्लवहरूलाई वन व्यवस्थापन, जलवायु परिवर्तन अनुकूलन, र जलाधार व्यवस्थापन जस्ता विषयमा ज्ञान, चेतना र व्यवहारिक संलग्नता प्रदान गरी वातावरणीय नेतृत्व विकास गर्न सहयोग गरिनेछ।

यस गतिविधिले विद्यार्थी तथा युवा पुस्तालाई वातावरणीय जिम्मेवारी र स्रोत संरक्षणप्रति संवेदनशील बनाउने, वातावरणमैत्री व्यवहार प्रवर्द्धन गर्ने र दीर्घकालीन जलवायु अनुकूलनका लागि स्थानीय स्तरमै आधार तयार गर्ने अपेक्षा गरिएको छ। साथै, यसले विद्यालय र समुदायबीच वातावरणीय सहकार्यलाई समेत सुदृढ गर्नेछ।

उद्देश्यः

यस क्रियाकलापको उद्देश्य विद्यालयस्तरका बिद्यार्थी/युवा/ईको क्लवलाई वन व्यवस्थापन, जलवायु परिवर्तन अनुकूलन, र जलाधार व्यवस्थापनमा संलग्न गराउने, उनीहरूको वातावरणीय नेतृत्व क्षमता विकास गर्ने र समुदायमा प्राकृतिक स्रोत संरक्षणको जागरूकता वृद्धि गर्ने हो।

कार्यान्वयन प्रक्रियाः

- भू तथा जलाधार व्यवस्थापन कार्यालय, रामेछाप, गाउँपालिका/नगरपालिकाका विषयगत शाखा /वडा कार्यालय र उप-जलाधार समन्वय समिति सँगको समन्वयमा मरिण जलाधारको प्राथमिकता प्राप्त उप-जलाधारहरु भित्र रहेका विद्यालय/युवा क्लब/ईको क्लव/युवा सञ्जाल पहिचान गर्ने,
- सम्बन्धित उप-जलाधार समन्वय समिति, डिभिजन/सब-डिभिजन वन कार्यालय, विद्यालय प्रशासन, शिक्षक, र क्लबसँगको समन्वयमा वन संरक्षण, जलवायु परिवर्तन, जलाधार व्यवस्थापन, जैबिक विविधता संरक्षणका विषयमा विद्यालय/युवा क्लव/ईको क्लव/युवा सञ्जाल स्तरमा निबन्ध लेखन, चित्रकला, हाजिरी जवाफ, वादविवाद जस्ता प्रतियोगिता र अन्य प्रकारका प्रतिस्पर्धात्मक क्रियाकलापहरू आयोजना गर्ने,

- आवस्यकता अनुसार क्षमता अभिवृद्धि तालिम तथा कार्यक्रममा संचालन गर्नु पर्ने, तालिम तथा जनचेतना अभिवृद्धि कार्यक्रममा लैङ्गिक समावेशिता सुनिश्चित गर्ने,
- कार्य संचालनका क्रममा वातावरणीय र सामाजिक सुरक्षा अनुगमन फ्रेमवर्क (Environmental and Social Safeguards Monitoring Framework), प्रक्रिया फ्रेमवर्क (Process Framework), आदिवासी जनजाति योजना फ्रेमवर्क (Indigenous Peoples Planning Framework), लैङ्गिक विश्लेषण र कार्य योजना (Gender Analysis and Action Plan), सरोकारवाला संलग्नता योजना (Stakeholders Engagement Plan) का प्रावधानहरु सुनिश्चित गर्ने,
- संघीय वन तथा वातावरण मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय, बागमती प्रदेश र डब्लु. डब्लु. एफ. बीच भएको त्रिपक्षीय आयोजना कार्यान्वयन सम्झौता (सम्झौता नं. NP१५५४९) र अर्थ मन्त्रालय र डब्लु. डब्लु. एफ. बीच भएको आर्थिक सम्झौतामा उल्लेख भएका सर्तहरु सुनिश्चित गर्नु पर्ने,
- कार्य संचालन गर्दाको श्रव्य दृश्य (फोटो, भिडिओ) अभिलेख राख्ने,
- प्रतिवेदन तयार तथा तथ्याङ्क सङ्कलन गर्ने।

अपेक्षित उपलब्धि:

- प्रकृतिमा आधारित समाधान (NbS) का उपायहरु द्वारा समुदायको जीविकोपार्जनका स्रोतहरू र सम्पत्तिहरूमा जलबायुजन्य जोखिमहरू असर कम गर्ने।
- जलबायुजन्य प्रकोपहरू जस्तै पहिरो, बाढी, खडेरी र वन डढेलोका विरुद्ध मरिण जलाधारका संकटासन्न घरधुरीहरुको अनुकूलन क्षमता वृद्धि भएको हुने छ ।

सहयोगी सूचकहरू:

- जीविकोपार्जनमा जलबायु परिवर्तनको प्रभावको लागि अनुकूलनका अभ्यासहरू प्रयोग गर्ने स्थानीय घरधुरीहरुको संख्या।

२.२.१.४.१: बायोइन्जिनियरिङ (बाँस, भेटिभर, वृक्षारोपण) प्रविधि प्रयोग गरी नदी/खोला किनारको संरक्षण/क्षतिग्रस्त भूमि पुनर्स्थापनामा सहयोग

2.2.1.4.1: Riverbank protection/ degraded land restoration through bamboo including vetiver/plantation/fencing/bioengineering

पृष्ठभूमि/परिचय:

मरिण जलाधार क्षेत्रमा जलबायु परिवर्तनका कारण वर्षाको तीव्रता र आवृत्तिमा आएको परिवर्तनका कारण नदी/खोला किनार कटान, भू-क्षय, नदीको धार परिवर्तन, खेतियोग्य जमिन कटान, थेग्रीकरण आदिले गर्दा कृषि उत्पादनमा ह्रास र समुदायको जनजीविका कष्टकर बन्दै गइरहेको छ। खोला किनार संरक्षण कार्यमा खोलाको किनारमा कटान हुन नदिने तथा सँगैको बसोबास तथा कृषि भूमिलाई जोगाउने कार्य गरिन्छ। खहरे नियन्त्रण गर्दा जलाधार क्षेत्रमा तथा पानी बग्ने निकासका किनारमा बिरुवा रोप्ने वा संरचना निर्माण गर्ने आदि कार्य गरी आसपास वा तल्लोतटीय क्षेत्रमा बसोबास तथा कृषि भूमिलाई जोगाउने कार्य गरिन्छ। नदी/खोला किनार संरक्षण गर्न बायोइन्जिनियरिङ प्रविधिको प्रयोग अत्यन्त महत्वपूर्ण छ। यस प्रविधिमा प्याकेजमा (बनस्पति साथै

संरचनात्मक) क्रियाकलापहरु कार्यान्वयन गरिन्छ। वनस्पतिहरुमा बाँस, भेटिभर र रुख प्रजातिका बिरुवाहरुको वृक्षारोपण गरिने छ। साथै, भू संरक्षण गर्ने कम खर्चिलो प्रविधिहरु जस्तै: फसईन, प्यालिसेड, वाट्लीड, बाँस रोपन, घाँस रोपन, ब्रस लायेरिग, लाइब फेसिङ आदि जस्ता प्रविधिहरु गरिनेछ। यस क्रियाकलापले बाढी, पहिरो तथा जमिन कटान जस्ता प्रकोपबाट हुने क्षति न्यूनीकरण, क्षतिग्रस्त भूमि पुनर्स्थापनामा सहयोग गर्नुका साथै जलाधारको दीगो व्यवस्थापनमा टेवा पुर्याउनेछ।

उद्देश्य:
यस क्रियाकलापको उद्देश्य बायोइन्जिनियरिङ प्रविधि (वनस्पति साथै संरचनात्मक) मार्फत नदी/खोला किनारको संरक्षण, बसोबास तथा कृषि भूमिलाई संरक्षण, क्षतिग्रस्त भूमि पुनर्स्थापना सुनिश्चित गर्दै जलबायु जन्य जोखिमहरु प्रभावलाई न्यूनीकरण र स्थानीय समुदायको जीविकोपार्जनका स्रोत र सम्पतीहरुको संरक्षण योगदान पुर्याउँछ।

कार्यान्वयन प्रक्रिया:

- भू तथा जलाधार व्यवस्थापन कार्यालय, रामेछाप, सामुदायिक वन उपभोक्ता समिति, गाउँपालिका/नगरपालिका/वडा कार्यालय र उप-जलाधार समन्वय समिती समन्वयमा मरिण जलाधारको प्राथमिकता प्राप्त उप-जलाधार भित्र नदी/खोलाले क्षतिग्रस्त स्थान पहिचान गर्ने,
- पहिचान भएका प्राथमिकता प्राप्त नदि/खोलाहरूमा संरक्षण र क्षतिग्रस्त भूमि पुनर्स्थापना गर्दा माथिल्लो, मध्ये र तल्लो तटको जलाधार क्षेत्रको अनुगमन गरि प्याकेजमा (वनस्पति साथै संरचनात्मक) क्रियाकलापहरु तय गर्ने,
- नदि/खोलाहरूमा संरक्षण र क्षतिग्रस्त भूमि पुनर्स्थापना गर्दा संरचनात्मक क्रियाकलाप साथै कम खर्चिलो वनस्पति भू संरक्षण प्रविधिहरु (फयासिन, पालिसेड, वाटलिङ, बाँस रोपण, घाँस रोपण, ब्रस लायेरिग, लाइब फेसिङ आदि) प्रयोग गर्ने,
- क्रियाकलाप कार्यान्वयन गर्ने क्षेत्रका स्थानीय समुदाय तथा घरधुरी/उपभोक्ता समुहलाई क्रियाकलाप, जिम्मेवारी र भूमिकाबारे स्पष्ट जानकारी दिन अभिमुखिकरण कार्यक्रम संचालन गर्ने,
- क्रियाकलाप कार्यान्वयन चरणमा डिजाइन र लागत अनुमान तयार गरी उप-जलाधार स्तरीय समन्वय समितीको सहजीकरणमा उपभोक्ता समिती/सामुदायिक वन समुहसँग कार्य सम्झौता, श्रोत साधन बाँडफाँड र जनसहभागिता परिचालन गर्ने,
  क्रियाकलाप कार्यान्वयन गर्नु अगाडी, भईरहेका अवस्था र सम्पन्न भएको प्रकृया र अवस्थाको श्रव्य दृश्य (फोटो, भिडियो) अभिलेख राख्ने,
- कार्यक्रम स्थलमा परियोजनाको विस्तृत विवरण जस्तै निर्माण स्थल, निर्माण शुरु र सम्पन्न मिति, लाभान्वित घरधुरी, लागत, समुदायको योगदान, जोखिम आदि खुल्ने गरी अनिवार्यरुपमा होर्डिङ बोर्ड/सूचना पाटी राख्नु पर्ने,

- क्रियाकलाप संचालनका क्रममा वातावरणीय र सामाजिक सुरक्षा अनुगमन फ्रेमवर्क (Environmental and Social Safeguards Monitoring Framework), प्रक्रिया फ्रेमवर्क (Process Framework), आदिवासी जनजाति योजना फ्रेमवर्क (Indigenous Peoples Planning Framework), लैङ्गिक विश्लेषण र कार्य योजना (Gender Analysis and Action Plan), सरोकारवाला संलग्नता योजना (Stakeholders Engagement Plan) का प्रावधानहरू सुनिश्चित गर्ने,
- संघीय वन तथा वातावरण मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय, बागमती प्रदेश र डब्लु. डब्लु. एफ. बीच भएको त्रिपक्षीय आयोजना कार्यान्वयन सम्झौता (सम्झौता नं. NP१५५४९) र अर्थ मन्त्रालय र डब्लु. डब्लु. एफ. बीच भएको आर्थिक सम्झौतामा उल्लेख भएका सर्तहरू सुनिश्चित गर्नु पर्ने,
- भू तथा जलाधार व्यवस्थापन कार्यालय, रामेछाप र परियोजना व्यवस्थापन ईकाईले नियमित रुपमा अनुगमन, मुल्यांकन तथा पृष्ठपोषन गर्ने,
- प्रतिवेदन तयार तथा तथ्याङ्क सङ्कलन गर्ने।

अपेक्षित उपलब्धि:

- प्रकृतिमा आधारित समाधान (NbS) का उपायहरू द्वारा समुदायको जीविकोपार्जनका स्रोतहरू र सम्पत्तिहरूमा जलबायुजन्य जोखिमहरू असर कम गर्ने।
- जलवायुजन्य प्रकोपहरू जस्तै पहिरो, बाढी, खडेरी र वन डडेलोका विरुद्ध मरिण जलाधारका संकटासन्न घरधुरीहरुको अनुकूलन क्षमता वृद्धि भएको हुने छ ।

सहयोगी सूचकहरू:

- जलवायु प्रकोप जोखिम विरुद्ध उत्थानशीलता वृद्धिका लागि NbS मार्फत क्षयग्रस्त/जोखिम भूमिको पुनर्स्थापना/स्थिर भएका क्षेत्रफल।

२.२.१.४.२: प्राथमिकता प्राप्त खोल्सा/खोलाहरूमा छेकबाँध निर्माण

2.2.1.4.2: Check dams on priority streams

पृष्ठभूमि/परिचय:

मरिण जलाधारको अधिकास भाग चुरे क्षेत्रभित्र पर्दछ र यहाँका खोल्साहरूमा मनसुनको समयमा अत्यधिक बहाव आउँछ भने सुख्खा समयमा पानीको मात्रा अत्यधिक कम वा हुँदैन। यसले खेतियोग्य जमिन कटान, नदीको धार परिबर्तन, भू-क्षय तथा तल्लो तटमा कृषियोग्य जमिनमा बाढी र थेग्रिकरण जस्ता समस्याहरू निम्त्याउँछ। यस्ता प्राथमिकता प्राप्त खोल्सा/खोलाहरूमा छेकबाँध निर्माण गरेर भू-क्षय नियन्त्रण, पानीको बहावलाई नियन्त्रण, आसपास वा तल्लोतटीय क्षेत्रमा बसोबास तथा कृषि भूमिको संरक्षण तथा बर्षातको पानीको पुन:भरण सम्भव हुन्छ। छेकबाँधले सतही पानीको प्रवाह कम गर्न, गल्छी गहिरिने अवस्था नियन्त्रण गर्न तथा बगेर आएको सामग्रीलाई रोकथाम गरी भू-जल पुन:भरण, कृषि भूमिको संरक्षण, र तल्लो तटमा बाढीको जोखिम न्यूनीकरण, माटोको ओसिलोपन बढाउन सहयोग पुऱ्याउँछ। सोहि सन्दर्भमा

खोल्सा/खोलाहरूमा छेकबाँध निर्माण गर्ने क्रियाकलाप तय गरिएको हो। यसले जलवायु जन्य प्रकोप न्यूनीकरण मार्फत समुदायको उत्थानशीलता वृद्धि साथै जलाधारको स्वास्थ्य निर्माण गर्न योगदान गर्नेछ।

उद्देश्यः

यस क्रियाकलापको उद्देश्य सतही पानीको प्रवाह कम गर्न, गल्छी गहिरिने अवस्था नियन्त्रण गर्न तथा बगेर आएको सामग्रीलाई रोकथाम गरी भू-जल पुनःभरण, कृषि भूमिको संरक्षण र तल्लो तटमा बाढीको जोखिम न्यूनीकरण, माटोको ओसिलोपन बढाउन सहयोग पुर्‍याउँछ।

कार्यान्वयन प्रक्रियाः

- भू तथा जलाधार व्यवस्थापन कार्यालय, रामेछाप, सामुदायिक बन उपभोक्ता समिति, गाउँपालिका/नगरपालिका/वडा कार्यालय र उप-जलाधार समन्वय समिती समन्वयमा गरिण जलाधारको प्राथमिकता प्राप्त उप-जलाधार भित्र खोल्सा/खोलाहरूमा छेकबाँध निर्माण गर्ने स्थान पहिचान गर्ने,
- पहिचान भएका प्राथमिकता प्राप्त खोल्सा/खोलाहरूमा छेकबाँध निर्माण गर्दा माथिल्लो, मध्ये र तल्लो तटको जलाधार क्षेत्रको अनुगमन गरि प्याकेजमा (बनस्पति साथै संरचनात्मक) क्रियाकलापहरु तय गर्ने,
- खोल्सा/खोलाहरूमा छेकबाँध निर्माण गर्दा संरचनात्मक क्रियाकलाप साथै कम खर्चिलो बनस्पति भू संरक्षण प्रविधिहरु (फ्यासिन, पालिसेड, बाटलिङ, बाँस रोपण, घाँस रोपण, ब्रस लायेरिंग, लाइव फेंसिङ आदि) प्रयोग गर्ने,
- क्रियाकलाप कार्यान्वयन गर्ने क्षेत्रका स्थानीय समुदाय तथा घरधुरी/उपभोक्ता समुहलाई क्रियाकलाप, जिम्मेवारी र भूमिकाबारे स्पष्ट जानकारी दिन अभिमुखिकरण कार्यक्रम संचालन गर्ने,
- क्रियाकलाप कार्यान्वयन चरणमा डिजाइन र लागत अनुमान तयार गरी उप-जलाधार स्तरीय समन्वय समितीको सहजीकरणमा उपभोक्ता समिती/समुह/ सामुदायिक बन समुहसँग कार्य सम्झौता, श्रोत साधन बाँडफाँड र जनसहभागिता परिचालन गर्ने,
- क्रियाकलाप कार्यान्वयन गर्नु अगाडी, भईरहेका अवस्था र सम्पन्न भएको प्रकृया र अवस्थाको श्रव्य दृश्य (फोटो, भिडियो) अभिलेख राख्ने,
- क्रियाकलाप स्थलमा परियोजनाको विस्तृत विवरण जस्तै निर्माण स्थल, निर्माण शुरु र सम्पन्न मिति, लाभान्वित घरधुरी,लागत, समुदायको योगदान,जोखिम आदि खुल्ने गरी अनिवार्यरुपमा होर्डिङ बोर्ड/सूचना पाटी राख्नु पर्ने,
- क्रियाकलाप संचालनका क्रममा वातावरणीय र सामाजिक सुरक्षा अनुगमन फ्रेमवर्क (Environmental and Social Safeguards Monitoring Framework), प्रक्रिया फ्रेमवर्क (Process Framework), आदिवासी जनजाति योजना फ्रेमवर्क (Indigenous Peoples Planning Framework), लैङ्गिक विश्लेषण र कार्य योजना (Gender Analysis and Action Plan), सरोकारवाला संलग्नता योजना (Stakeholders Engagement Plan) का प्रावधानहरु सुनिश्चित गर्ने,

प्रदेश सचिव

- संघीय वन तथा वातावरण मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय, बागमती प्रदेश र डब्लु. डब्लु. एफ. बीच भएको त्रिपक्षीय आयोजना कार्यान्वयन सम्झौता (सम्झौता नं. NP१५५४९) र अर्थ मन्त्रालय र डब्लु. डब्लु. एफ. बीच भएको आर्थिक सम्झौतामा उल्लेख भएका सर्तहरु सुनिश्चित गर्नु पर्ने,
- भू तथा जलाधार व्यवस्थापन कार्यालय, रामेछाप र परियोजना व्यवस्थापन ईकाईले नियमित रुपमा अनुगमन, मुल्यांकन तथा पृष्ठपोषण गर्ने,
- प्रतिवेदन तयार तथा तथ्याङ्क सङ्कलन गर्ने।

अपेक्षित उपलब्धिः

- जलवायुजन्य प्रकोपहरू जस्तै पहिरो, बाढी, खडेरी, र वन डढेलोका विरुद्ध मरिण जलाधारका संकटासन्न घरधुरीहरुको अनुकूलन क्षमता वृद्धि भएको हुने छ।
- जीविकोपार्जनमा जलवायु परिवर्तनको प्रभावको लागि अनुकूलनका अभ्यासहरू प्रयोग गर्ने स्थानीय घरधुरीहरुको संख्या।

सहयोगी सूचकः

- जीविकोपार्जनमा जलवायु परिवर्तनको प्रभावको लागि अनुकूलनका अभ्यासहरू प्रयोग गर्ने स्थानीय घरधुरीहरुको संख्या।

२.२.१.४.३: संरक्षण पोखरी निर्माण (भू-क्षय नियन्त्रण र पहिरो जोखिम न्यूनीकरण साथै जल व्यवस्थापन सुधारमा समेत योगदान गर्ने)

2.2.1.4.3: Conservation ponds (for erosion control and landslide risk mitigation but will also contribute to improving water management – activity)

पृष्ठभूमि/परिचयः

मरिण जलाधार क्षेत्रमा जलवायु परिवर्तनका कारण वर्षाको तीव्रता र आवृत्तिमा आएको परिवर्तनका कारण पानीको बहाव, भू-क्षय, पहिरो, खडेरी, वन डढेलो जस्ता जलवायुजन्य जोखिमहरू बढाएको छ। संरक्षण पोखरी जलवायु परिवर्तनका जोखिमहरूलाई न्यून गर्न र स्थानीय समुदायको उत्थानशीलता बढाउन उपयोगी प्रकृति-आधारित उपाय हो। वर्षाको समयमा पानी संकलन र भण्डारण गर्ने माध्यमका रूपमा यसले खडेरीका समयमा पानीको उपलब्धता सुनिश्चित गर्छ, जलवायु मैत्री कृषि प्रणालीलाई सुनिचित गर्छ र खडेरी तथा बाढीको असर घटाउँछ। संरक्षण पोखरीले भू-जल पुनः भरण, सतही बहाव नियन्त्रण, पहिरो, माटो कटान र भू-क्षय रोक्न मद्दत गर्छ। यसर्थ, संरक्षण पोखरीले पानी सुरक्षामा योगदान दिने, जीविकोपार्जन विविधिकरण गर्ने र जलवायु जोखिमप्रति स्थानीय समुदायलाई उत्थानशील बनाउने महत्वपूर्ण माध्यम हो।

उद्देश्यः

प्रदेश सचिव

यस क्रियाकलापको उद्देश्य वर्षामा सतहमा बग्ने पानीलाई सङ्कलन गरी पहिरो तथा भू-क्षय न्यून गर्ने, भू-जल पुनःभरण र माटोको ओसिलोपनामा सुधार गर्ने, संकलित पानीलाई सिँचाइ, माछा पालन, पशुपालन तथा अन्य उत्पादनमूलक र उपयोगी कार्यमा प्रयोग गर्ने, र खोलानदीको बहाव व्यवस्थापन गर्दै पानीको दिगो उपयोग सुनिश्चित गर्नु हो।

कार्यान्वयन प्रक्रियाः

- भू तथा जलाधार व्यवस्थापन कार्यालय, रामेछाप, सामुदायिक वन उपभोक्ता समिति, गाउँपालिका/नगरपालिका/वडा कार्यालय र उप-जलाधार समन्वय समिती समन्वयमा मरिण जलाधारको प्राथमिकता प्राप्त उप-जलाधार भित्र संरक्षण पोखरी निर्माण स्थान पहिचान गर्ने,
- संरक्षण पोखरी निर्माणमा भूगोल, माटोको प्रकार, पानीको बहाव, वर्षाको तीव्रता र आवृत्ति विश्लेषण गरी पोखरी र त्यसको जलाधार क्षेत्रलाई एउटै कार्य इकाईका रूपमा लिई क्रियाकलापहरू प्याकेजमा छनौट गर्ने,
- संरक्षण पोखरी निर्माण पोखरीको डिल तथा जलाधार क्षेत्रमा वनस्पति जस्तै फलफुलका प्रजाति, बाँस, भेटिभर आदिको वृक्षारोपण गर्ने।
- संरक्षण पोखरी निर्माण गर्दा पोखरी जमिन भित्र गाडिएको हुनुपर्ने, भित्र बाहिर निस्कने सिँढी, सुरक्षाका लागी बार आदि समावेश गर्ने,
- क्रियाकलाप कार्यान्वयन गर्ने क्षेत्रका स्थानीय समुदाय तथा घरधुरी/उपभोक्ता समुहलाई क्रियाकलाप, जिम्मेवारी र भूमिकाबारे स्पष्ट जानकारी दिन अभिमुखिकरण कार्यक्रम संचालन गर्ने,
- संरक्षण पोखरी निर्माण चरणमा डिजाइन र लागत अनुमान तयार गरी उप-जलाधार स्तरीय समन्वय समितीको सहजीकरणमा उपभोक्ता समिती/समुह/सामुदायिक वन समुहसँग कार्य सम्झौता, श्रोत साधन बाँडफाँड र जनसहभागिता परिचालन गर्ने,
- संरक्षण पोखरी निर्माण गर्नु अगाडी, भईरहेका अवस्था र सम्पन्न भएको प्रकृया र अवस्थाको श्रव्य दृश्य (फोटो, भिडियो) अभिलेख राख्ने,
- संरक्षण पोखरी निर्माण स्थलमा परियोजनाको विस्तृत विवरण जस्तै निर्माण स्थल, निर्माण शुरु र सम्पन्न मिति, लाभान्वित घरधुरी, लागत, समुदायको योगदान,जोखिम आदि खुल्ने गरी अनिवार्यरुपमा होर्डिङ्ग बोर्ड/सूचना पाटी राख्नु पर्ने,
- संरक्षण पोखरी निर्माण क्रममा वातावरणीय र सामाजिक सुरक्षा अनुगमन फ्रेमवर्क (Environmental and Social Safeguards Monitoring Framework), प्रक्रिया फ्रेमवर्क (Process Framework), आदिवासी जनजाति योजना फ्रेमवर्क (Indigenous Peoples Planning Framework), लैङ्गिक विश्लेषण र कार्य योजना (Gender Analysis and Action Plan), सरोकारवाला संलग्नता योजना (Stakeholders Engagement Plan) का प्रावधानहरु सुनिश्चित गर्ने,
- संघीय वन तथा वातावरण मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय, बागमती प्रदेश र डब्लु. डब्लु. एफ. बीच भएको त्रिपक्षीय आयोजना कार्यान्वयन सम्झौता (सम्झौता नं. NP१५५४९) र अर्थ

प्रदेश सचिव

बागमती प्रदेश सरकार
वन तथा वातावरण मन्त्रालय
हेटौंडा, नेपाल

मन्त्रालय र डब्लु. डब्लु. एफ. बीच भएको आर्थिक सम्झौतामा उल्लेख भएका सर्तहरु सुनिश्चित गर्नु पर्ने,

- भू तथा जलाधार व्यवस्थापन कार्यालय, रामेछाप र परियोजना व्यवस्थापन ईकाईले नियमित रुपमा अनुगमन, मुल्यांकन तथा पृष्ठपोषन गर्ने,
- प्रतिवेदन तयार तथा तथ्याङ्क सङ्कलन गर्ने।

अपेक्षित उपलब्धिः

- प्रकृतिमा आधारित समाधान (NbS) का उपायहरु द्वारा समुदायको जीविकोपार्जनका स्रोतहरू र सम्पत्तिहरूमा जलवायुजन्य जोखिमहरू असर कम गर्ने।
- जलवायुजन्य प्रकोपहरू जस्तै पहिरो, बाढी, खडेरी र बन डढेलोका विरुद्ध मरिण जलाधारका संकटासन्न घरधुरीहरुको अनुकूलन क्षमता वृद्धि भएको हुने छ ।

सहयोगी सूचकहरूः

- जलवायु प्रकोप जोखिम विरुद्ध उत्थानशीलता वृद्धिका लागि NbS मार्फत क्षयग्रस्त/जोखिम भूमिको पुनर्स्थापना/स्थिर भएका क्षेत्रफल।
- बन व्यवस्थापनमा सुधार भएका सामुदायिक वन र कबुलियती वनको सङ्ख्या।

२.२.१.५: स्थानीय समुदायलाई प्रकृतिमा आधारित समाधानका उपायहरु (NbS) कार्यान्वयन गर्न आवश्यक ज्ञान, सिप र प्रविधि विकास तालिम

2.2.1.5: Train local communities to develop their skills required for implementation of the aforesaid NbS interventions (listed under activity 2.2.1.4).

पृष्ठभूमि/परिचयः

जलवायु परिवर्तनका कारण विभिन्न जोखिम जस्तैः बाढी, पहिरो र खडेरी आदिले स्थानीय समुदायको जीवन, जीविकोपार्जनका स्रोतहरू र जलाधारमा असर पार्दै आएको छ। पछिल्लो समयमा वातावरण संरक्षण र जलवायु उत्थानशीलता वृद्धिका लागि प्रकृतिमा आधारित समाधानका उपायहरु (NbS) एक प्रभावकारी उपायका रूपमा स्थापित भईरहेको छ। NbS ले सामाजिक चुनौतिहरूलाई सम्बोधन गर्न प्राकृतिक वा परिमार्जित पारिस्थितिकिय प्रणालीहरूको उपयोग, संरक्षण, दिगो व्यवस्थापन वा पुनर्स्थापना गर्ने रणनीति तथा कार्यहरू समावेश गर्छ जसले समुदाय र प्रकृतिको उत्थानशीलता वृद्धिका लागि सहयोग गर्छ। तर, NbS सम्बन्धि समुदाय र विभिन्न सरोकारवालाहरुको ज्ञान, सीप, प्रविधिको पहुँच र क्षमता सीमित रहेको हुँदा, NbS सम्बन्धी तालिम तय गरिएको छ।

उद्देश्यः

यस क्रियाकलापको उद्देश्य स्थानीय समुदाय र सरोकारवालाहरुको प्रकृतिमा आधारित समाधानका उपायहरु सम्बन्धि अवधारणा, ज्ञान, सीप, प्रविधि र व्यवहारिक अभ्यासहरूमा क्षमता विकास गर्ने रहेको छ।

प्रदेश सचिव

कार्यान्वयन प्रक्रिया:

- भू तथा जलाधार व्यवस्थापन कार्यालय रामेछापले आवश्यक तयारीका लागि बैठक गर्ने,
- आवश्यक स्रोत सामाग्रीहरुको पूर्व तयारी एवं श्रोत व्यक्ति, अवधारण पत्र, तालिममा छलफल गर्ने विषयवस्तुको तयारी गरी तालिका बनाउने,
- आवश्यक स्रोत सामग्री तयार गर्दा परियोजना दस्तावेज, अध्ययन प्रतिवेदन, स्थानीय आवश्यकता पहिचान र लक्षित समुह/क्षेत्रहरूको आवश्यकताहरुलाई आधार बनाउनु पर्ने छ,
- तालिम सहजीकरण गर्नको लागि सम्भावित विषय विज्ञ तथा स्रोत व्यक्तिहरुको रोस्टर तयार र अध्यावधिक गर्नु पर्ने,
- स्थानीय समुदाय/सहभागी र प्राविधिक संस्थाहरुलाई तालिमको प्रस्तावित मिति, विषयवस्तु र कार्यक्रम सञ्चालन स्थलको बारेमा अग्रिम सूचना र जानकारी दिने,
- तालिमका सहभागी छनोट गर्दा महिला, आदिवासी र स्थानीय समुदायलाई प्राथमिकता दिनु पर्ने छ, जस मध्य महिलाको सहभागीता ५०% सुनिश्चित गर्नु पर्ने छ,
- तालिम पूर्व र तालिम पश्चातको परीक्षा गर्ने,
- तालिम संचालनका क्रममा क्रममा वातावरणीय र सामाजिक सुरक्षा अनुगमन फ्रेमवर्क (Environmental and Social Safeguards Monitoring Framework), प्रक्रिया फ्रेमवर्क (Process Framework), आदिबासी जनजाति योजना फ्रेमवर्क (Indigenous Peoples Planning Framework), लैङ्गिक विश्लेषण र कार्य योजना (Gender Analysis and Action Plan), सरोकारवाला संलग्नता योजना (Stakeholders Engagement Plan) का प्रावधानहरु सुनिश्चित गर्ने,
- संघीय वन तथा वातावरण मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय, बागमती प्रदेश र डब्लु. डब्लु. एफ. बीच भएको त्रिपक्षीय आयोजना कार्यान्वयन सम्झौता (सम्झौता नं. №१५५४९) र अर्थ मन्त्रालय र डब्लु. डब्लु. एफ. बीच भएको आर्थिक सम्झौतामा उल्लेख भएका सर्तहरु सुनिश्चित गर्नु पर्ने,
- तालिम कार्यान्वयन भईरहेका अवस्था र सम्पन्न भएको प्रकृया र अवस्थाको श्रव्य दृश्य (फोटो, भिडियो) अभिलेख राख्ने,
- तालिम संचालन, खुल्ला छलफल र कार्ययोजना निर्माण गर्ने,
- प्रतिवेदन तयार तथा तथ्याङ्क सङ्कलन गर्ने,
- कार्य योजनाको कार्यान्वयन अवस्थाको अनुगमन र छलफल गर्ने।

अपेक्षित उपलब्धि:

- प्रकृतिमा आधारित समाधान (NbS) का उपायहरु द्वारा समुदायको जीविकोपार्जनका स्रोतहरू र सम्पत्तिहरूमा जलवायुजन्य जोखिमहरू असर कम गर्ने।
- जलवायुजन्य प्रकोपहरू जस्तै पहिरो, बाढी, खडेरी र वन डढेलोका विरुद्ध मरिण जलाधारका संकटासन्न घरधुरीहरुको अनुकूलन क्षमता वृद्धि भएको हुने छ ।

प्रदेश सचिव

सहयोगी सूचकः

- जीविकोपार्जनमा जलवायु परिवर्तनको प्रभावको लागि अनुकूलनका अभ्यासहरू प्रयोग गर्ने स्थानीय घरधुरीहरुको संख्या।
- जीविकोपार्जनमा जलवायु परिवर्तनको प्रभावका सम्बोधन लागि अनुकूलनका अभ्यासहरूमा ज्ञान र तालिम पाएका स्थानीय घरधुरीहरुको सङ्ख्या।
- जलवायु प्रकोप जोखिम विरुद्ध उत्थानशीलता वृद्धिका लागि NbS मार्फत क्षयग्रस्त/जोखिम भूमिको पुनर्स्थापना/स्थिर भएका क्षेत्रफल।
- वन व्यवस्थापनमा सुधार भएका सामुदायिक वन र कबुलियती वनको सङ्ख्या।

२.२.१.६: सामुदायिक तथा कबुलियत वनहरूको व्यवस्थापनका लागि प्राविधिक सहयोग तथा परामर्श सेवा उपलब्ध गराउन डिभिजन/सब-डिभिजन वन कार्यालयका कर्मचारीहरुलाई तालिम

2.2.1.6: Train local forest officials for delivery of extension services and technical support to CFUGs for improved management of community and leasehold forests (linked to activities 2.2.1.1 and 2.2.1.2).

पृष्ठभूमि/परिचयः

मरिण जलाधार क्षेत्र जलवायु परिवर्तनका दृष्टिले संवेदनशील क्षेत्रमा पर्दछ। जलवायु परिवर्तनका कारण वन डढेलो लगायतका विभिन्न जलवायुजन्य जोखिम तथा खुल्ला चरिचरणका कारण भू-क्षय र प्राकृतिक पुनरुत्पादनमा कमीले वनको क्षयीकरण बढ्दै गइरहेको छ। फलस्वरूप सामुदायिक तथा कबुलियती वनको व्यवस्थापनमा असर पारिरहेको छ। सोहि सन्दर्भमा सामुदायिक तथा कबुलियती वनहरूको व्यवस्थापनका लागि प्राविधिक सहयोग तथा परामर्श सेवा उपलब्ध गराउने उद्देश्यले डिभिजन/सब-डिभिजन वन कार्यालयका कर्मचारीहरुलाई तालिम तय गरिएको हो। डिभिजन तथा सब-डिभिजन वन कार्यालयका कर्मचारीहरू, सामुदायिक तथा कबुलियत वन समुहहरूसँग प्रत्यक्ष प्राविधिक सहयोग उपलब्ध गराउन संलग्न रहने भएकाले उनीहरूको ज्ञान र सीप अद्यावधिक गर्नु आवश्यक छ। यस सशक्तिकरण तालिमको माध्यमबाट सशक्तिकरण भएका डिभिजन तथा सब-डिभिजनहरुले सामुदायिक वन र कबुलियत वन उपभोक्ता समुहहरु लाई वन व्यवस्थापनमा सहजीकरण गर्ने छन्।

उद्देश्यः

यस क्रियाकलापको उद्देश्य डिभिजन/सब-डिभिजन वन कार्यालयका कर्मचारीहरुलाई सामुदायिक तथा कबुलियत वनको व्यवस्थापनका लागि प्राविधिक क्षमता अभिवृद्धि गर्नु हो।

कार्यान्वयन प्रक्रियाः

- भू तथा जलाधार व्यवस्थापन कार्यालय, रामेछापले आवश्यक तयारीका लागि बैठक गर्ने,
- आवश्यक स्रोत सामाग्रीहरुको पूर्व तयारी एवं श्रोत व्यक्ति, अवधारण पत्र, तालिममा छलफल गर्ने विषयवस्तुको तयारी गरी तालिमको तालिका बनाउने,

प्रमुख सचिव

- आवश्यक स्रोत सामग्री तयार गर्दा परियोजना दस्तावेज, अध्ययन प्रतिवेदन, स्थानीय आवश्यकता पहिचान र लक्षित समुह/क्षेत्रहरूको आवश्यकताहरुलाई आधार बनाउनु पर्ने छ,
- तालिम सहजीकरण गर्नको लागि संभावित विषय विज्ञ तथा स्रोत व्यक्तिहरुको रोस्टर तयार र अध्यावधिक गर्नु पर्ने,
- डिभिजन तथा सब-डिभिजन वन कार्यालयका कर्मचारीलाई तालिमको प्रस्तावित मिति, विषयवस्तु र कार्यक्रम सञ्चालन स्थलको बारेमा अग्रिम सूचना र जानकारी दिने,
- तालिमका सहभागी छनोट गर्दा महिला र आदिवासी जनजातीलाई प्राथमिकता दिनु पर्ने छ,
- तालिम पूर्व र तालिम पश्चातको परीक्षा गर्ने,
- तालिम संचालनका क्रममा वातावरणीय र सामाजिक सुरक्षा अनुगमन फ्रेमवर्क (Environmental and Social Safeguards Monitoring Framework), प्रक्रिया फ्रेमवर्क (Process Framework), आदिवासी जनजाति योजना फ्रेमवर्क (Indigenous Peoples Planning Framework), लैङ्गिक विश्लेषण र कार्य योजना (Gender Analysis and Action Plan), सरोकारवाला संलग्नता योजना (Stakeholders Engagement Plan) का प्रावधानहरु सुनिश्चित गर्ने,
- संघीय वन तथा वातावरण मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय, बागमती प्रदेश र डब्लु. डब्लु. एफ. बीच भएको त्रिपक्षीय आयोजना कार्यान्वयन सम्झौता (सम्झौता नं. NP१५५४९) र अर्थ मन्त्रालय र डब्लु. डब्लु. एफ. बीच भएको आर्थिक सम्झौतामा उल्लेख भएका सर्तहरु सुनिश्चित गर्नु पर्ने,
- तालिम कार्यान्वयन भईरहेका अवस्था र सम्पन्न भएको प्रकृया र अवस्थाको श्रव्य दृश्य (फोटो, भिडियो) अभिलेख राख्ने,
- तालिम संचालन, खुल्ला छलफल र कार्ययोजना निर्माण गर्ने,
- प्रतिवेदन तयार तथा तथ्याङ्क सङ्कलन गर्ने,
- कार्य योजनाको कार्यान्वयन अवस्थाको अनुगमन र छलफल गर्ने।

अपेक्षित उपलब्धिः

- जलवायुजन्य प्रकोपहरू जस्तै पहिरो, बाढी, खडेरी र वन डढेलोका विरुद्ध मरिण जलाधारका संकटासन्न घरधुरीहरुको अनुकूलन क्षमता वृद्धि भएको हुने छ ।
- स्थानीय योजना र नीतिहरूमा जलवायु परिवर्तन अनुकूलनलाई मूलप्रवाहीकरण गर्न ज्ञान, सिप र क्षमता सुधार भएको हुने ।

सहयोगी सूचकः

- जीविकोपार्जनमा जलवायु परिवर्तनको प्रभावको लागि अनुकूलनका अभ्यासहरू प्रयोग गर्ने स्थानीय घरधुरीहरुको संख्या।
- जीविकोपार्जनमा जलवायु परिवर्तनको प्रभावका सम्बोधन लागि अनुकूलनका अभ्यासहरूमा ज्ञान र तालिम पाएका स्थानीय घरधुरीहरुको सङ्ख्या।

- सहभागितामूलक जलवायु उत्थानशीलता संकटासन्नता र जलवायु परिवर्तन मूलप्रवाहिकरणमा तालिम, क्षमता तथा ज्ञान भएका सरकारी र नागरिक समाज संस्थाहरुको कर्मचारीहरूको संख्या ।
- जलवायु परिवर्तन मूलप्रवाहिकरणमा मार्गदर्शन अनुसार जलवायु परिवर्तन मैत्री योजना तथा नीतिहरु तयार वा संशोध गर्ने नगरपालिका, गाउँपालिका र अन्य सरोकारवालाहरुको संख्या।

योगदान क्षेत्र ३: अनुगमन, मूल्यांकन र सिकाई/ज्ञान व्यवस्थापन

३.१.१.१: परियोजनाको असल अभ्यास र सिकाईहरुको केस स्टडी मार्फत दस्तावेजीकरण र प्रचार—प्रसार गरी पुनरावृत्ति र विस्तारका लागि सहयोग

3.1.1.1: Conduct case studies, assess lessons learned and best practices emanating from implementation of project activities, and document and disseminate them for replication and up-scaling.

पृष्ठभूमि/परिचयः

परियोजना कार्यान्वयनका चरण र पश्चात विभिन्न असल अभ्यास र सिकाई हासिल हुन्छ। यस्ता अभ्यास र सिकाई दस्तावेजीकरण र प्रचार—प्रसार महत्त्वपूर्ण हुन्छ। यसले परियोजनाका असल अभ्यास र सिकाईहरुलाई अन्य परियोजना, समुदाय, स्थानीय सरकार लगायतका सरोकारवालाहरूले पुनः प्रयोगमा ल्याउन मद्दत पुर्याउँछ। यसका अतिरिक्त, यसले परियोजनाको प्रभाव र दिगोपनालाई सुनिश्चित गर्दछ र भविष्यमा अन्य परियोजनाहरूमा यस्ता सिकाई तथा असल अभ्यास लागु गर्न सकिन्छ।

उद्देश्यः

यस क्रियाकलापको उद्देश्य परियोजनाका असल अभ्यास र सिकाइहरूलाई केस स्टडी मार्फत दस्तावेजीकरण, प्रचार—प्रसार गर्नु साथै असल अभ्यासहरूको पुनरावृत्ति र विस्तारमा सहयोग पुर्याउने रहेको छ। यसले सफलताका अनुभव तथा सिकाईहरुलाई अन्य परियोजना, समुदाय, स्थानीय सरकार लगायतका सरोकारवालाहरुले पुनः प्रयोगमा ल्याउन मद्दत पुर्याउँने रहेको छ।

कार्यान्वयन प्रक्रिया:

- भू तथा जलाधार व्यवस्थापन कार्यालय, रामेछाप र परियोजना व्यवस्थापन ईकाई बीच सेवा तथा परामर्शदाता खरिदका लागि तयारी बैठक आयोजना गर्ने,
- कार्य क्षेत्रगत शर्त (Terms of Reference, ToR) र परामर्शदाता छनौट प्रक्रिया लागि सूचक तयार गर्ने,
- सेवा तथा परामर्शदाता खरिदका लागि सञ्चार तथा सूचना प्रकाशन गर्ने,
- प्रस्तावहरूको छनौट चयन गरिएको सूचकको आधारमा गर्ने,
- कार्य क्षेत्रगत शर्त अनुसार कमलामाई नगरपालिका, हरिहरपुरगढी गाउँपालिका, मरिन गाउँपालिका र घ्याङलेख गाउँपालिकामा मा कार्य संचालन गर्ने,
- कमलामाई नगरपालिका, हरिहरपुरगढी गाउँपालिका, मरिन गाउँपालिका र घ्याङलेख गाउँपालिकामा परियोजनाको असल अभ्यास र सिकाईहरुको दस्तावेजीकरण र प्रचार—प्रसार गरी पुनरावृत्ति र विस्तारका लागि स्थानीय समुदायसँग अन्तरक्रिया, केस स्टडी लगायत प्रक्रिया अपनाई कार्य संचालन गर्ने,
- कार्य संचालनका क्रममा वातावरणीय र सामाजिक सुरक्षा अनुगमन फ्रेमवर्क (Environmental and Social Safeguards Monitoring Framework), प्रक्रिया फ्रेमवर्क (Process Framework), आदिवासी जनजाति योजना फ्रेमवर्क

प्रदेश सचिव

(Indigenous Peoples Planning Framework), लैङ्गिक विश्लेषण र कार्य योजना (Gender Analysis and Action Plan), सरोकारवाला संलग्नता योजना (Stakeholders Engagement Plan) का प्रावधानहरु सुनिश्चित गर्ने,

- कार्य संचालन गर्दाको श्रव्य दृश्य (फोटो, भिडिओ) अभिलेख राख्नेका,
- छलफलमा समावेशी सहभागितालाई प्राथमिकता दिनु पर्नेछ,
- हरिहरपुरगढी गाउँपालिका, मरिण गाउँपालिका, घ्याङलेख गाउँपालिका र कमलामाई नगरपालिकाका मस्यौदा प्रतिवेदनमा छलफल र सुझाव संकलन गर्ने,
- छलफलबाट प्राप्त सल्लाह र सुझावहरू समावेश गर्दै अन्तिम प्रतिवेदन पेश गर्ने।

अपेक्षित उपलब्धि:

- परियोजना अनुगमन, मूल्याङ्कन र सिकाई द्वारा वातावरण अनुकूलन व्यवस्थापन (Adaptive management), बिस्तार र दिगोपन कायम राख्न सक्षम बनाउने।

सहयोगी सूचक:

- परियोजना मार्फत सहयोग गरिएका उत्कृष्ट अभ्यास र सिकाईहरू अभिलेख, विकास र प्रसारित अध्ययन र ज्ञान उत्पादनहरूको संख्या।
- परियोजनाका असल अभ्यास तथा सिकाई विस्तार भएको संख्या।

३.१.१.२: परियोजना क्षेत्रमा जलवायु उत्थानशील विधि र अभ्यासहरूमा स्थानीय ज्ञानको अध्ययन र दस्तावेजीकरण मार्फत कृषि, पशुपन्छी व्यवस्थापन, पानी व्यवस्थापन, सामुदायिक/कबुलियती वन व्यवस्थापन र जलवायु जन्य जोखिम न्यूनीकरणको लागि जलवायु अनुकूलनका समाधानहरूका विधि र अभ्यासहरू विस्तार, प्रवर्द्धन र एकीकरणमा सहयोग

3.1.1.2: Assess and document indigenous knowledge on climate-resilient methods and practices in the project area and promote their integration in the design of climate-adaptive solutions for agriculture, livestock management, water management, community/ leasehold forest management, and climate disaster risk reduction (linkage to project component 2).

पृष्ठभूमि/परिचय:

स्थानीय समुदायहरूले लामो समयदेखि अपनाएका परम्परागत, स्थानीय ज्ञान र अभ्यासहरूले जलवायु परिवर्तनको प्रभावलाई कम गर्न महत्वपूर्ण भूमिका खेल्न सक्छ। तर, यस्ता ज्ञान र अभ्यासहरूको निरन्तरता नदिँदा र तिनीहरूको उचित दस्तावेजीकरण नहुनाले ती हराउने जोखिम रहन्छ। मरिण जलाधारका समुदायको जलवायु अनुकूलन स्थानीय ज्ञान र अभ्यासहरूको अध्ययन र दस्तावेजीकरण गरेर, यसले कृषि, पशुधन व्यवस्थापन, पानी व्यवस्थापन र सामुदायिक/कबुलियती वन व्यवस्थापनमा प्रभावकारी र दीगो क्रियाकलाप तर्जुमा गर्न मद्दत पुर्याउँछ। समुदायको परम्परागत असल अभ्यास र सिकाईका आधारमा तर्जुमा गरिएका

प्रदेश सचिव

क्रियाकलाप जलवायु परिवर्तन अनुकूलनका लागी बढी प्रभावकारी र दीगो हुन्छ। यसले असल अभ्यास र सिकाइलाई प्रवर्धन गर्दै, अन्य क्षेत्रहरूमा विस्तार (स्केलअप र स्केलआउट) को मार्गदर्शन गर्छ।

उद्देश्यः

यस क्रियाकलापको उद्देश्य मरिण जलाधारमा जलवायु परिवर्तनको प्रभावसँग जुध्न परम्परागत स्थानीय ज्ञान र असल अभ्यासहरूको अध्ययन, दस्तावेजीकरण र वैज्ञानिक दृष्टिकोणसँग एकीकरण गर्दै, जलबायुजन्य जोखिम कम र संकटासन्न घरधुरीहरूको अनुकूलन क्षमता वृद्धि गर्ने लक्ष्य राखिएको छ। यसले जलबायु अनुकूलनका अभ्यास र रणनीतिहरू संकलन, संरक्षण र नगरपालिका/गाउँपालिकाको जलवायु मैत्री योजना निर्माणमा योगदान पुर्याउँछ।

कार्यान्वयन प्रक्रियाः

- भू तथा जलाधार व्यबस्थापन कार्यालय, रामेछाप र परियोजना व्यवस्थापन ईकाई बीच सेवा तथा परामर्शदाता खरिदका लागि तयारी बैठक आयोजना गर्ने,
- कार्य क्षेत्रगत शर्त (Terms of Reference, ToR) र परामर्शदाता छनौट प्रक्रिया लागि सूचक तयार गर्ने,
- सेवा तथा परामर्शदाता खरिदका लागि सञ्चार तथा सूचना प्रकाशन गर्ने,
- प्रस्तावहरूको छनौट चयन गरिएको सूचकको आधारमा गर्ने,
- कार्य क्षेत्रगत शर्त अनुसार कमलामाई नगरपालिका, हरिहरपुरगढी गाउँपालिका, मरिन गाउँपालिका र घ्याङलेख गाउँपालिकामा कार्य संचालन गर्ने,
- कमलामाई नगरपालिका, हरिहरपुरगढी गाउँपालिका, मरिन गाउँपालिका र घ्याङलेख गाउँपालिकाहरू जलवायु परिवर्तनसँग जुध्न समुदायले अपनाएका अनुकूलनका अभ्यास, परम्परागत विधिहरू र उपायहरूको अभिलेख गर्न, स्थानीय समुदायसँग अन्तरक्रिया लगायत प्रक्रिया अपनाई परम्परागत अभ्यासहरूको संकलन गर्ने,
- कार्य संचालनका क्रममा वातावरणीय र सामाजिक सुरक्षाका फ्रेमवर्क (Environmental and Social Safeguards Monitoring Framework), प्रक्रिया फ्रेमवर्क (Process Framework), आदिवासी जनजाति योजना फ्रेमवर्क (Indigenous Peoples Planning Framework), लैङ्गिक विश्लेषण र कार्य योजना (Gender Analysis and Action Plan), सरोकारवाला संलग्नता योजना (Stakeholders Engagement Plan) का प्रावधानहरु सुनिश्चित गर्ने,
- कार्य संचालन गर्दाको श्रव्य दृश्य (फोटो, भिडिओ) अभिलेख राखे,
- हरिहरपुरगढी गाउँपालिका, मरिण गाउँपालिका, घ्याङलेख गाउँपालिका र कमलामाई नगरपालिकाका मस्यौदा प्रतिवेदनमा छलफल र सुझाव संकलन गर्ने,
- छलफलबाट प्राप्त सल्लाह र सुझावहरू समावेश गर्दै अन्तिम प्रतिवेदन पेश गर्ने।

अपेक्षित उपलब्धिः

- परियोजना अनुगमन, मूल्याङ्कन र सिकाई द्वारा वातावरण अनुकूलन व्यवस्थापन (Adaptive management), विस्तार र दिगोपन कायम राख्न सक्षम बनाउने।

प्रदेश सचिव

सहयोगी सूचकः

- परियोजना मार्फत सहयोग गरिएका उत्कृष्ट अभ्यास र सिकाईहरू अभिलेख, विकास र प्रसारित अध्ययन र ज्ञान उत्पादनहरूको संख्या।
- परियोजनाका असल अभ्यास तथा सिकाई विस्तार भएको संख्या ।

३.१.१.३: सूचना र सञ्चार तथा शिक्षण सामग्रीहरू विकास र प्रचार—प्रसार गर्ने (प्रिन्ट, प्रसारण तथा डिजिटल सञ्चार माध्यम मार्फत)

3.1.1.3: Develop and disseminate communication and education materials through print, broadcast and digital media.

पृष्ठभूमि/परिचयः

सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको विकासले जनचेतना अभिवृद्धि, सचेतना प्रवाह र व्यवहार परिवर्तनमा महत्वपूर्ण भूमिका खेलेको छ। विविध भूगोल, भाषा र संस्कृतियुक्त नेपालमा लक्षित समुदायसम्म स्पष्ट र सुलभ जानकारी पुर्‍याउन प्रिन्ट, प्रसारण र डिजिटल सञ्चार माध्यम आवश्यक छन्। त्यसैले, सूचना तथा शिक्षण सामग्री उत्पादन, विकास र प्रचार—प्रसारलाई यस कार्यक्रमले प्राथमिकता दिएको छ।

उद्देश्यः

यस क्रियाकलापको उद्देश्य सूचना तथा शिक्षण सामग्रीहरूको विकास र प्रचार—प्रसार मार्फत लक्षित समुदायमा सुसूचित, सशक्त र जानकार बनाउँदै समुदायको व्यवहार परिवर्तनमा योगदान पुर्‍याउने रहेको छ।

कार्यान्वयन प्रक्रियाः

- भू तथा जलाधार व्यवस्थापन कार्यालय, रामेछाप र परियोजना व्यवस्थापन ईकाई बीच तयारी बैठक आयोजना गर्ने,
- आवश्यकता पहिचान र तयारी चरणः लक्षित समुदाय र क्षेत्रको अध्ययन तथा विश्लेषण (सर्वेक्षण, फोकस समूह छलफल)।
- आवश्यकता पहिचान क्रममा सामग्री विकासका लागि विषय विशेषज्ञहरू तथा परामर्शदाता खरिद गर्नु पर्ने भएमा कार्य क्षेत्रगत शर्त (Terms of Reference, ToR) र परामर्शदाता छनौट प्रक्रिया लागि सूचक तयार गर्ने, सञ्चार तथा सूचना प्रकाशन गर्ने र प्रस्तावहरूको छनौट चयन गरिएको सूचकको आधारमा गर्ने,
- सामग्री विकास चरणः विभिन्न विषयवस्तुमा शिक्षण सामग्री, सूचना पर्चा, पुस्तिका, पोस्टर, अडियो—भिडियो स्क्रिप्ट तयार गर्ने; प्रिन्ट सामग्रीहरू (पोस्टर, ब्रोसर, पुस्तक) डिजाइन र छपाइ; रेडियो/टिभीका लागि अडियो—भिडियो सामग्री निर्माण; डिजिटल प्लेटफर्महरू (वेबसाइट, सामाजिक सञ्जाल) का लागि सामग्री निर्माण साथै स्थानीय भाषामा रूपान्तरण र सन्देशको सन्दर्भ अनुसार परिमार्जन गर्ने,
- सञ्चार माध्यम छनोट र साझेदारीः लक्षित समूह अनुसार उपयुक्त सञ्चार माध्यम (स्थानीय रेडियो, टिभी, अनलाइन मिडिया, सामाजिक सञ्जाल) को छनोट गर्ने; आवश्यक सम्झौता र साझेदारी गर्ने,

प्रदेश सचिव

- कार्यान्वयन चरणः निर्धारित तालिका अनुसार सामग्रीहरू प्रसारण, वितरण र डिजिटल प्लेटफर्महरूमा प्रविष्टि गर्ने; जनचेतना अभिवृद्धिका लागि स्थानिय स्तरमा विशेष कार्यक्रम (क्याम्पेन, प्रदर्शनी, अन्तरक्रिया र कार्यशाला) आयोजना गर्ने,
- कार्य संचालनका क्रममा वातावरणीय र सामाजिक सुरक्षा अनुगमन फ्रेमवर्क (Environmental and Social Safeguards Monitoring Framework), प्रक्रिया फ्रेमवर्क (Process Framework), आदिवासी जनजाति योजना फ्रेमवर्क (Indigenous Peoples Planning Framework), लैङ्गिक विश्लेषण र कार्य योजना (Gender Analysis and Action Plan), सरोकारवाला संलग्नता योजना (Stakeholders Engagement Plan) का प्रावधानहरु सुनिश्चित गर्ने,
- प्रतिवेदन तयार तथा तथ्याङ्क सङ्कलन गर्ने।

अपेक्षित उपलब्धिः

- लक्षित समुदायमा जानकारीको पहुँच सुनिश्चित भई जनचेतनाको अभिवृद्धि।
- परियोजना अनुगमन, मूल्याङ्कन र सिकाई द्वारा वातावरण अनुकूलन व्यवस्थापन (Adaptive management), विस्तार र दिगोपन कायम राख्न सक्षम बनाउने।

सहयोगी सूचकः

- परियोजना मार्फत सहयोग गरिएका उत्कृष्ट अभ्यास र सिकाईहरू अभिलेख, विकास र प्रसारित अध्ययन र ज्ञान उत्पादनहरूको संख्या।
- परियोजनाका असल अभ्यास तथा सिकाई विस्तार भएको संख्या।

३.१.१.५: जलवायु परिवर्तन अनुकूलनका लागि परियोजनाले अपनाएका जलाधार व्यवस्थापनको अवधारणा, दृष्टिकोण, रणनीति तथा अभ्यासहरूलाई उजागर र प्रचार–प्रसार गर्न स्थानीय/जिल्ला, प्रदेश र राष्ट्रिय स्तरका सञ्चार माध्यम/पत्रकारहरुसंग अन्तरक्रियात्मक बैठक, परियोजना क्षेत्रको अवलोकन, लेखन गोष्ठी (Write-shops) तथा मिडिया फेलोसिपहरू आयोजना गर्ने

3.1.1.5: Organize media and communication events, such as project site visits by journalists, write-shops and media fellowships at local/ district, provincial and national levels, to highlight and disseminate watershed management concept, approach and practices applied by the project for climate change adaptation.

पृष्ठभूमि/परिचयः

जलवायु परिवर्तनका असरहरू विशेषगरी ग्रामीण तथा प्राकृतिक स्रोतमा निर्भर समुदायहरूमा धेरै देखिन थालेका छन्। खडेरी, खेतीयोग्य जमिन कटान, बाढी, बन डढेलो तथा जैविक विविधताको ह्रास जस्ता चुनौतीहरूले समुदायलाई थप संवेदनशील बनाइरहेको छ। यी चुनौतीहरू व्यवस्थापन गर्न एकिकृत जलाधार व्यवस्थापनको अवधारणा, दृष्टिकोण, रणनीति तथा अभ्यासहरू अत्यावश्यक देखिएको छ। यसै सन्दर्भमा परियोजनाले जलवायु अनुकूलनका लागि एकिकृत जलाधार व्यवस्थापनको अवाधरणालाई प्रमुख माध्यम बनाउँदै विभिन्न प्रविधि र अभ्यासहरू अपनाउँदै आएको छ। परियोजनाले विभिन्न अनुकूलन उपायहरू

प्रदेश सचिव

अवलम्वन गर्दै स्थानीय समुदायको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने कार्य गर्दै आएको छ। तथापि, यी प्रयासहरू तथा सिकाईहरूलाई स्थानीय, जिल्ला, प्रदेश र राष्ट्रिय स्तरमा साझा बुझाई निमार्ण गर्नु र अन्य क्षेत्रहरूमा पनि अवाधराणा, रणनीति, सिकाई तथा अभ्यासको प्रवर्द्धन गर्न प्रभावकारी सञ्चार आवश्यक छ। त्यसैले, स्थानीयदेखि राष्ट्रिय तहका सञ्चार माध्यमहरूसँग साझेदारी गर्दै सञ्चार माध्यम/पत्रकारहरूसँग अन्तरक्रिया, अवलोकन भ्रमण, लेखन गोष्ठी (Write-shops) र मिडिया फेलोसिपहरू कार्यक्रमहरू आयोजना गरिनेछ।

उद्देश्यः

यस क्रियाकलापको उद्देश्य परियोजनाले अपनाएका जलवायु अनुकूलन तथा जलाधार व्यवस्थापन सम्वन्धी अवधारणा, दृष्टिकोण, रणनीति र अभ्यासहरूलाई विभिन्न सञ्चार माध्यम र पत्रकार मार्फत उजागर गरी स्थानीय देखि राष्ट्रिय तहसम्म सञ्चार, प्रचार—प्रसार र जनचेतना अभिवृद्धि गर्नु रहेको छ।

कार्यान्वयन प्रक्रियाः

- भू तथा जलाधार व्यवस्थापन कार्यालय, रामेछाप र परियोजना व्यवस्थापन ईकाई बीच तयारी बैठक आयोजना गर्ने,
- सञ्चारकर्मीहरू लक्षित अन्तरक्रियात्मक बैठकः जिल्ला, प्रदेश वा राष्ट्रिय स्तरमा सञ्चारकर्मीहरूका लागि अन्तरक्रियात्मक बैठक आयोजना गरी परियोजनाको अवधारणा, कार्यान्वयन अनुभव, सिकाई र चुनौतीहरूबारे प्रत्यक्ष संवाद तथा सुझाव संकलन गरिनेछ।
- परियोजना क्षेत्रको अवलोकन भ्रमणः पत्रकारहरूले परियोजनाका गतिविधिहरूको प्रत्यक्ष अवलोकन गरी वस्तुगत तथा जीवन्त सामग्री तयार गर्न सकुन भन्ने मनासयले पत्रकारहरूलाई परियोजना क्षेत्रको स्थलगत अवलोकन गराइनेछ। समुदायसँग प्रत्यक्ष संवाद र परियोजनाको प्रभाव अवलोकन गराउने व्यवस्था गरिनेछ।
- लेखन गोष्ठी (Write-shop) आयोजनाः जलवायु र वातावरणसँग सम्वन्धित विषयका पत्रकारहरूको लेखन क्षमता अभिवृद्धि गर्नुका साथै पत्रकारहरूलाई जलवायु परिवर्तन तथा जलाधार व्यवस्थापनमा परियोजनाले कार्यान्वयन गरेका अभ्यासहरु लाई अभिलेखीकरण गरि प्रचार-प्रसार गर्ने छन्। साथै, लेख सामग्री बिकाश गर्ने तालिम र अभ्यास पनि गराईनेछ।
- मिडिया फेलोसिप कार्यक्रमः जलवायु अनुकूलन तथा जलाधार व्यवस्थापन सम्वन्धी अनुसन्धानमा आधारित विशेष रिपोर्टहरू उत्पादन गर्नको लागि उत्कृष्ट लेखन तथा रिपोर्टिङ गर्ने पत्रकारहरूलाई सीमित अवधिका लागि फेलोसिप दिइनेछ। फेलोसिप अवधिमा जलवायु अनुकूलन र जलाधार व्यवस्थापनसम्वन्धी विशेष रिपोर्टहरू तयार पार्न प्रेरित र प्रकाशन गरिनेछ।
- सहभागी छनोट मापदण्डः सञ्चार क्षेत्रमा कार्यरत अनुभवयुक्त पत्रकारहरू जो जलवायु परिवर्तन, वातावरण वा प्राकृतिक स्रोत व्यवस्थापनमा चासो राख्ने व्यक्तिलाई चयन गरिने छ। साथै, विविध भौगोलिक क्षेत्र तथा माध्यम (रेडियो, टिभी, पत्रिका, अनलाइन) का प्रतिनिधित्व सहभागिता सुनिश्चित गरिने छ।

प्रदेश सचिव

- कार्य संचालनका क्रममा वातावरणीय र सामाजिक सुरक्षा अनुगमन फ्रेमवर्क (Environmental and Social Safeguards Monitoring Framework), प्रक्रिया फ्रेमवर्क (Process Framework), आदिवासी जनजाति योजना फ्रेमवर्क (Indigenous Peoples Planning Framework), लैङ्गिक विश्लेषण र कार्य योजना (Gender Analysis and Action Plan), सरोकारवाला संलग्नता योजना (Stakeholders Engagement Plan) का प्रावधानहरु सुनिश्चित गर्ने,
- प्रतिवेदन तयार तथा तथ्याङ्क सङ्कलन गर्ने।

अपेक्षित उपलब्धिः

- परियोजना अनुगमन, मूल्याङ्कन र सिकाई द्वारा वातावरण अनुकूलन व्यवस्थापन (Adaptive management), विस्तार र दिगोपन कायम राख्न सक्षम बनाउने।

सहयोगी सूचकः

- परियोजना मार्फत सहयोग गरिएका उत्कृष्ट अभ्यास र सिकाईहरू अभिलेख, विकास र प्रसारित अध्ययन र ज्ञान उत्पादनहरूको संख्या।
- परियोजनाका असल अभ्यास तथा सिकाई विस्तार भएको संख्या।
- जलवायु परिवर्तन अनुकूलनका लागि जलाधार व्यवस्थापन अवधारणा, दृष्टिकोण र अभ्यासहरू सहित मिडिया/सञ्चारमा प्रचार-प्रसार भएका परियोजना क्रियाकलापहरु, उपलब्धि र लेखहरूको संख्या।

प्रदेश सचिव